

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK: SOCIOLOGIJA

KULTURNA HISTORIJA TEŠNJA

-magistarski rad-

Kandidat: Harun Prnjavorac
Broj indeksa: 387/ II – SOC

Mentor: prof. dr. Dželal Ibraković

Sarajevo, februar, 2020.

**FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA**
UNIVERZITET U SARAJEVU
MCMXLIX

ODSJEK: SOCIOLOGIJA

KULTURNA HISTORIJA TEŠNJA

-magistarski rad-

Kandidat: Harun Prnjavorac
Broj indeksa: 387/ II – SOC

Mentor: prof. dr. Dželal Ibraković

Sarajevo, februar, 2020.

SADRŽAJ

SKRAĆENICE	3
POPIS SLIKA	4
UVOD	6
1. Teorijsko metodološki okvir rada	7
1.1. Problem istraživanja.....	7
1.2. Predmet istraživanja	7
1.3. Definiranje pojmova	9
2. Ciljevi istraživanja.....	10
2.1. Društveni ciljevi istraživanja.....	10
2.2. Naučni ciljevi istraživanja	10
3. Sistem hipoteza	11
3.1. Generalna hipoteza.....	11
3.2. Pomoćne hipoteze	11
4. Metode i tehnike istraživanja	11
5. Vremenska i prostorna dimenzija istraživanja	12
1. LOKALITETI NA ŠIREM PODRUČJU TEŠNJA	13
1.1. Evidentirani/djelomično istraženi lokaliteti	15
1.2. Potencijalni lokaliteti.....	18
1.3. Grič, prigradsko naseljeno mjesto Hrvatinovići.....	19
2. ARHITEKTURA	23
2.1. Značajni objekti.....	23
2.2. Nacionalni spomenici	27
2.2.1. Stari grad Tešanj/tvrđava/Gradina	31
3. UMJETNOST	38

4. OBLICI PRIVREĐIVANJA	48
5. ZNAMENITE LIČNOSTI TEŠNJA	56
5.1. Ličnosti od krucijalne važnosti za Tešanj	56
5.1.1. Gazi Ferhad-beg	56
5.1.2. Musa Ćazim Ćatić	60
5.1.3. Adem Handžić	64
5.1.4. Mustafa Ćeman	68
5.2. Važne ličnosti za kulturnu historiju Tešnja	73
6. JAVNE USTANOVE	78
6.1. JU Centar za kulturu i obrazovanje	78
6.2. JU Biblioteka	79
6.3. JU Muzej	80
7. ZAKLJUČAK	82
8. LITERATURA	85
9. PRILOZI	87
9.1. Prilog broj 1	87
9.2. Prilog broj 2	89
10. BIOGRAFIJA	92

POPIS SKRAĆENICA

JU - Javna ustanova

BiH - Bosna i Hercegovina

SAD - Sjedinjene američke države

ZAVNOBiH - Zemaljsko antifašističko vijeće naednog oslobođenja Bosne i Hercegovine

AVNOJ – Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije

SR – Socialistička republika

IRICICA – Centar za istraživanje islamske historije, umjetnosti i culture

SKOJ – Savez komunističke omladine Jugoslavije

HAZU – Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

AFŽ – Antifašistički front žena

KM – Kilometara

KM2 – Kilometara kvadratnih

CCA – Približno

MR. - Magistar

POPIS SLIKA

Slik 1.: Stećak na novootkrivenoj nekropoli stećaka u Kaloševiću	14
Slika 2.: Čišćenje nekropole stećaka	14
Slika 1.3.1.: Lokalitet Grič	20
Slika 1.3.2.: Plitos	21
Slika 1.3.3.: Plitos	21
Slika 1.3.4.: Sonda na Griču	22
Slika 1.3.5.: Sonda Vilina vrata	23
Slika 2.1.1.: Musala	24
Slika 2.1.2.: Objekat banke	25
Slika 2.1.3.: Gazi Ferhad-begova medresa	25
Slika 2.1.4.: Šareni mekteb	26
Slika 2.2.1.: Ulaz u Gazi Ferhad-begovu džamiju	28
Slika 2.2.2.: Eminagića konak	29
Slika 2.2.3.: Muftijin konak	31
Slika 2.2.1.1.: Gradina iz zraka	32
Slika 2.2.1.2.: Gradina	33
Slika 2.2.1.3.: Pogled na Gradinu iz kotline	34
Slika 2.2.1.4.: Prilaz Gradini sa čaršije	35
Slika 2.2.1.5.: Pogled sa čaršije na Gradinu i sahat kulu	37
Slika 3.1.: Članak u listu Danica o prvoj predstavi u Tešnju	39
Slika 3.2.: Zapisnik Amaterskog pozorišta Tešanj	40
Slika 3.3.: Odbornici	41
Slika 3.4.: Insert iz serije Tale	42
Slika 3.5.: Insert iz filma Gori vatra	43
Slika 3.6.: Pravoslavna crkva	44

Slika 3.7.: Omer Pobrić	46
Slika 3.8.: Šaljivi list Bockalo iz 1974. godine	48
Slika 4.1.: Lončarski proizvod od gline	49
Slika 4.2.: Kožna obuća.....	50
Slika 4.3.: Obnovljen ugostiteljski object KAHVA na čaršiji	51
Slika 4.4.: Jedna od prvih trgovina u Tešnju.....	53
Slika 4.5.: Članak o Napretku u Oslobođenju.....	54
Slika 4.6.: Poslovna zona Bukva.....	55
Slika 5.1.1.1.: Gazi Ferhad-beg.....	57
Slika 5.1.1.2.: Harem Gazi Ferhad-begove džamije	58
Slika 5.1.1.3.: Mezar Gazi Ferhad-bega.....	60
Slika 5.1.2.1.: Musa Ćazim Ćatić	61
Slika 5.1.2.2.: Lik Muse Ćazima Ćatića na novčanici	63
Slika 5.1.2.3. Mezar Muse Ćazima Ćatića	64
Slika 5.1.3.1.: Adem Handžić	65
Slika 5.1.3.2.: Mezar Adema Handžića.....	68
Slika 5.1.4.1.: Mustafa Ćeman	70

UVOD

Tešanj se nalazi na razmeđu srednje i sjeveroistočne Bosne i Hercegovine gdje graniči sa općinama Teslić, Doboj, Usora, Doboj Jug i Maglaj. Površina općine Tešanj prostire se na 163 km² i stiče u samom vrhu najgušće naseljenih dijelova Bosne i Hercegovine sa 283 stanovnika na km², s tim da cijela općina Tešanj po posljednjem popisu stanovništva iz 2013. godine ima 46.135 stanovnika. Središnji, urbani centar Tešnja je u podnožju , podgradinski prostor stare srednjovjekovne tvrđave ili dobro poznate kao Gradina. Prostor Tešnja se nalazi na nadmorskoj visini od 230 m i dvije dominantne rijeke koje protiču dijelovima Tešnja, rijeka Bosna i Usora. Prostor Tešnja smatra se kao prostorom koji ima bogatu historijsku, kulturnu prošlost.

Konstantin Porfirogenet prvi put spominje zemlju Bosnu i dva grada u Bosni a to su Desnik i Kotarac. Nučnici su jednoglasni oko toga da je Kotarac današnji Kotor Varoš, a razilaze se u tome i ako većina smatra da je Desnik upravo Tešanj.

Prvi put pod sadašnjim imenom Tešanj se spominje 1461. godine u pismu pape Pija II a zatim i u Povelji bosanskog kralja Stjepana Tomaševića svom stricu Radivoju Krstiću gdje između ostalog poklanja, daruje "I na Usori grad Tešanj". To su bili prvi poznati pisani tragovi o današnjem Tešnju. Tešanj je imao veoma burnu prošlost, povremeno su se smjenjivale osmanska i ugarska vlast u period od 1461-1521. godine.

Treba istaći da je Tešanj jedan kraći period bio sjedište bosanskog Kraljevstva i sjedištem vojvode Radivoja Kotromanića, člana bosanske kraljevske loze. Tešanj će kasnije postati središte nahije a poslije toga i kadiluka kojeg su činili tešanjaska, maglajska i dobojska kapetanija kao i varošica Novi Šeher.

Pod osmanskom vlasti Tešanj će ostati sve do 1878. godine, tačnije od 4. septembra 1878. godine kada pada u ruke austro-ugarske vlasti. Nakon toga kreće razvoj, izgradnja škola, bolnice, apoteke, zgrada, puteva i druge infrastrukture.

Dolaskom Prvog Svjetskog rata i Drugog svjetskog rata zaustavljen je rast i razvoj, stagnira kao i učestala odlasci i iseljavanja iz Tešnja. Ponovni rast počeo i 70-tih godina 19. stoljeće do perioda Agresije na Bosnu i Hercegovinu. Nakon završetka Agresije na Bosnu i Hercegovinu Tešanj i njegovo stanovništvo se ponovo pokreće i kreću u nove borbe ali ovoga puta za infrastrukturu, posao, bolji standard. Tešanj danas glasi jedan od najrazvijenijih i ekonomski najprosperitetnijih sredina u Bosni i Hercegovini.

1. Teorijsko metodološki okvir rada

1.1. Problem istraživanja

Ovim radom bit će predstavljeni i analizirani podaci o kulturnoj historiji Tešnja od najstarijih tragova života na prostoru Tešnja pa do današnjeg perioda. Istražiti okolnosti, uzroke, historijski, kulturni razvoj prostora Tešnja koji su rezultirali današnjom kulturnom historijom koju posjeduje ovaj prostor. Koliko su dešavanja ovog prostora značajna za stanovništvo Tešnja, i do čega su razni procesi i događaji doveli to jest koji su rezultirali tih dešavanja i na koji način se odrazili na kulturu, obrazovanje, religiju, običaje...

Koliko su dešavanja, procesi od prvih tragova života na prostoru Tešnja pa do danas uticali na prostor Tešnja i njenu okolinu, na koji način pridonijelo kulturnom razvoju i prosperitetu ovog prostora i koji najznačajniji kulturni ostatci određenih vremena?

1.2. Predmet istraživanja

Kulturna historija cijele Bosne i Hercegovine, krenuvši od najstarijih vremena pa do danas prolazeći kroz mnoge epohe, vladajuće strukturu koja je vladala prostorom Bosne i Hercegovine je veoma bogata i značajno naše bosansko-hercegovačko nasleđe. Tako da i prostor Tešnja i njene okoline nosi sa sobom tragove, posljedice, prolazeći kroz mnoge epohe i tragove koji ostavljali u kulturnoj strukturi ovog prostora. Geografski promatrajući prostor Tešnja se nalazi na sjevernom dijelu Bosne i Hercegovine i veoma često je znao biti rubni dio, prostor određene vladavine gdje su granice carstava, monarhija bile fluidne, pomjerale, osvajale i padale pod drugu vladavinu. Dodirom mnogih kultura, religija, običaja, došlo je do formiranja specifičnih navika koje je usvajalo stanovništvo kao i to da su vladajući za sobom ostavljali kako materijalna dobra tako i nematerijalna dobra to jest običaje i navike. Tešanj i njen prostor kao i ostatak Bosne i Hercegovine multikulturalan, multietičan gdje se dodiruju mnogi običaji i navike koje stvaraju materijalne i druge znamenitosti koje govore o kulturnoj historiji ovog prostora. Svaki prostor ima svoje karakteristike kao što su jezik, običaji, tradicija, kultura, ustanove, pa tako i prostor Tešnja ima svoje karakteristike, osobine koje ga izdvajaju i posebne su za izdvojiti, koje su rijetke ili se nigdje više ne pojavljuju i potrebno je da se o njim znaju osnovne pojedinosti. Pokazati kakav je Tešanj bio kroz mnoga vremena, njegovo stanovništvo, kultura, običaji, institucije, pokazati tok kulturnog razvoja ovog prostora.

Period prije nove ere, prezentirati prostor Tešnja i prve tragove koji ukazuju da je naseljen ovaj prostor, tragove života, rada i djelovanja čovjeka na koji je način živio i opstajao na tom prostoru. To je period kada je primarna osnova bila da čovjek živi, lovi, čuvanj svog teritorija sa mnogim manjim osvajanjima teritorija to jest ratovima. Rezultati takvog načina života su mnoge migracije, kretanje stanovnika, ostavljenje posjeda i naseljavanje drugih stanovnika koji sa sobom donose nove navike i običaje. Da je postojao život na prostoru Tešnja govori se u knjizi Bronzano doba autora Aleksandra Jašarevića i Ernada Prnjavorca gdje stoji „Što se tiče tešanjskog područja , u ovom periodu je Alojz Benec dao veliki doprinos istraživanju kasnog neolita u dolini Bosne. Tako je u periodu od 1960.godine do 1961. godine izvršio sondažno istraživanje prahistorijskog naselja na lokalitetu Stjenčice u Šijama“.

Period nove ere, moderno računanje vremena sa sobom je donijelo i nove, modernije načine života koji su bili primjenjivani gdje se razvija čovjek na individualnom planu kao sve oko njega što ga okružuje. Analizom podataka prezentirat će se okvirni način života, kulturni običaji određenog vremena na prostoru Tešnja i prezentirani tragovi, ostatci koji su jasan dokaz o kulturnoj historiji Tešnja. Fokus će biti na tome da se prezentiraju sva dobra koje je stanovništvo Tešnja i okolina ostavilo pomoću jasnih dokaza koji to pokazuju a danas predstavljau značajno kulturno historijsko dobro. Period Srednjeg vijeka Tešanj je bio u sastavu srednjovjekovne Bosanske države koju su najprije vodili banovi pa poslije kraljevi. U tom periodu Tešanj je bio značajno stratečko, kulturno, vojno mjesto sa svojom tvrđavom i bio značajan prostor unutar Bosanske države. Pored navedene tvrđave značajne su nekropole stećaka na lokalitetima na području Tešnja. Nakon pada cjelokupne Bosanske države 1463. godine na prostor Bosne dolazi Osmanska imperija kao i na prostor Tešnja koja sa sobom donosi nove običaje, pismo, uticaje, kulturu, navike koje postaju sastavni dio ovog područja. Kako je prostor Bosne uvijek bio poželjna destinacija za okupatorske sile tako i nakon pada Osmanske imperije, Bosnu aneksira Austro-Ugarsko carstvo i za relativno kratak period donosi novu kulturu sa zapada za razliku od Osmanskog carstva. Vladavinom Austro-Ugarske na prostor Tešnja dolazi novi pristup obrazovanju, upravi, odnos prema kulturi i uzdiže se značajnije u tom pogledu. Period 20. stoljeća je buran zbog dva svjetska rata koji su zahvatili i Tešanj kao i posljednji rat i agresija na Bosnu i Hercegovinu. Period velikoga razvoja i napredka ali i velikih ratova gdje se jedna kultura izgrađivala a zatim nažalost pod uticajem borbenih dejstava i agresijom mnogi značajni objekti, dokumenti, knjige, značajne institucije bile uništene ili skrnavljene. Kao što je već pomenuto, Bosna je multietična, multikulturalna i sa dodirima višer religija. Kroz sve navedene periode religija je imala značajnu ulogu i svrhu. Razvojem religija građene su religijske ustanove, objekti koji su služili za molitve kao i popratni sadržaji koji govore o prostoru Tešnja, ljudima na ovom prostoru i religijama koje

djeluju na prostoru Tešnja. I danas kada imamo prostor Tešnja u 21. vijeku i gdje posmatramo kulturnu historiju iz ove današnje perspektive.

U prethodno gore navedenom sve ove činjenice kao što su period prije nove ere, samostalno vladanje Bosanske države, osvajanja i agresije na Bosnu pa i na Tešanj, koje sa sobom donijeli promjene, kulture, religije, obrazovanje i pojedine navike koje ostavile dubok trag i zadržane do današnjeg dana. Svi ovi razlozi, turbulencije, promjene na prostoru Tešnja su dovele do problema istraživanja kojim se bavimo, to jest kulturna historija Tešnja od najstarijih vremena do danas a ona je bogata.

1.3. Definiranje pojmova

- Socijalan – *lat.* (*socius* – drug) društven; koji se odnosi na klase, na društveno uređenje; uopće: druževan, drugarski; koji ima osjećaja za zajednicu, razumijevanja za tuđe poteškoće. (Klaić, 1987: 1245)
- Kultura – 1. u širokom smislu sve što je stvorilo ljudsko društvo i što postoji po tjelesnom i umnom radu ljudi, za razliku od prirodnih pojava; materijalna kultura – skup sredstava za proizvodnju i drugih materijalnih vrijednosti društva na svakom historijskom stupnju; duhovna kultura – skup rezultata društva u nauci, umjetnosti, u organizaciji društvenoga i državnoga života; u običajima i moralu u svakoj historijskoj epohi u klasnom društvu kultura ima klasni karakter (robovlasnička kultura, feudalna kultura, buržoaska kultura); nacionalna kultura – historijske tradicije, moral i običaji, jezik, književnost i umjetnost svakog naroda; 2. stupanj savršenstva postignut u vladanju ovom ili onom granom znanja ili djelovanja (kultura rada, kultura govora, fiskultura i tomu slično); 3. poljoprivredno gajenje, obrađivanje bilja; njegovana biljka koja se gaji; 4. Gajenje nekih bakterija u laboratoriju u svrhu istraživanja; 5. kolonija bakterija dobivena takvim postupkom; 6. Obrazovanost uopće, prosvjećenost, stupanj društvenog, duhovnog razvitka, načitanost, pristojnost, lijepo ponašanje, pažljivo ophođenje, društvena obzirnost, finoća. (Klaić, 1987: 765)
- Historija – *grč.* (*historia* – ispitivanje, znanje, nauka; povijest, povjesnica) 1. razvitak (prirode ili ljudskog društva); 2. nauka o konkretnom razvitku, osobito ljudskog društva (ili kojeg njegova djela, nadgradnje itd.); 3. knjiga u kojoj se izlaže taj razvitak. (Klaić, 1987: 549)

- Tešanj - je naseljeno mjesto i središte istoimene općine u Bosni i Hercegovini. Nalazi se u sjevernom dijelu Bosne i Hercegovine, tačnije na granici srednje i sjeveroistočne Bosne i Hercegovine. Prostor općine Tešanj iznosi 163 kilometara kvadratnih koji pripada Federaciji Bosne i Hercegovine. Općina Tešanj graniči sa susjednim općinama Maglaj, Doboj Jug, Usora, Doboj, Stanari, Teslić.
- Prahistorija - pretpovijest, drevna povijest, razdoblje razvitka života na zemlji prije početka pisane povijesti (Klaić, 1987: 1078)
- Antika – lat. (antiquus – star, drevan) 1. Razdoblje kulturne povijesti koje obuhvaća Grčku i Rim u doba robovlasničkog poretka; 2. Ostatak (osobito kakva umjetnina) iz vremena cvata grčke i rimske kulture; 3. Davno, drevno, nestalo vrijeme, daleka prošlost, nepovratna minulost
- Arhitektura – građevna umjetnost, graditeljstvo, graševinarstvo, umjetnost projektovanja gradnje i umjetničkog oblikovanja zgrade

2. Ciljevi istraživanja

2.1. Društveni cilj

Ovaj rad će služiti za prikaz kulturne slike prostora Tešnja od najstarijih tragova života na ovom prostoru pa sve do danas. Radom će se moći služiti šira javnost i svi koji budu htjeli da saznaju nešto više o karakteristikama i specifičnosti kulturne historije Tešnja i oni koji se bave sličnim, srodnim istraživanjima. Analizom i čitanjem ovog master rada može se doći do bitnih podataka i činjenica o kulturnoj historiji šireg područja Tešnja.

2.2. Naučni cilj

Opisati koji su najznačajnije historijske, kulturne činjenice koje su dovele do trenutke kulturne historije prostora Tešnja. Na adekvatan način opisati kakav je uticaj kultura jednog prostora imala na stanovništvo i njihove navike, prakse, jezik, religiju. Opisati na koji način se razvijala kultura od najstarijih perioda do danas. U ovom radu analizirati niz izvora,

dokumanata, knjiga koji govore o prošlosti Tešnja koji su ga oblikovali u kulturnom i socijalnom smislu. Objasniti na koji način i pod raznim okolnostima se razvijala kultura na prostoru Tešnja i koji su faktori značajno uticalo na njenu putanju i u kojem smijeru se krećala da bi stigla do današnjeg činjeničnog stanja. Potrebno je objasniti važne historijske periode pod raznim vladarima i kulturama koji su oblikovali i uticali na kulturnu zbilju. Radom predvidjeti u kojem i u kakvom smijeru kreće kulturne navike Tešnja.

3. Sistem hipoteza

3.1. Generalna hipoteza

- Tešanj je značajno gradsko, historijsko jezgro sjeveroistočne Bosne koje nije dovoljno istraženo, valorizirano.

3.2. Pomoćne hipoteze

- Arheološki lokaliteti ukazuju na život, djelovanje, rad čovjeka na prostoru Tešnja prije nove ere.
- Arhitektura daje poseban identitet, karakteristike Tešnju.
- Zahvaljujući umjetnosti postoje relevantni tragovi o kulturnoj historiji Tešnja.
- Oblici privređivanja su uticali na razvoj kulturne historije Tešnja.
- Gazi Ferhad-beg najznačajnija ličnost Tešnja
- Javne ustanove čuvari kulturne historije

4. Metode i tehnike istraživanja

Da bih što bolje, preciznije realizirali postavljene ciljeve istraživanja i u cilju potvrde/negacije postavljene hipoteze u radu će biti korištena sljedeće metoda to jest tehnika istraživanja:

1. Metoda analize je neohodna kada su u pitanju znanstvena istraživanja, znanstvene spoznaje na polju društvenih nauka. Koristit će se analiza stručne literature i druge adekvatne literature kao i materijalnih dokaza potrebnim za izradu rada.

2. Interviju adekvatnih osoba koji mogu odgovoriti i jasno ukazati na glavne karakteristike istraživačkog rada i na taj način pridonijeti istraživanju.

5. Vremenska i prostorna dimenzija istraživanja

Vremenska dimenzija istraživanja rada obuhvata period od januara 2019. godine do januara 2020. godine to jest period od dvanaest mjeseci.

- Januar: Izrada nacrtu magistarskog rada
- Februar– juli: Isčitavanje znanstvene literature
- Juli– otobar: Analiza znanstvene literature i analiza dobijenih podataka
- Oktobar: Pisanje master rada

1. LOKALITETI NA ŠIREM PODRUČJU TEŠNJA

Prostor Tešnja kao i njena šira okolina pod koju spada prostor Sjeverne Bosne spada u prostor sa izrazito bogatom prošlosti boravka, života čovjeka. S tim samim bogato je sa arhološkim ostacima, tragovima života na ovom prostoru i ukazuje na kontinuitet života na ovom prostoru, što je pokrepljeno arheološkim lokacija koje su pojedine od njih istražene uglavnom samo površno ili nažalost nikako. O kontinuitetu života na prostoru Tešnja govori i Admir Agić u svom djelu u kojem kaže:

“Istraživanje paleolitske prahistorije sastoji se i od istraživanja njenih kultura. Identifikacija tih kultura danas je moguća analizom industrija izrade alata i oružja, koje su te kulture koristile. Od tih vremena pa sve do danas, kontinuitet ljudskog života gotovo da nije prekidan na općini Tešanj na raznim lokacijama pogodnim za život, (Agić,2017:1).

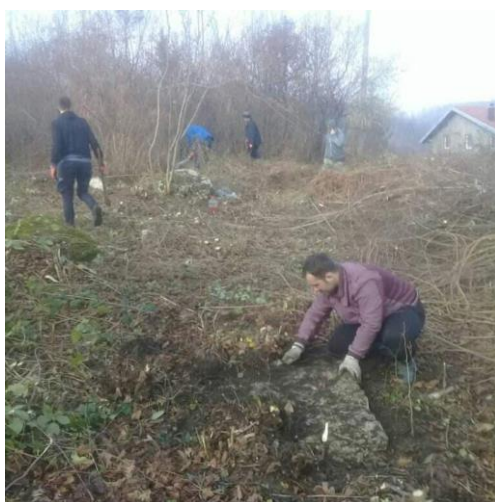
Postoji veliki broj arheoloških lokaliteta na prostoru Tešnja ali nažalost mnoga od njih nisu istražna niti su provedena probna istraživanja. Prostor Tešnja i njene okoline je djelomično arheološki istražen tako da su oni obrađeni i evidentirani arheološki lokaliteti tešanjskog kraja postali poznati i zabilježeni na osnovu slučajnih pronalazaka i obavještavanjem nadležnih ustanova i stručnjaka koji su potom radili arheološka istraživanja.

Arthur John Evans je engleski istraživač koji je prolaskom kroz tešanjski kraj 1875. godine zabilježio u svom putopisu arheološke lokalitete na prostoru Tešnja. Veliki doprinos očuvanju i istraživanju lokaliteta na području Tešnja dao je Alojz Benec od 1960. do 1961. godine je istraživao lokalitete na području tešanjskog kraja. U Arheološkom leksikonu Bosne i Hercegovine zabilježeno je i niz lokacija, lokaliteta sa stećcima na području Tešnja kao što su: Bajina glava, Vukovo, Brusovi, Oraš Planje, Divovsko greblje (Hrastići), Trepče, Logobare, Obli kamen, Piljužići, Groblje, Ulice, Orašje, Kraševo, Staro greblje, Bobare, Svatovsko greblje, Kalošević, Šije. I pored mnogo lokaliteta koji su poznati i zabilježeni veliki broj je neistraženih i onih koji nisu evidentirani. U periodu pisanja ovog rada, 7. decembra 2019. godine od strane JU Muzej Tešanj organizovano je površinsko uklanjanje rastinja, na novootkrivenoj nekropoli stećaka u Kaloševiću. Na osnovu površinskog pregleda na lokalitetu se nalazi veliki broj stećaka koji ukazuju na period Srednjovjekovne Bosne na ovom prostoru. Nastavak arheoloških istraživanja planiran je za period sljedeće 2020. godine što predstavlja veliki zahvat, lokalitet stećaka prostire se na tri hiljade metara kvadratnih i kao takva nekropola bit će najveća na prostoru općine Tešanj.

Slika 1.: Stećak na novootkrivenoj nekropoli stećaka u Kaloševiću (autor)

Autor ovog rada je bio jedan od učesnika istraživanja koji je pozvan od strane JU Muzej Tešanj i na taj način dao svoj doprinos istraživanju kao i terenskom istraživanju za magistarski rad.

Slika 2.: Čišćenje nekropole stećaka (autor)

Podijelit ćemo lokalitete iz perioda prije nove ere u dvije grupe, na one koje su istraživani to jest evidentirani i na one koje nisu to jest potencijalne lokalitete koji upućuju na veliku vjerovatnoću postojanja arheoloških ostataka koji bi nam potvrdili postojanje i djelovanje ljudske vrste na tom području u određenom vremenskom period.

1.1.Evidentirani/djelomično istraženi lokaliteti:

1. **Selište** (Zlatići), naseljeno mjesto Trepče , arheološko nalazište u naseljenom mjestu Trepče u gornjem dijelu naselja u neposrednoj blizini ušća lokalnog potoka i rijeke koji se nalaze ispod brežuljkaste arheološke lokacije. Na ovoj lokaciji pronađene su kamene alatke koje su iz perioda paleolita ali neodređene kulturne pripadnosti. Evidenciju i definisanje lokacije je izvršio profesor Đuro Basler 1979. godine i lokacija je evidentirana, registrovana u Arheološkom leksikonu Bosne i Hercegovine.
2. **Veliki Majdan**, naseljeno mjesto Trepče, arheološko nalazište na zapadnom dijelu Trebačkog brda. Na lokaciji Veliki Majdan po površinskom sloju pronađena je velika količina obrađenih kamenica gdje se posebno ističe ručna kamena sjekira. Ovu lokaciju je evidentirao i istraživao profesor Đuro Basler koja je registrovana u Arheološkom leksikonu Bosne i Hercegovine. S obzirom na veliku količinu odbitaka, nalaza pokazuje nam da je na ovoj lokaciji život se odvijao dugi niz godina. S obzirom na veliki broj ostataka od alatki, smatra se da je ova lokacija bila za proizvodnju to jest da je bila neka vrsta radionice ili alatnice.
3. **Gradina (Zvečaj)**, grad Tešanj, arheološko lokalitet polupećinskog tipa koja se nalazi na istočnoj strani brda to jest na istočnoj strani tešanjske tvrđave, Gradine. Lokacija je evidentirana 1953. godine od strane Mazalića. Zanimljivo je to da je ova lokacija više puta iskopavana ali nikada u potpunosti tako da postoje mogućnosti da ova polupećina to jest potkapina prelazi u pećinu koja je zatrpana ali nažalost nikada nisu istraživanja dovedena do kraja. Pronađeni su ostatci neolitske kulture to jest ostatci rane faze paleolita.
4. **Gradina**, grad Tešanj, arheološki lokalitet nalazi se na tešanjskoj tvrđavi, na starom gradu ili bolje poznatoj pod imenom Gradina. Artefakti koji su pronađeni na otvorenom dijelu Gradine koji su građeni za vrijeme srednjeg vijeka su iz perioda paleolita. Pronašeni ostatci pripadaju musterijanskoj kulturi.

5. **Gradina Crkva**, grad Tešanj, arheološki lokalitet se nalazi južno od starog grada, od Gradine u njenom podnožju preko puta rijeke Tešanjke. U neposrednoj blizini je katolička crkva u čijem je vlasništvu lokalitet, a sama položaj lokaliteta je iza katoličke crve, u pukotini dvije stijene. Prostor oko lokaliteta je polupećinskoga tipa sa podkapinama i sa manjim potocima kao i blizina izvora vode ispod kamena nazvanim Zvečaj.
6. **Stjenčice**, naseljeno mjesto Šije, arheološki lokalitet na lijevoj obali rijeke Bosne, najsjevernijeg dijela Trebačkog brda. Nažalost lokalitet je oštećen kopanjem rovova za vrijeme agresije na Bosnu i Hercegovinu kao i blazinom deponije komunalnog otpada. Na lokalitet Stjenčice izvođena su arheološka istraživanja 1960. godine i 1961. godine od strane Aljoza Beneca na površini od 29m². Aljoz Benec je definisao arheološke ostatke koji pripadaju mlađem kamenom dobu. Ova lokacija je evidentirana u Arheološkom leksikonu Bosne i Hercegovine a obilaskom terena od strane JU Muzej Tešanj 2018. godine pronađeni su dijelovi neolitske keramike, potpuno očuvani kameni žrvanj i poluobrađeno kameno sječivo.
7. **Veliko brdo**, naseljeno mjesto Kalošević, arheološki lokalitet na lijevoj obali rijeke Usore na uzvišenju koje je relativno ravno a prekriveno šumom i presječeno lokalnim putem. Benec je 1961. godine na lokalitetu Veliko brdo proveo istraživanje a nakon njega i Belić koji su pronašli tragove neolitskog naselja kao što su kameni odbici.
8. **Malo brdo**, naseljeno mjesto Kalošević, arheološki lokalitet nalazi se na zapadnom dijelu doline koja se pruža u pravcu sjever-jug u osnovu na rijeku Usoru. Na lijevoj strani rijeke Usore nalazi se brdašce sa manjom zaravninom. Na lokalitetu Malo brdo za vrijeme istraživanja od strane Alojza Beneca 1961. godine pronađen je veliki broj ostataka, odbitaka od kamena i određeni manji dio keramike. U 2019. godini od strane JU Muzej Tešanj pronađeni su po površinskom sloju ostatci većeg broja keramire, što upućuje na veću količinu arheoloških nalaza koji se nalaze na ovom lokalitetu.
9. **Stražba**, naseljeno mjesto Mrkotić, arheološki lokalitet se nalazi na vrh brda zvanom Stražba a sama lokacija brda Stražba je u središnjem dijelu naseljenog

mjesta Mrkotić. Naselje Mrkotić se nalazi na zapadnom dijelu općine Tešanj sa desne strane rijeke Usore. Lokacija brda Stražba je takava da se naselje formiralo i razvijalo oko njega. Arheološka nalazište Stražba je istraživana u više navrata a prva istraživanja je proveo Belić 1963. godine koja su bila površinskoga tipa, nije bilo detaljnijeg istraživanja i kopanja sonde. Otkriveni površinski nalazi su ostatci, odbačci keramike iz prahistorije.

Za vrijeme pisanja ovog magistarskog rada bila su u toku probna arheološka istraživanja na brdu Stražba u organizaciji JU Muzej Tešanj. Istraživanja su vršena sredinom mjeseca jula 2019. godine a istraživanja je provodio tim sa Instituta za arheologiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu predvođeni sa mr. Edinom Bujakom. Nadzor nad istraživanjem sprovodio je Zavod za zaštitu spomenika Federacije Bosne i Hercegovine.

10. **Selište**, naseljeno mjesto Medakovo, arheološki lokalitet se nalazi istočno od Bijelog potoka u Trebačku rijeku na padinama brežuljka koji je u sklopu Trebačkog brda. Mikro lokacija se nalazi u dijelu šume koji se nalazi sjeverno od puta koji spaja dva naseljena mjesta Trepče i Bukva.

Istraživanja na ovom lokalitetu su provedena 1979. godine od strane Baslera i njegovog tima kada je provedeno površinsko istraživanje. Pronađeni su ostatci kamenih odbačaka i alatki paleolitskog prijeloma. Lokacija Selište je registrovana u Arheološkom leksikonu Bosne i Hercegovine. Obilaskom od strane JU Muzej Tešanj lokaliteta na površinskom sloju, po površini pronadjeni su ostatci, fragmenti, odbačci na lokalitetu Selište u jesen 2018. godine što ukazuje na duboku prošlost ovog lokaliteta i njeno bogatstvo arheološkim nalazima.

Treba napomenuti i to da sve navedene to jest evidentirane arheološke lokacije kao i one koje nisu evidentirane, niti istražene nego potencijalne su krajem 2018. godine i u period 2019. godine od strane JU Muzej Tešanj organizovan obilazak i utvrđivanje trenutnog stanja svih lokacija. A sami broj lokacija kako evidentiranih to jest istraženih kao i onih potencijalnih koja broji cca 50 lokacija.

11. **Grič**, prigradsko naseljeno mjesto Hrvatinići, o ovom lokalitetu u nastavku biće više rečeno, pošto je posljednje istraživanje na prostoru općine Tešanj,

najsvježije gdje su urađena sva istraživanja kako na terenu tako i u laboratorijama i objavljeni zvanični rezultati ovog istraživanja.

1.2. Potencijalni lokaliteti:

1. Kremenjača, naseljeno mjesto Miljanovci,
2. Popov hendek, grad Tešanj,
3. Torine (Hambaričće), naseljeno mjesto Jablanica
4. Jasike, naseljeno mjesto Jablanica
5. Hum, naseljeno mjesto Jablanica
6. Tepe, naseljeno mjesto Kalošević
7. Jašik, naseljeno mjesto Mrkotić
8. Paklenica, grad Tešanj
9. Srpska varoš, grad Tešanj
10. Kućerine, naseljeno mjesto Miljanovci
11. Bajina glava, naseljeno mjesto Vukovo
12. Brusovi, naseljeno mjesto Oraš Planje
13. Crkvišće, naseljeno mjesto Mrkotić
14. Divovsko groblje(Hrastić), naseljeno mjesto Trepče
15. Džinovsko groblje na Oranici, naseljeno mjesto Šije
16. Groblje Tešanjka, naseljeno mjesto Tešanjka
17. Logobare, naseljeno mjesto Logobare
18. Obli kamen, naseljeno mjesto Piljužići
19. Groblje Orašje, naseljeno mjesto Kraševo
20. Stare greblje Bobare, naseljeno mjesto Bobare
21. Svatovsko groblje (Ograde), naseljeno mjesto Kalošević
22. Groblje Kalošević, naseljeno mjesto Kalošević
23. Groblje Ulice, naseljeno mjesto Kraševo
24. Visovi Omića brijeg, naseljeno mjesto Raduša
25. Bogumilsko greblje, naseljeno mjesto Jablanica
26. Kovačnica Lipe, naseljeno mjesto Raduša
27. Omahaća greblje, naseljeno mjesto Raduša
28. Krčevine, naseljeno mjesto Medakovo
29. Himzići Rosulje, naseljeno mjesto Rosulje

30. Vis Jevadžije, naseljeno mjesto Jevadžije
31. Sinanovića guvno, naseljeno mjesto Raduša
32. Salkanovići, naseljeno mjesto Medakovo
33. Karamut, naseljeno mjesto Raduša
34. Ibrahimkadići, naseljeno mjesto Medakovo
35. Pavlovići, naseljeno mjesto Raduša
36. Radalje, naseljeno mjesto Medakovo
37. Kamen, naseljeno mjesto Oraš Planje

Ovo su lokacije koje su trenutno zabilježene kao potencijalne lokacije, koje ukazuju na arheološke nalaze i ove lokacije su utvrđene uglavnom slučajno, tako što je vlasnik zemljišta ili prolaznik pronašao materijalne ostatke koji ukazuju na postojanje velike vjerovatnoće da je to mjesto sa dubokom prošlosti i da ispod zemlje skrivaju se mnoge tajne generacija prije nas. Podaci o potencijalnim lokalitetima preuzeto je od JU Muzej Tešanj koji je u 2018. i 2019. godini bavio se obilaskom i zapisivanjem, evidencijom svih lokaliteta, njihovim geografskim položajem i kojem vremenskom periodu pripada. Na taj način općina Tešanj i JU Muzej Tešanj prema Strategiji općine Tešanj žele da sačuvaju, evidentiraju, obilježe naše kulturno blago i kao prva od mjera je izrađen katalog arheoloških nalazišta općine Tešanj.

1.3. Grič, prigradsko naseljeno mjesto Hrvatinići

Lokalitet Grič je najsvježije arheološko istraživanje na prostoru općine Tešanj nakon dugog niza godina kada nisu provođena i realizirana istraživanja. Ovo lokalitet je otkriven od strane JU Muzej Tešanj koji je bio inicijator i pod organizacijom muzeja i Općine Tešanj je realizirano probno istraživanje na lokalitetu Grič. Treba napomenuti da je autor ovog magistarskog rada bio dio istraživačkoga tima koji je brojio 5 osoba, i upoznat je sa svim tokovima istraživanja kao i konačnim rezultatima do kojih se došlo.

1.3.1.: Lokalitet Grič (autor)

Na prostoru općine Tešanj dugi niz godina, preko 30 godina nisu vršena nikakva arheološka istraživanja tako da je ovo bio jedan novi segmen, novi početak istraživanja i arhiviranja naše kulturne ostavštine. Fragmenti keramike koji su pronađeni na površini zemlje i po plitkom površinskom sloju sugerirali su na postojanje značajnih arheoloških nalaza. Pored pronađenih komada keramike i drugih bitnih pokazatelja o potencijalu lokaliteta još jedna bitna pretpostavka je bila veoma važna a to je isti tip potkapine kao što se nalazi u samom centru Tešnja to jest u podnožju staroga grada, Gradine.

Lokalitet se nalazi 1 km sjeverozapadno od centra Tešnja, tačnije u prigradskom naseljenom mjestu Hrvatinić. Arheološki lokalitet Grič je veoma kompleksno i neobično nalazište jer izrazito prostranu kako u podnožju lokaliteta Grič tako i na samom Griču. Istraživanja na lokalitetu Grič su provedena u dva navrata u 2017. godine koje je predvodio magistar arheologije Aleksandar Jašarević sa timom okupljenim od strane JU Muzej Tešanj. Različiti oblici, potkapine sa raznih strana, uvale i različiti oblici su formirani oko brda Grič a dok je površina na vrhu Griča formiran kao niz manjih terasa koje su nagete prema jugu. Površina Griča je prekrivena niskim rastinjem ispod kojeg se nalazi stjenoviti dio brda Grič. Pristup platou Griča moguće je samo sa južne strane i ako je i on izrazito strm, a sa ostalih strana nije moguć pristup.

Iskopavanja su rađena ciljano na tri mikro lokacije na lokalitetu Grič a to su:

- Grič-potkapina (prva faza)

Prvobitna lokacija na kojoj je pokrenuto sondažno iskopavanje je potkapina koja se nalazi na sjevernom dijelu ispod brda Grič. Dužina potkapine je 8 metara a širina 4 metra. Sonda koja je kopana u sklopu potkapine je bila dimenzije 2.5 metra sa 3 metra. Ova sonda je rađena u prvoj fazi to jest krajem juna i početkom jula mjeseca 2017. godine. Nalazi koji su pronađeni su potvrdili predviđanja koja su bila prije početka istraživanja. Bogati slojevi sa ostacima velikog broja keramike iz prahistorije. Mnogi komadi keramike i odbitci koji su pronađeni ukazuju nam na to da su imali različite funkcije. Pronađeno je više ognjišta na različitim dubinama što ukazuje na bogatu prošlost života na ovoj lokaciji. Najveći broj keramike koja je pronađena na novoj lokaciji su od posuda koje su koristili naši predhodnici. Pored ognjišta i velikog broja ostataka keramičkih posuda pronađene su određene količine kostiju koje su od divljači s kojom su se hranili, što je provjereno u laboratoriji analizom ostataka kostiju i utvrđena njihova približna starost.

Najzanimljiviji pronađeni nalaz je dobro očuvani i kasnije rekonstruisani pitos to jeste posuda koja je služila za skladištenje žitarica. Plitos je oblog oblika, približno jajolikog oblika sa dvije ručke, drške koje se nalaze u donjem dijelu plitosa. Keramika od koje je izrađena je izrazite kvalitete i veoma dobro očuvana što je rijetko pronaći ovako očuvanu posudu. Pored njene kvalitete keramike i izrazite očuvanosti krasi je to što je pitos velikih dimenzija i sa ovim svojim karakteristikama je najveća i najbolja očuvana posuda bronzanog perioda u Bosni i Hercegovini.

Slika 1.3.2.: Plitos (autor)

Slika 1.3.3.: Plitos (autor)

- Grič-gradina (druga faza)

U drugom dijelu arheološkog iskopavanja koje je provedeno u jesen 2017. godine otvorene su tri sonde na platou Griča. Prva sonda dimenzija 2 metra sa 8 metara, druga sonda 2 metra sa metrom i treća sonda dimezija također 2 metra sa metrom. U ove tri sonde na površini platoa Griča pronađena je manja količina keramike sa nešto većim brojem odbijaka. Kulturni sloj zemlje je plitak i krećao se od 10 do 30 centimetara nakon čega se nailazilo na živu stijenu. Treba istaći da je u drugoj sondi pronađen kameni žrvanj.

Slika 1.3.4.: Sonda na Griču (autor)

- Grič-Vilina vrata (druga faza)

Posljednja sonda koja je istraživana je poznata lokalnom stanovništvu kao Vilina vrata s obzirom na specifičan oblik stijene. Specifičnost lokacije je ukazivalo na mogućnost pronalaska arheoloških ostataka. Na ovoj lokaciji je istraživana sonda dimenzija 2 metra sa 4 metra. Ovaj lokalitet pored svoje zanimljivosti koja potiče od lokalnog stanovništva pokazao je i bogatstvo velikim brojem keramike koja je pronađena.

Slika 1.3.5.: Sonda Vilina vrata (autor)

Treba napomenuti da sva pronađeni arheološki nalazi su obrađeni, istraženi, sačuvani i u nadležnosti su JU Muzej Tešanj koja upravlja i čuva naše kulturno bogatstvo.

2. ARHITEKTURA

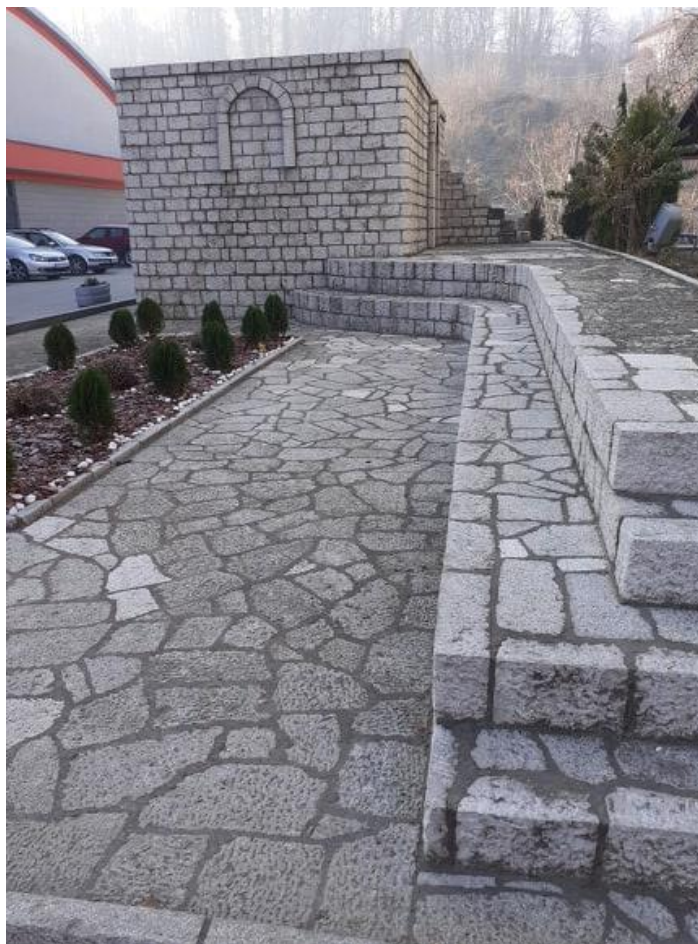
Tešanj sredina koja ima iza sebe bogatu historiju a samim time sačuvane historijski važne objekte koji potvrđuju njegovu prošlost. Mnogi posjetioци za Tešanj kažu, za središnji dio, čaršiju da predstavlja jedan veliki muzej na otvorenom. Arhitektura kao jedan od glavnih i najvećih ukrasa Tešnja, koja čuva svoju tradicionalnu vrijednost koju posjeduje. Značajne arhitekturne objekte koje krase Tešanj i daju dodatnu vrijednost podijelit ćemo u dvije cjeline to jest oni objekti koji su nacionalni spomenici, pod zaštitom države i oni značajni arhitektonski objekti na prostor Tešnja ali nisu pod zaštitom države.

2.1. Značajni objekti

Veliki je broj objekata koji se nalaze u samom centru Tešnja i smatraju se kao spomenici nekih prošlog vremena među kojim su:

Musala, koja se nalazi u neposrednoj blizini centra Tešnja koja je predstavljala veliku površinu na otvorenom za okupljanje stanovništva za izvršavanje, molitve stanovništva islamske vjeroispovjesti prije svega džume petkom. Musala predstavlja udubinu u kamenu, mihrab koji je okrenut prema svetome gradu Meki za muslimane to jest prema Kaabi. Musala je služila kao alternativni objekat za izvršavanje dužnosti prema Bogu od strane muslimana,

gdje bi se na prostoru iza Musale okupio veliki broj klanjača. Bila je u funkciji do završetka Drugog svjetskog rata. Trenutno stanje objekata Musale je zadovoljavajuće jer je sačuvan i adaptiran centralni objekat ali prostor na kojem su klanjači obavljali svoje obaveze je uzurpiran i na tom prostoru je napravljena stambena zgrada.

2.1.1. Musala (autor)

Stara banka, je objekat banke koju je sagradio Ademaga Mešić 1908. godine i to je prva privatna banka u Bosni i Hercegovini. Objekat je u više navrata renoviran, obnavljam. Većinu svog vremena je služila kao sjedište nekih od banaka a jedan period kao banka. Objekat i danas se koristi u svrhu banke gdje posluje jedna privatna banka.

Slika 2.1.2. Objekat banke (autor)

Gazi Ferhad-begova medresa, je veoma značajan historijski objekat koji je pionir institucionalnog školstva i obrazovanja u Tešnju. Objekat medrese je obnovljen, u novom ruhu 2014. godine kada je ponovo otvoren i tu se nalazi trenutno sjedište medžlisa Islamske zajednice Tešanj a ima pretenzije da se ponovo pokrene i reintegrira medresa.

Slika 2.1.3. Gazi Ferhad- begova medresa

Šareni mekteb je dio Gazi Ferhad-begove medrese sve do dolaska Austro Ugarske vlasti koja zabranjuje djelovanje i rad medrese. Ovaj objekat je izgrađen za vrijeme Osmanske vlasti i služio je svojoj svrsi do uspostave vlasti Austro Ugarske. Za vrijeme Prvog i Drugog svjetskog rata kao i poslije nije služila svojoj svrsi i tek krajem 20. stoljeća vraćena je u vlasništvo Islamske zajednice. U više navrata je renovirana a posljednji puta 2011. godine i danas služi za održavanje mektebske nastave.

Slika 2.1.4. Šareni mekteb (autor)

Širbegovića kuća je samo u nizu jedan od kuća koje krasi tešanjku čaršiju kao i što su objekti i kuće u kojim su snimljeni veliki i značajni filmovi i serije kao što su: Odbornici, Tale, Gori vatra i predstavljaju kulturno i historijsko blago Tešnja. Specifičnost ovih objekata je stara bosanska jedinstvena arhitektura sa krovom u četiri vode.

Pravoslavna crkva u Tešnju je objekat koji ne spada u objekte koji imaju svoju dugu starost i historiju. Ovaj objekat je značajan zbog svoje prije svega religijske funkcije i koja je služila kao čuvar jedne od najznačajnijih zbirki ikona u Bosni i Hercegovini.

Rimski most je danas nažalost konzerviran, zatrpan zbog urbanizacije, gradnje objekata Općinskoga suda, Vatrogasnoga doma i lokalne privatne firme koja je izgradila benzinsku pumpu u čijem se posjedu i nalazi ovaj značajni arhitektonski objekat. Most je građen od kamena sa jednim lukom koji je manjih dimenzija. Ovaj most je služio kao premoštavanje Krndijskog potoka i bio je u sastavu prastarog drumu koji je spajao Tešanj sa drugim mjestima. Nažlost ovaj izrazito značajan objekat se nalazi u nepovoljnom položaju, zapušten je od strane države i ne vodi brigu niko o njemu. Pokušava da se zaboravi i potisne, a kao rezultat toga je da nažalost mlade lokalne generacije ne znaju uopšte da postoji objekat ovakog tipa u Tešnju. Rimski most je bio nominiran kao objekat od značajnog interesa, kulturno nasleđe Bosne i Hercegovine ali nažalost taj zahtjev je odbijen jer “ne” ispunjava uslove. A koji su to uslovi i po kojim kriterima ovako jedan važan objekat ne ispunjava, procijenite sami.

Mnogi vjerski objekti, prije svega džamije koje imaju svoju duboku prošlost starosti od 300-400 godina a pojedine džamije na osnovu pisanih dokumenata i nalaza koji su pronađeni prilikom obnavljanja istih objekata i više. Kao što Mirza Hasan Ćeman u svom djelu navodi “Na temelju podataka koje donose austrougarski izvori moglo bi se zaključiti da je Tešanj do 1878. godine imao najmanje 9 džamija, 8 mekteba i 1 medresu”, (Ćeman, 2006: 77).

2.2. Nacionalni spomenici

Gazi Ferhad-begova džamija ili Čaršijska džamija smatra se jednom od najstarijih džamija u Tešnju. Jedna je od Ferhadija koje su izgrađene u Bosni i Hercegovini. U potpunosti sa sigurnošću ne može se tvrditi kad je tačno izgrađena džamija a mnogi smatraju oko 1559. godine. Džamiju je sagradio, uvakufio Gazi Ferhad-beg sin sestre sultana Sulejmana Veličanstvenog, koji se smatra urbanim osnivačem grada Tešnja. Dobila je ime po svom graditelju, osnivaču Ferhad-begova ili Ferhadija džamija je više puta bila oštećivanja, uništavana a u najvećoj mjeri je bila oštećena u pohodu Eugena Savojskog koji je pokorio i zapalio dijelove Tešnja kao i džamiju ali nije uspio osvojiti tvrđavu, Gradinu, stari grad Tešanj. Čaršijska džamija je u više navrata renovirana i obnavljanja. Nažalost vremenske

neprilike koje su pogodile Tešanj u decembru 2017. godine oborile su munaru na tešanjskoj Ferhadiji/Čaršinskoj džamiji. Ovaj važan objekat je nacionalni spomenik i nažalost i pored kulturne vrijednosti objekta i za vrijeme pisanja ovoga rada nakon nepune dvije godine od pada munare još uvijek nikakvi radovi nisu pokrenuti na rekonstrukciji i obnovi munare. Simbol džamije, simbol Tešnja koji se nalazi na grbu općine Tešanj nažalost već dvije godine ne para tešanjsko plavo nebo i ne pokazuje i iskazuje svoju ljepotu koja je krasi.

Slika 2.2.1.: Ulaz u Gazi Ferhad-begovu džamiju (autor)

Eminagića konak je nastariji a ujedno i najljepši objekat porodičnog tipa u Tešnju što rezultira tim da je 2005. godine uvršten na spisak nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine. Objekat je pripadao porodici Eminagić i dugi niz godina je koristio svojoj svrsi, kao stambeni objekat. Danas ovaj objekat je u vlasništvu JU Muzej Tešanj i predstavlja jedan dio turističke ponude Tešnja. Objekat je sagrađen predpostavlja se prije 1860. godine a u potpunosti je

renoviran i restauriran 2011. godine iz srestava evropski fondova i Općine Tešanj i predato u nadležnost JU Muzej Tešanj. Objekat Eminagića konaka je velikih dimezija s obzirom na period u kojem je građen a dimenzije objekta su 13.40 metara sa 11.46 metara na dvije etaže plus podrumske prostorije(magaza).

Slika 2.2.2.: Eminagića konak (autor)

Treba istaknuti i to da sve objekti stambene arhitekture koji se nalaze oko Eminagića konaka su ovog tip građenja i imaju bogatu prošlost iza sebe. O ovim vrstama građenja koje su specifične u tešanjskim mahalama spominje i Mirza Hasan Ćeman u svom djelu gdje spominje Eminagića konak kao i druge, konake, kuće, stambene objekte koji su krasili tešanjске mahali i koje i danas krase. “Na području mahala kasebe Tešanj razvila se veoma zanimljiva arhitektura stambenih objekata mjesnih uglednika plemićkog, trgovačkog i zanatlijskog staleža. Najvredniji stambeni objekti nalaze se u mahalama uz Gornju čaršiju, na području mahale Tabaci, te jednim dijelom u Donjoj čaršiji. Prostorno i stambeno najkvalitetniji rezidencijalni dio kasabe u formi (u današnjem smislu riječi) “elitne” mahale razvio se sjeverno od Gornje čaršije na padinama uzvisine Gumno, to jest na njenim padinama na prisojnoj strani. U središtu ove rezidencijalne mahale bili su podignuti stambeni

objekti (porodične kuće) najpoznatijih begovskih porodica Tešnja (Eminagića, Smailbegovića, Ferizbegovića, te porodica tešanjskih kapetana – Kapetanovića i drugih) po kojima isti objekti i nose svoje nazive. Kasnije se unutar ove mahale pojavljuju i objekti drugih porodica: Mešića, Đonlagića, Turalića i drugih”, (Ćeman, 2006: 123). Eminagića konak predstavlja sačuvani primjer specifične bosanske arhitekture koja krase bosanske mahale, čaršije kao što je to primjer Tešnja.

Katolička crkva svetog Petra i Pavla u Tešnju koja je crkva u sastavu Vrhbosanske nadbiskupije. Crkva se nalazi u Zvečaju, u neposrednoj blizini centra Tešnja. Izgrađena je 1908. godine za vrijeme vladavine Austro Ugarske koja je poslala svog arhitekta Josipa Vrancaša. Crkva je u dva navrata renovirana i više puta djelomišno određene segmenti crkve obnavljani kao što je zadnji slučaj obnavljanje fasade od strane jednog privrednika iz Tešnja. Crkva ima jedan toranj visine 13 metara i specifičnost je to da na ulazu u crkvu iznad vrata postoji detalj koji simbolizira oko i šalje takvu poruku da Bog sve vidi. Objekat crkve je u odličnom stanju prije svega zahvaljujući vjernicima koji pomažu radu i funkcionisanju crkve a i lokalni privrednici stoje na usluzi i rado se odazovu pozivima religijskih institucija.

Zgrada Muftijnog konaka je samo jedan u nizu objekata koje je uvakufio osnivač grada Tešnja Gazi Ferhad-beg. Ovaj objekat je doživio niz rekonstrukcija i obnavljanja. Ne zna se iz koje perioda datira objekat i kad je tačno napravljen ali na ulaznim vratima ovoga objekta postoji natpis o zadnjoj rekonstrukciji objekta koji glasi: “O Zaštitniče! Uz pomoć Boga Svevišnjeg gradnja je dovršena 1316. godine (1898/1899)”. Knjiga “Ponešto o Tešnju i njegovim ljudima” autora Rifata Kantića spominje se i Muftijin konak gdje između ostalog piše ovako: “Po sjećanju starih Tešnjaka (Hamdija Turalića, Sulje Mehinagića i drugih) između dva svjetska rata pa sve do premještanja u Zenicu negdje oko 1946. godine u ovom objektu je bio Ishak Smailbegović, sin muftije Mesuda poreski činovnik. Poslije ovoga u prizemlju objekta bila je tešanjska općina (u današnjoj zgradi općine bio je srez), a na spratu zgrade bio je Općinski komitet Skoja-a, Općinski AFŽ i partijski komitet. Po ukidanju sreza i u prizemlju i na spratu uselili su se stanari Ostoja Kopanja, šefa vojnog odsjeka i Osmana Dolamića, šefa Zavoda za zdravstvo”, (Kantić, 2008: 47).

Slika 2.2.3.: Muftijin konak (autor)

Objekat je u vlasništvu medžlisa Islamske zajednice Tešanj, koja povremeno koristi ove prostorije. Posljednji put 2013. godine je renoviran jedan dio enterijera Muftijnog konaka od strane medžlisa Islamske zajednice Tešanj.

2.2.1. Stari grad Tešanj/tvrđava/Gradina

Posebni značaj i mjesto u kulturnoj historiji Tešnja zauzima tešanjaska tvrđava/stari grad ili poznata pod nazivom tešanjaska Gradina. Tešanjaska Gradina je svojim položajem na veoma nepristupačnom mjestu, na stjenovitom strmom brdu odsječenom sa tri strane osim prilaza od centra tešanjске čaršije koje se nalazi u kotlini, okružena sa rijekom Tešanjkom. Tešanjaska Gradina zauzima posebno mjesto i veliku značaj za Tešanj. Pored mnogih sinonima za Tešanj za tešnjake je glavni sinonim tešanjaska tvrđava/stari grad ili Gradina. Pokazatelj koju kulturnu vrijednost zauzima tešanjaska tvrđava je to da se nalazi na grb općine Tešanj i pokazuje svoju dominaciju, bitnost i na taj način predstavlja cijeli Tešanj.

Tešanjaska tvrđava spada u red najdominantnijih i prostorno najvećih tvrđava u Bosni i Hercegovinu. Prostorno gledajući uz tvrđavu u Jajcu najveća je tvrđava koja se nalazi u Bosni i Hercegovini i prostire se na površini od 6296 kvadratnih metara.

Lokacija na kojoj se nalazi tešanjaska tvrđava imala je veoma značajnu, važnu ulogu u ranijem period a kao pokazatelj toga je arheološki nalazi koji su pronađeni u podnužju strme stijene kao i na platou tvrđave koji datiraju iz prahistoriju i dokazuju bogatu prošlost lokacije. Nalazi iz brončanog doba govore, svjedoče o naseljenosti ove lokacije. Smatra se da su Iliri prvi imali utvrdu na lokaciji Gradine ali dolaskom rimljana ta prvobitna utvrda je srušena da bi kasnije rimljani naprville svoju vrstu utvrde. Dolaskom Slavena na prostor Balkana a s tim i na

prostor Bosne i Hercegovine tešanjaska utvrda koji su sagradili rimljani ponovno biva srušena. A srednjovjekovna tvrđava koja se nalazi danas izgrađena je u kasnom srednjem vijeku a kasnije je adaptirana i proširena od strane osmanskoga carstva.

Slika 2.2.1.1.: Gradina iz zraka (BHinfodesk)

Tešanjaska tvrđava sastoji se iz dvije cjeline. Gornji dio tešanjске tvrđave pripada srednjovjekovnom period kada je izgrađena a drugi dio graditeljske cjeline čini dio tvrđave koji je sagrađen od strane osmanskog carstva.

Gornji dio tvrđave, osnova tešanjске tvrđave je sagrađen na stjenovitom brdu u srednjovjekovnom period. Najstariji dio tešanjске tvrđave činila je donžon kula, ograđeno dvorište i ulaz unutar zidina tvrđave. Način zidanja tešanjске srednjovjekovne tvrđave je identičan kao i za sve srednjovjekovne bosanske tvrđave koje su građene od kamene oplata u koju je stavljana smjesa od lomljenog kamena i krečnog materijala. Zidovi su bili debljine 2.40 metara. Unutar dvorišta nalazila se dvanaestougano kula koja je imala ujedno i najznačajniju funkciju a to je odbrana srednjovjekovne tešanjске tvrđave koja je sa vrha stijene promatrala tešanjsku kotlinu. Unutar kompleksa tvrđave nalazili su se drveni objekti koji su služili za skladištenje, čuvanje kao i za stanovanje. U samom centru tvrđave dvorišta nalazio se bunar koji je služio kao izvoza snadbijevanje vodom. I danas se tu nalazi bunar ali je za vrijeme II Svjetskog rata od strane njemačke vojske u potpunosti istražen i zatrpan i što mu je i trenutno stanje. U neposrednoj blizini dvanaestougano kule izgrađena je i sedmougona kula kao i stražarska kula na samom ulazu u tvrđavu. To je bio srednjovjekovni

izgled tešanjске tvrđave koji je mijenjan kroz dolaskom osmanskog carstva i svim napadima koje je pretrpila ova tvrđava.

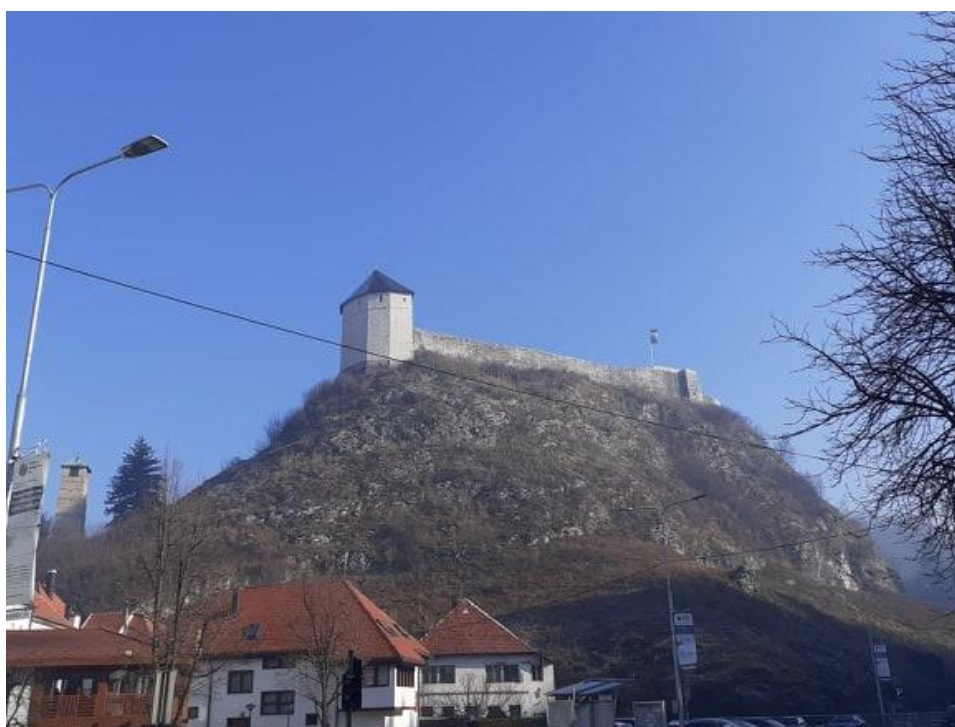
Slika 2.2.1.2: Gradina (Elma Ćeman)

Bosna pada pod Osmansku vlast 1463. godine i Tešanj biva 1465. godine nakratko imenovan za centar bosanske kraljevine kojem je vladao kralj Matej Kotromanić, a Tešanj zauzimaju tek 1520. godine i nailaze na devastiranu, uništenu tvrđavu. U tom period tvrđava pada u zaborav i nije imala svoju funkciju. Osmanlije je ostavljaju sve do kraja 17. stoljeća devastiranu. Treba istaknuti da tešanjска tvrđava nikada nije zauzeta vojnim pute zahvaljujući prije svega svom nepristupačnom geografskom položaju za okupatore. Rijeka koja je okružuje i strme litice bile su glavno oružje odbrane. U njenu neosvojivost uvjerio se i Eugen Savojski koji je spalio i uništio na sve što je naišao duž rijeke Bosne po povratku iz Sarajeva koje je zapalio i uništio. Vojska austrijskog princa Eugena Savojskog 30.oktobra 1697. godine je prodrła, umarširala na prostor Tešnja sa 1000 pješaka i 600 konjanika preko Crnog Vrha, sve oko tvrđave je pretvoreno u prah i pepo ali vojska nije uspjela da osvoji tvrđavu. I nakon tri dana konstantnog bombardovanja i napada 01. novembra 1697. godine vojska Eugena Savojskog se povlači vidjevši da tvrđavu ne može da osvoji. Princ se povlači sa svojom vojskom prema Doboju i dalje prema Brodu, (stoji u dnevniku Eugena Savojskog povodom pohoda na Bosnu).

Uvidjevši veliki značaj tešanjske tvrđave za odbranu ovog prostora i kao zaštita stanovništva i vojne posade, osmanlije kreću u obnovu i širenje tvrđave. Tešanjska tvrđava tada se adaptira njen gornji dio sa savremenim zidarskim tehnikama i širi i dobija svoj donji dio koji u potpunosti zaokružuje i dopunjuje tvrđavu i s tim postaje jaka uporba osmanske vojske u Bosni.

Osmanski graditelji su prije svega na temeljima Donžon kule izgradili Krnju kulu. Osim Krnje kule osmanlije su sagradile i bunkere, pravougaonu kulu a nanaestougaona kula preminenovana i dobila novu funkciju da služi kao tabija. U neposrednoj blizini danaestougaone kule sagrađena je još jedna tabija sa kazamatima koja se prostire do sedmougaone kule. Od Strane glavnog ulaza koji se nalazi iz pravca centra tešanjske čaršije, to jest sa sjeveroistočne strane osmanlije su sagradile još jednu tabiju koja je služila za topove i eventualnu odbranu od potencijalnih napadača.

Drugi dio ili donji dio tešanjske tvrđave počeo se graditi krajem 17. stoljeća to jest za vrijeme vlasti sultana Mustafe II koji je predvodio Osmansko carstvo u period od 1695. do 1703. godine. U drugom ili donjem dijelu tešanjske Gradine osmanlije su sagradile Dizdarevu kulu i tabiju. Sagrađen je veliki zid u dužini od 90 metara koji se protezao od sjeveroistočne i istočne strane i sve do manje tabije. Na novom glavnom ulazu nalazi se kapije i pored nje kameni bunker. Sa novim popratnim objektima i širenjem i renoviranjem postojećih objekata tešanjska Gradina je dobila svoj konačni izgled i predstavljala jednu od najdominantnijih, najjačih tvrđava bosanskoj ejaleta. Nakon potpisivanja Karlovačkog mirovnog sporazuma 1699. godine osmanska vojska u Tešnju formira kapetaniju.

Slika 2.2.1.3.: Pogled na Gradinu iz kotline (autor)

Gradina postaje veoma značajna utvrda za osmanlije gdje stacioniraju svoju vojnu posadu. Aladin Husić u svojoj knjizi navodi koliki je značaj imala vojna posada u sklopu tešanske tvrđave.

“Tešanjska utvrda igrala je vrlo značajnu vojnu ulogu na prijelazu dvije epohe – bilo da se nalazila u sastavu Ugarske ili, kasnije, Osmanskog carstva. O tome šta se dešavalo u drugoj polovini 15. stoljeća ili početkom 16. stoljeća zna se veoma malo. Izuzev već istaknutog, malo se toga zna i o zbivanjima nakon 1512. godine. Kao granično mjesto, sasvim je sigurno da je imalo značajniju posadu u oba vojna i državna okvira. Prvi osmanski podaci s početka 16. stoljeća, preciznije: iz posljednje godine treće decenije, govore da je u tešanjskoj tvrđavi bio smješten 41 konjanik. Njihovo godišnje izdržavanje stajalo je oko 64.428 akči. Izvan navedenih podataka ništa se drugo ne može razaznati. Stoga broj svakako ne treba smatrati konačnim brojem vojnika stacioniranim u tešanjskoj utvrđi”, (Husić, 2017: 65).

Slika 2.2.1.4.: Prilaz Gradini sa čaršije (autor)

Vojna osmanlijska posada ostaje u tvrđavi do 1840. godine kada je napušta.

Pored strateške, vojne, osvajačke, kulturne važnosti tešanjska Gradina imala je svoju religijsku funkciju. Na osnovu istraživanja i pisanih dokumenta koji kazuju da je u sklopu tvrđave nalazi religijski objekti koji nisu sačuvani. Pitanje samostana i crkve Svetog Jurja u Tešnju nikada u potpunosti nije odgovoreno. Tačna lokacija nije pronađena ali postoje pisani tragovi u kojima se navodi crkva Svetog Jurja u Tešnju. Mirza Hasan Ćeman u svom djelu, na osnovu određenih karakteristika smatra da je moguće da se crkva Svetog Jurja nalazila unutar zidina tešanjske tvrđave.

“U kontekstu dviju iznesenih činjenica koje nisu upitne autor ovog teksta smatra da je pri pokušaju određena karaktera samostana i crkve Svetog Jurja u Tešnju (ili u području srednjovjekovne tvrđave Tešanj) i davanju odgovora na pitanje postojanja jasno određene katoličke populacije u užem području oko srednjovjekovne tvrđave Tešanj potrebno, hipotetički, pretpostaviti i sljedeću mogućnost. Nime, prema historijskim podacima iz 1461. godine i prema nekim mišljenjima franjevački samostan sa crkvom Svetog Jurja u Tešnju dao je podići plemić Radivoj Krstić za kojeg se smatra da je identičan s vojvodom Radivojem, bratom bosanskog kralja Tomaša. U navedenom kontekstu potrebno je postaviti pitanje da li su političke orijentacije i pretenzije vojvode Radivoja i Stjepana, sina kralja Tomaša (budućeg kralja Stejapa Tomaševića) mogle u određenim (složenim) političkim i vjerskim prilikama polučiti podizanje manje brojnog samostana Svetog Jurja unutar fortifikacijskog objekta (tešanjske tvrđave) koji se jasno može odrediti (i) kao fortifikacijski objekt rezidencijalnog karaktera i koji je, očito darovnicom, došao u vlasništvo vojvode Radivoja”, (Ćeman, 2006: 36).

Pored pretpostavke da se unutar tešanjske tvrđave nalazila crkve postoje i pisani tragovi koje govore o postojanju džamije Selimije unutar tvrđave koja je dobila ime po sultanu Selimu koji je vladao Osmanskim carstvom u period od 1512. godine do 1520. godine. Kao i za crkvu ne postoje tačna lokacija na kojoj se nalazila džamija niti relevantni ostatci koji nam mogu ukazati na tačnu lokaciju i ako postoje pisani tragovi koji potvrđuju da se džamija nalazila unutar zidina tešanjske tvrđave.

“Džamija sultana Selima I (1512-1520.) u tešanjskoj tvrđavi, koju spominju povijesni izvori, do danas nije sačuvana niti postoje relevantni podaci o njoj. Tešanjska Selmija džamija, kako se ista po ustaljenoj praksi nazivala, podignuta je nešto prije 1520. godine. Prema mišljenju Adema Handžića, ona se nalazila u tvrđavi, a nije imala svoj vlastiti vakuf već je bila podignuta i izdržavana iz državnih sredstava. Izgleda da je tokom vremena bila zapuštena. Međutim, veoma je zanimljivo da ovu džamiju spominje indirektno i jedan document iz 18. stoljeća. Naime, vakufnama koja govori o osnivanju mekteba u Novom Šeheru 1755. godine

donosi ime jednog od svjedoka čina uvakufjenja određenih sredstava za potrebe navedenog mekteba u Novom Šeheru. Tu se kao svjedok pojavljuje i “ Poglavica učenjaka i prve među prvima Mustafa efendija, sin Jusuf efendije, muderis u kasabi Tešanj i imam sultan Selimove džamije u tešanjskoj tvrđavi.” To je jedan od dokaza da je ova džamija postojala i u vrijeme neposredno prije 1755. godine”, (Ćeman, 2006: 57).

Navedene činjenice govore da je tešanjaska tvrđava imala značajan uticaj za Tešanj u raznim pogledima za razvoj tešanjskog kraja i da je vodila značajne kulturno, političke, vojne, religijske i druge procese važne za Tešanj i s tim predstavljana centar svih važnih dešavanja.

U neposrednoj blizini tešanjске Gradine u njenom podnožju nalazi se Sahat kula koja je sastavni dio starog tešanjskog grada i nije moguće razvojiti Gradinu i Sahat kulu jer one predstavljaju jednu kompaktnu cjelinu gdje jedna drugu nadopunjuju.

Slika 2.2.1.5.: Pogled sa čaršije na Gradinu i sahat kulu (visitmycountry)

U Bosni i Hercegovini izgrađena je dvadest i jedna sahat kula koji se služile svojoj svrsi. Sahat kula u Tešnju podignuta je u 17. vijeku. Hamdija Kreševljaković je smatrao da je tešanjaska sahat kula izgrađena i podignuta za vrijeme gradnje donjeg dijela Gradine i da na taj način zaokružen i dodan jedan novi segment tešanjskoj tvrđavi. Visina sahat kule je 18,5 metara. Sagrađena je u neposrednoj blizini tešanjске Gradine to jest u njenom podnožju i okrenuta ka centru čaršije. Od vremena kada je izgrađena pa do 1890. godine pokazivala je alaturka vrijeme. Od 1890. godine pokazuje srednjoevropsko vrijeme zahvaljujući Fehimbegu Smailbegoviću koji je te godine naručio i donio iz Beča sahat i od te godine tešanjaska sahat kula do danas pokazuje srednjoevropsko vrijeme. Sahat koji je donešen iz Beča davne 1890. godine i dan danas je taj isti u funkciji. Pored dvadest i jedne sagrađene sahat kule u Bosni i Hercegovini samo četiri sahat kule i dalje rade i obavljaju svoju funkciju, da obavještavaju stanovništvo o tačnom vremenu a jedna od njih je sahat kula u Tešnju.

Gradina i sahat kula spadaju u nacionalne spomenike Bosne i Hercegovine i na taj način su jednim dijelom zaštićene.

Tešanjaska tvrđava/stari grad/Gradina kao i sahat kula danas se nalazi pod okriljem JU Muzej Tešanj koji je nadležan za sve eventualne nedostatke, rekonstrukcije i obnavljanja. Zahvaljujući rekonstrukcijama sedamdesetih godina prošlog stoljeća vraćen je stari sjaj ovim objektima. Sistematsko, plansko, redovno održavanje tešanjске Gradine i očuvanja njene izvorne ljepote je zahvaljujući općini Tešanj koja svake godine izdvaja određena sredstva koja se implemetiraju i na taj način pridonose čuvanju našeg nacionalnog bogatstva. Rezultat konstantnog ulaganja je sve veći broj turista koji posjećuju Tešanj a posebno tešanjsku Gradinu. Ulaz u ovaj ogromni prostor tvrđave koja se prostire na površini od 6296 kvadratnih metara i koji ima svoju ljepotu kao i pogled da ponudi turistima kao i stalna postavka Muzeja Tešanj koja se nalazi u prostoru Dizdareve kule. Ulaz u ovaj značajni hiostorijski objekat se naplaćuje po simboličnoj cijeni i svake godine broj turista se znatno povećava, bilježe se novi rekordi po broji posjeta što se oslikava na turističku ponudu Tešnja kao i broj noćenja.

Bez obzira na turbulentna vremena koja su iza nje, ratovi i mnoga osvajanja, i dalje ponosno stoji iznad svog Tešnja gleda ga promatra i čuva. Svjesna svoje važnosti ponosno na dlanu čuva kotlinu Tešnja kao što i nju Tešanj ponosno ističe i čuva.

3. UMJETNOST

Umjetnost kao značajan dio kulturne historije, koja zauzima značajnu ulogu u formiranju kulturne historije jednog mjesta, zauzima posebnom mjesto i pridonijela je kulturnom razvoju Tešnja i njene okoline. Umjetnost kao takvu, ona koja je pridonijela razvoju na prostoru Tešnja ćemo sortirati na: pozorište, film, slikarstvo (pravoslavne ikone), muzička umjetnost(sevdalinke) i književnost. O svakoj navedenoj umjetnosti će biti navedeno na koji način je pridonijela i ostavila trag u svojoj kulturnoj dimenziji u Tešnju.

Pozorište u Tešnju ima svoju bogatu historiju, smatra se jedna od najznačajnijih kulturnih činjenica Tešnja pa i cijele Bosne i Hercegovine. Prva javna pozorišna predstava u Bosni i Hercegovini je izvedena u Tešnju 23. maja 1865. godine Judita Friedricha Hebbela koja je prevedena sa italijanskog jezika u režiji Stevana Petranovića, učitelja iz Tešnja. Na taj način davne 1865. godine postavljeni su temelji pozorišta i pozorišnih predstava, a Stevo Petranović kao prvi redatelj, glumac u Bosni i Hercegovini. Smail Tezić je napisao u povodu stogodišnjice prve predstave u Bosni i Hercegovinu 1965. godine jednu manju knjigu "1865-

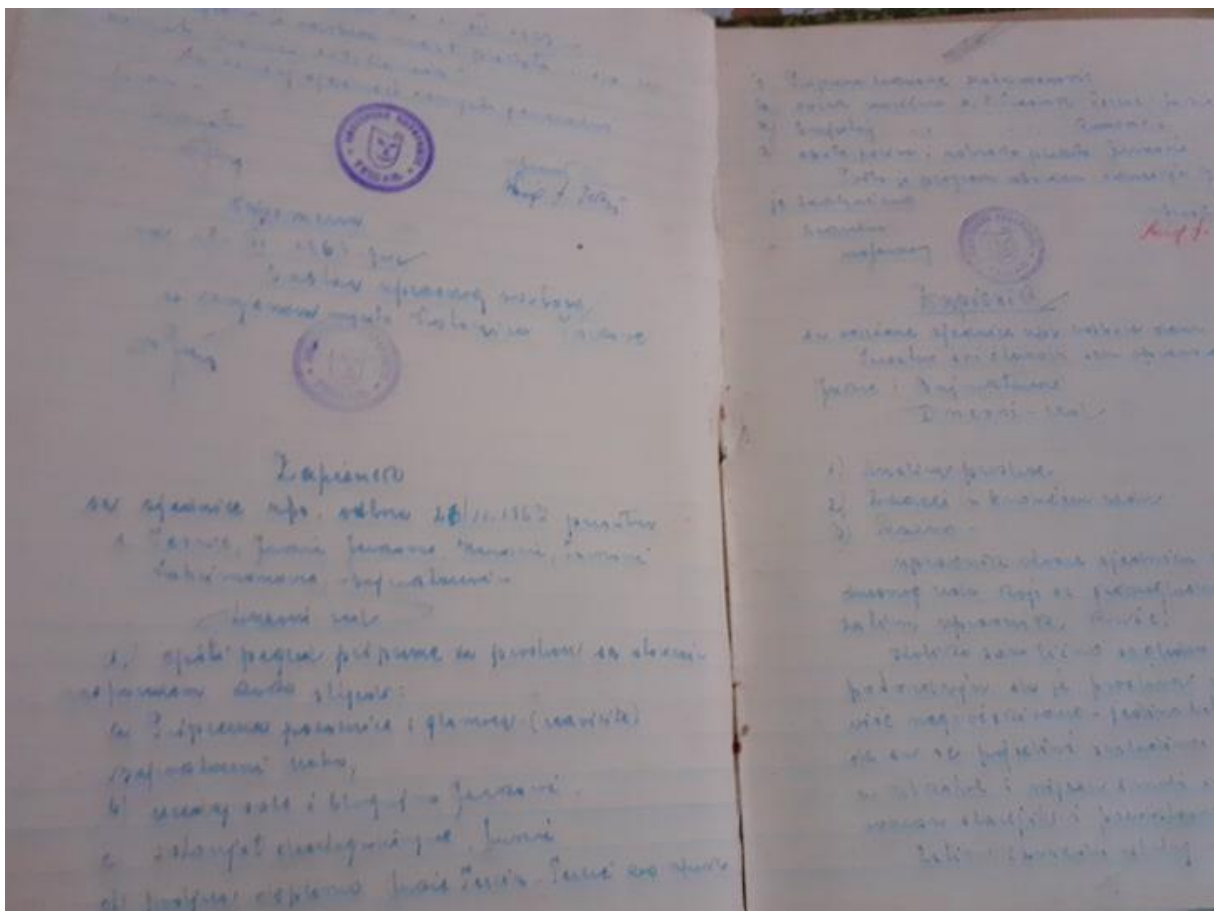
1965-Tešanj, Amatersko pozorište” u kojoj opisuje atmosferu koja je bila tog posebnog dana za Tešanj i Bosnu i Hercegovinu:

“ Tešanj. Proljeće 1865. godine. Kišno, kao i većina proljeća. Grad bogat, ima preko šest hiljada stanovnika. Samo terzija 47, pekara 18, bozadžija 5. Luka u kojoj je dva-tri dana svaka karavan stao. Škola, jedna od prvih u Bosni i Hercegovini, radi. Učitelji se smjenjuju. Zamislite takve politike. Zamislite ovaj isti Tešanj, koji izgleda kao brod koji se nasuka na obalu. Kao da je sav u kazanu. Sa bezbroj čepenaka, kaldrme, terzija, bozadžija, ekmeščija. Eto, u takav Tešanj je te godine došao tridesetogodišnji učitelj Stevo Petranović. Po svojim idejama proglašen kao nepoželjan za sredinu, primljen je kao rijetko koji došljak u ovom mjestu, jer se njegova aktivnost i prisustvo osjećalo na svakom mjestu. Radeći na širenju prosvjete i kulture, ovaj veoma cijenjeni čovjek u Tešnju okupio je oko sebe napredne stanovnike i, prije nego što je počeo sa spremanjem Hebelove Judite, osnovao je diletansko društvo. Vijest o prvoj pozorišnoj predstavi Danica je zabilježila krupnim slovima , kao rijetki kulturni događaj u Bosni, koja se u ovom pogledu pohvaliti jedino Tešnjom. Tako se počela širiti pozorišna umjetnost, kao grananje stable čiji su korijeni bili duboko u unutrašnjosti, u jednom malom Tešnju , u srcu učitelja i revolucionara Steve Petranovića i svih učenika u Diletanskom društvu”, (Kantić, 2000: 14).

Slika 3.1.: Članak u listu Danica o prvoj pozorišnoj predstavi u Tešnju (autor)

Naredne 1866. godine odigrana je druga pozorišna predstava, Šilerovi razbojnici, što govori o kontinuitetu pozorišnih predstava u Tešnju što se zadržalo do danas. O pozorišnim predstava u Tešnju pišu i listovi kao što su Behar, Gajret, a o snagi pozorišne kulture u Tešnju navodi se da je jedan od najvećih pjesnika Bosne i Hersegovine, Musa Ćazim Ćatić bio redatelj i glumac u određenim predstava. Kontinuitet održavanja pozorišnih predstava zadržao se za vrijeme ratova, što rezultira da se 1953. godine formira Amatersko narodno pozorište. Incijator ove ideje bilo je kulturno-umjetničko društvo Bratstvo koje je uputilo zahtjev tešanjskom srezu. Prva skupština, osnivačka je održana 25. aprila 1953. godine. Amatersko pozorište je nosilo ime po učitelju i prvom organizatoru pozorišne predstave, Stevo Petrenović.

Slika3.2.: Zapisnici Amaterskog pozorišta Tešanj (autor)

Amatersko pozorište Tešanj bilo je sedam puta domaćin festivala amaterskih pozorišta Bosne i Hercegovine, ima značajna dostignuća, veliki broj nagrada, zahvalnica, pohvala za svoj rad. Od 1993. godine nosi ime Bosansko pozorište Tešanj, pored svog kontinuiteta tešanjско pozorište je zadržalo svoje amaterske konotacije.

Film i serije koje su snimane u Tešnju spadaju u sami vrh kinemografije Bosne i Hercegovine. Dvije serije Odbornici i Tale koje su snimane sedamdesetih godina prošloga stoljeća a film Gori Vatra početkom 21. stoljeća.

Seriya Odbornici je jugoslovenska serija koja je snimana u Tešnju 1975. godine. U produkciji Televizije Sarajevo po scenariju Derviša Sušića. Serija Odbornici je emitirana 1975. godine na Jugoslovenskog radioteleviziji. Serija ima svoji šest nastavaka, epizoda koje su snimljene u Tešnju. Glavna fabula serije je uspostava vlasti nakon završetka Drugog svjetskog rata. U seriji su glumili velika glumačka imena tog vremena kao što su: Josip Pejaković, Zaim Muzaferija, Jasna Berli i drugi.

Slika3.3.: Odbornici (Dailymotion)

Seriya Tale je snimljana u Tešnju 1978. godine u produkciji Televizije Sarajevo. Autor serije Tale je Derviš Sušić a režiser je bio Sulejman Kupusović. Glavna uloga je Tale koji je povratnik sa fronta, partizan, narodni doktor, šaljivdžija, osoba iz naroda koja se ne hvali svojim velikim ratnim zaslugama. Kao takav nije bio podoban lokalnoj vlasti, i s tim je stalno bio u nekim problemima. Glavnu ulogu igra Miralem Zupčević a pored njega i eminentna glumačka imena kao što su Vlasta Knezović, Ivica Vidović, Zaim Muzaferija. Serija je

snimljena u osam nastavaka, epizoda. Kuće u kojim je snimana serija Tale danas predstavljaju spomenike arhitekture gradnje bosanskih kuća, sa prelijepim pogledom na tešanjku čaršiju i Gradinu.

Slika 3.4.: Insert iz serije Tale (youtube)

Jedna od najpopularnijih jugoslovenskih serija ostala je upamćena i po citatima koj se i danas u Tešnju često mogu čuti:

"Sine Tale, magare moje drago. Život je česma suza i svirala jauka. Nemoj da te bol učini zlim, boljet će te jos više."

"Sine Tale, magare moje malo, izmiri se ti prvo sa sobom, pa ćeš se onda izmiriti i sa Bogom i sa ljudima."

"Sine Tale, magare moje drago, čuvaj zdravlje, komšiju, ženu i konja."

"Sine Tale, magare moje drago, smiri se u sebi, pa ćeš se izmiriti i sa nebom i sa zemljom"

Film Gori Vatra je snimljen 2003. godine u Tešnju po scenariju i u režiji Pjera Žalice. Radnja se zbiva u Tešnju krajem devedesetih godina, poslije agresije na Bosnu i Hercegovinu. Nestabilna politička situacija koja se nalazi u kaotičnom stanju puna korupcije nakon rata iz

kojeg je izašao. Iznenađni gost, Bill Clinton u posjeti ovom bosanskohercegovačkom gradu, gdje se sve neregularnosti skrivaju i pokušava obezbjediti sigurna posjeta predsjednika Sjedinjenih Američkih država.

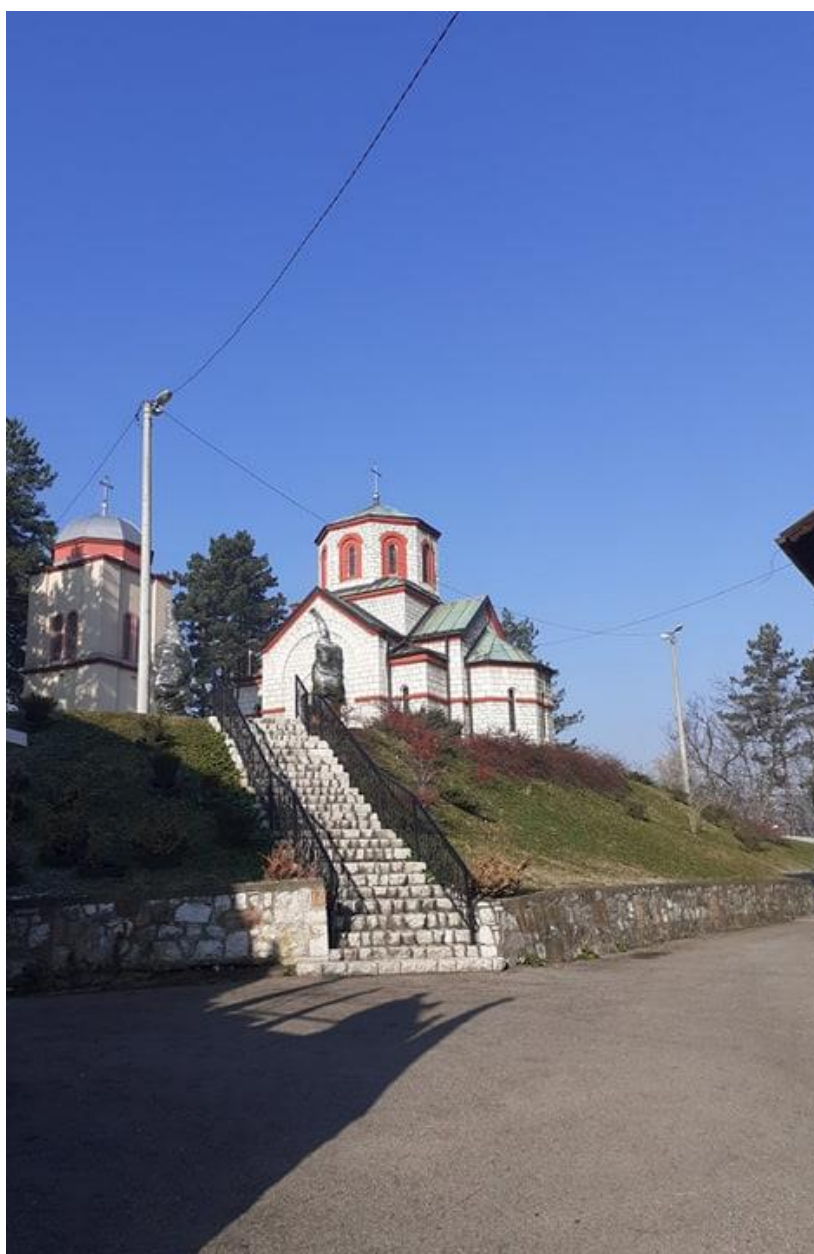

Slika 3.5.: Insert iz filma Gori vatra (youtube)

Gori vatra je osvajač nagrade u kategoriji najbolji film na Sarajevo film festivalu. Pored nagrade na Sarajevo film festivalu, Gori Vatra bio je u konkurenciji na najvećoj sceni, kao kandidat u kategoriji za najbolji strani film na 76. dodjeli Oskara. Glavnu ulogu Faruka u filmu Gori vatra tumači rođeni tešanjak, glumac Enis Bešliagić. Pored Bešliagića u filmu glume: Bogdana Diklić, Šaša Petrović, Izudin Bajrović, Emir Hadžihafizbegović, Jasna Žalica, Almir Čehajić Batko. Za potrebe filma Gori vatra, Saša Lošić je živio u Tešnju i napisao pjesmu „Iznad Tešnja zore sviće“ koja je nakon emitiranja filma postala veliki hit.

Slikarstvo je jedan od pravaca umjetnosti gdje autori putem umjetničkog djela izražavaju, prezentiraju svoje emocije, ljubav, sreću, tugu, zapažanja. Najpoznatiji skup umjetničkih djela je jedna od najpopularnijih zbirki kona i slika sakralnog karaktera Bosne i Hercegovine, koja je u vlasništvu pravoslavne crkve u Tešnju. Pored tešnjačke zbirke ikona samo još dvije slične postoje u Sarajevu i Livnu. Bogatstvo tešnjačke zbirke je da najstarije ikone potiču iz 16. stoljeća i na taj način može se vidjeti u kojem se pravcu kretala likovna umjetnost na prostoru Balkana i šire. Zbirka ikona koja je u vlasništvu pravoslavne crkve iz Tešnja sastoji se od stotinu ikona. Zbriku možemo podijeliti na više podjela, na osnovu tehnike koje rađena, na osnovu vremena iz kojeg potiče i na osnovu iz kojeg područja potiče. Od stotinu ikona njih sedamdeset četiri su rađene tehnikom tempera na drvenoj ploči, dvadeset ikona su grčke

grafike, pet ikona rađeno tehnikom na ulju ili na drvetu a jedna je rađena tehnikom ulja na limu. Zbirku tešanjskih ikona na osnovu mjesta njihovog nastanka su vojvođanske, crnogorske, makedonske, crnogorske, makedonske, srpske, dubrovačke, grčke, italokristike i venecijanske ikone. Najmanji broj ikona potiče iz 16. stoljeća njih četiri, deset ikona potiče iz 17. stoljeća, trideset dvije ikone potiču iz 18. stoljeća a najveći broj ikona potiče iz 19. stoljeća njih pedeset četiri. Mali broj ikona koje su iz 16 i 17. stoljeća, koje su sačuvane i dokazuju nam dešavanja i prilike koje su se dešavale u Tešnju i u okolini Tešnja. Jedna ikona koja je sačuvana iz tog perioda vezana je za historijski događaj koji je pogodio Bosnu i Hercegovinu i samim tim i Tešanj, napad i opsadu 1696. godine Tešnja od strane vojske austrijskog princa, vojskovođe Eugena Savojskog.

Slika 3.6.: Pravoslavna crkva (autor)

Upravo ovaj historijski događaj je ilustriran na jednoj od ikona u bakrorezu koji pokazuje položaj austrijske vojske za vrijeme napada na Tešanj kao i mjesto gdje se nalazila tada pravoslavna crkva koja je pretrpila veliku štetu kao i cijeli Tešanj. Prilikom napada Eugena Savojskog veliki broj ikona je uništen ali je zahvaljujući mnogim drugim faktorima, i ličnostima koje su sačuvale određenu količinu tešanjskih ikona do danas. Svi sakralni objekti, kulturne vrijednosti religija na prostoru Bosne i Hercegovine bila su pod uticajem, ugrožene od ratnih dešavanja kroz stoljeća, pa tako i tešanjaska zbirka ikona. Imamo pozitivne primjere sredina u kojim je čuvano i sačuvana kulturno nasljeđe kao što su u Sarajevu, Tuzli a u tu skupinu ubraja se i Tešanj zahvaljujući stanovništvu koji su stali u odbrani i čuvanju sakralnih objekata, sadržaja u njima i svih kulturnih vrijednosti. Za vrijeme vladavine Nezavisne države Hrvatske tešanjaska zbirka ikona je bila ugrožena i prijetilo im uništenje. Zahvaljujući tešanjskom katoliku Mirku Blatandžiću zbirka ikona u dogovoru sa pravoslavnom crkvom je sklonjena u tavan Mirkove kuće. Nakon prijetnji koje su prošle cjelokupna zbirka, neoštećena vraćena je pravoslavnoj crkvi u Tešnju. Kako za vrijeme Drugog svjetskog rata tešanjaska zbirka imala prijetnje tako i za vrijeme agresije na Bosnu i Hercegovinu. Za vrijeme agresije na Bosnu i Hercegovinu jednu od glavnih i najznačajnijih uloga za očuvanje tešanjskih pravoslavnih ikona imao je Amir Brka direktor Centra za kulturu i obrazovanje Tešanj. U saradnji sa protojerejom Stojanom Jovanovićem i predsjednikom srpsko-pravoslavne općine Tešanj Simonom Nesterovićem, Amir Brka je sklonuo, pohranio ikone u trezor Privredne banke koja se nalazi u samom centru Tešnja. Crkva, posebno krov je bio oštećena od strane agresora, avio bombe i topovski udari, gdje je bila velika vjerovatnoća da i ikone nastradaju. Ikone su čuvane za vrijeme agresije i periodu nakon agresije. Cjelokupna zbirka tešanjskih ikona vraćena je 14. januara 2000. godine pravoslavnoj crkvi u Tešnju uz zapisnik. Nakon pruzimanja od strane pravoslavne crkve iz Tešnja navedena zbirka ikona je otišla u Bijeljину na restauraciju. Od tog trenutka prošao je period dvadeset godina, a gdje se zbirka ikona nalazi ostala je enigma. Nažalost veliko nacionalno, kulturno naslijeđe Tešnja, koje je u teškim vremenim sačuvano zajedničkim snagama katolika, muslimana u suradnji sa pravoslavicima tešanjskog kraja niko nije vidio od tog trenutka niti znamo gdje se nalazi bez obzira na površne informacije koja dolaze od strane Srpske pravoslavne crkve u Bosni i Hercegovini.

Pored velike zbirke tešanjskih ikona koje daju veliki doprinos slikarstvu Tešnja tu su i slikari koji su rođeni, proveli svoj životni vijek, ili i danas žive i stvaraju umjetnička djela. Kao glavni motiv svojim umjetničkih djela slikari su upravo uzimali Tešanj i njegove kulturno historijske građevine. Slikari koji su pridonijeli razvoju slikarstva u Tešnju su: Miloš Petrović,

Jusuf Selimović, Hasan Mehinović, Miroslav Bratić, Osman Morankić, Miralem Srkalović-Lalo, Sabahudin Kovač, Tonko Rajkovača, Drago Marelja, Ahmet Hundur, Miralem Brkić. Već tradicionalno svake godine za vrijeme dugih ljetnjih dana u Tešnju, u organizaciji Udruženja građana Stari grad održava se likovna kolonija.

Muzička umjetnost, najrasprostranjeniji vid muzičke umjetnosti u Bosni i Hercegovini je sevdalinka. Sevdalinka predstavlja bosansku narodnu pjesmu sa bogatom i dugom tradicijom a koja se veže za Bosnu i Hercegovinu ali je čisto interpretirana na širem području Balkana. Sevdalinka, sevdah je prisutan i zastupljen u Tešnju sa svojom bogatom prošlosti, a danas ima svoje čuvare bosanske narodne pjesme, sevdalinke u Tešnju. Veliki broj sevdalinki je napisan u Tešnju od strane vrhunskih autora kao i veliki broj sevdalinki koje opjevavaju, sevdališu o Tešnju. Jedan od autora, pjesnik je Musa Ćazim Ćatić. koji je napisao veći broj pjesama o Tešnju.

Pomenuti sevdalinku, sevdah, Tešanj neophodno je pomenuti rođenog tešnjaka, izvođača, umjetnika, velikog poznavaoca sevdalinke Omera Pobrića. Doprinos koji je pružio Omer Pobrić sevdalinci, njenom očuvanju, prosperitet, prenošenje na mlađe generacije je nemjerljivo kulturno blago koje je ostavio iza sebe.

Slika 3.7.: Omer Pobrić (ZOS radio)

Omer Pobrić je sevdalinku definirao na ovaj način : "Sevdalinka je bosanska, gradska ljubavna pjesma, pri čemu riječ "bosanska" geografski određuje autohtonost sevdalinke, riječ "gradska" urbanost, a riječ "ljubavna" sadržajnu tematiku."

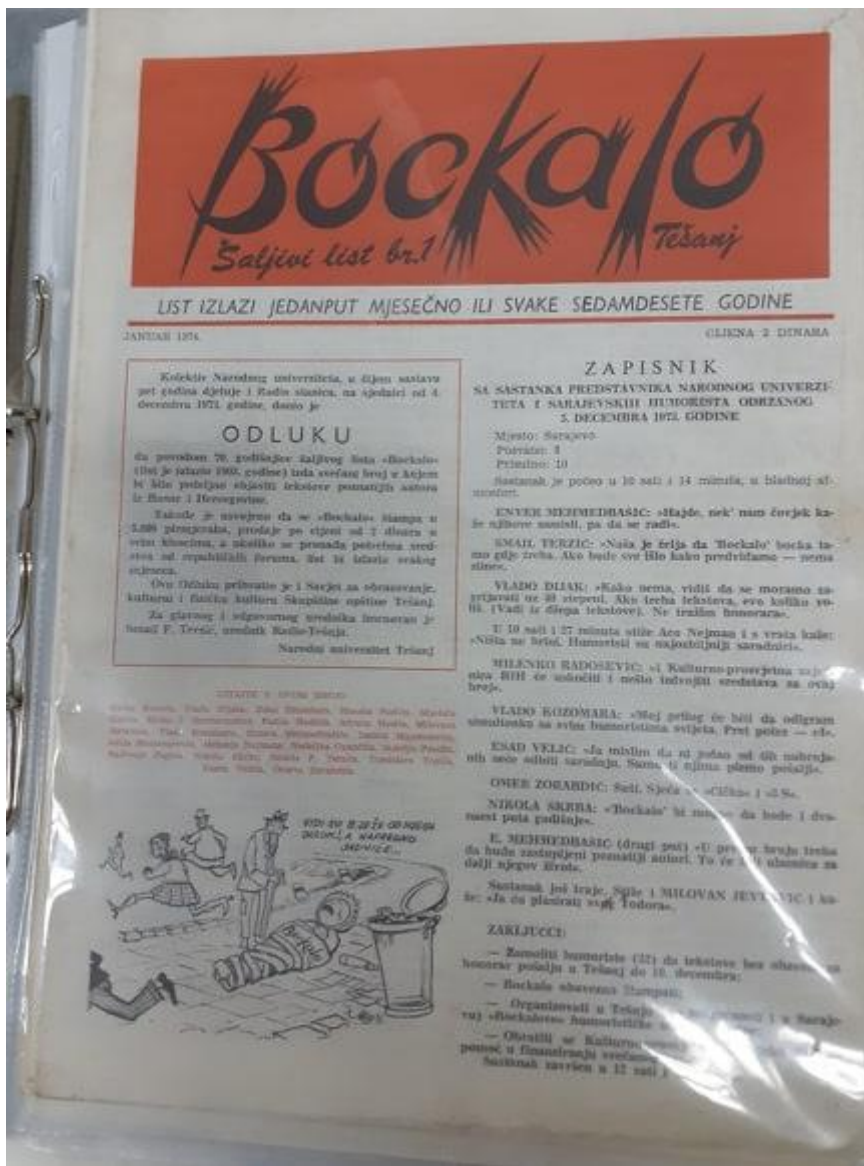
Kao zahvalnost na očuvanju i promociji sevdalinke kao nacionalnog, kulturnog bogatstva Bosne i Hercegovine svake godine u Tešnju se organizuje „*Večer sjećanja na Omera Pobrića*“.

Pored sjećanja o Omeru Pobriću, održavaju se koncerti i večeri sevdaha koji primame veliki broj tešnjaka, impozantan broj ljubitelja sevdaha. Nosioци tradicije, očuvanja muzičke baštine, sevdaha u Tešnju je Udruženje Alkatmeri koji tradicionalno organizuju Večeri Staroga grada kao i Omladinski ansambl Tešanj koji okuplja mlade interpretatore sevdaha i širi ljubav mladim osobama putem svojih izvedbi, koncerata. Sevdalinka prenosi emocije, osjećanja ljubav putem svog teksta koji navodi na razmišljanje i odmara dušu, u bogatoj riznici jedna sevdališe o Tešnju a ona glasi:

TEŠANJ GRADE, MOJ VELIKI JADE

Tešanj grade, moj veliki jade,
u tebi moj alkatmer raste.
Ubraću ga ako mi ga dadu,
kupiću ga ako ga prodadu.
Ako mi ga i tako ne dadu,
ja ću ići gradu pod bedeme,
sav ću bedem suzam pokapati,
sevdahom ću svijet opasati,
uzdahom ću maglu rastjerati,
A Tešanj ću jadom zapaliti!
Neka gore svi redom dućani,
i mešćema gdje kadija sudi,
pa ću ukrast dragu ispred dvora.
Odvesću je u gore zelenu,
gdje se ljubi golub s golubicom,
da je ljubim, da dane ne gubim!

Književnost Tešnja ćemo dodatno obraditi kada bude bila riječ o Musi Ćazimu Ćatiću, Mustafi Ćemanu, Ademu Handžiću i ostalim značajnim ličnostima koje su pridonijeli kulturnom razvoju Tešnja putem istraživanja, pisane riječi, književnosti. A u posljednjem dijelu ovog rada bit će riječ i o JU Biblioteka Tešanj i velikom broju knjiga koje posjeduje i njenoj najznačajnijoj biblioteci Hamida Dizdara.

Slika 3.8.: Šaljivi list Bockalo iz 1974. godine (autor)

Pored velikog broja pojedinaca koji su dali doprinos sa svojim poezijama, romanima, naučnim djelima, istraživanjima potrebno je spomenuti i prvi tešanjski strip Tenk, i druge vrste pisanih listova u Tešnju.

4. OBLICI PRIVREĐIVANJA

Arheološki nalazi iz starijeg kamenog doba koji su pronađeni na širem području Tešnja ukazuju na naseljenost ovog prostora. Pronađeni nalazi, oružje i oruđje koje ukazuju na dugotrajnost života na ovom prostoru i da se stanovništvo bavilo poljoprivredom i lovom da bi obezbijedili hranu za život.

“Na području sadašnje općine Tešanj u 1987. godini vršena su šira etnološka istraživanja. Pored ostalog, proučavani su narodna privreda, gradnja objekata, kultura stanovanja, nošnja, rukotvorine, grnčarske i druge”, (Galijašević, 1996: 9).

Jedan od tešanjskih brendova je poznati tešanjski pekmez koji se proizvodi od jabuke ili kruške pomoću stupe i torkulje a da bi cjelokupan process bio završen nakon sječenja i cijedenja voća, šira (sok iz voća) se kuha u bakrenom kazanu do određene gustine i kao konačni proizvod dobiva se pekmez koji nema svoj rok trajanja, nije moguće da se pokvari. Stanovnici Tešnja su kao rezultat proizvodnje velike količine pekmeza nazvani pekmezari.

Slika 4.1.: Lončarski proizvodi od gline (autor)

Značajnu ulogu zauzima lončarstvo, proizvodnja posuda od drveta, tekstilna radinost od vune, lana i konoplja.

Zanatstvo za vrijeme Srednjovjekovne Bosne je veoma malo istraženo ali na osnovu stećaka koji su rezultat bosanskih zanatlija koji su se bavili obradom kamena. Na stećcima često se

mogao naći motiv koji su prezentirali čim se bavio preminuli. Mnoga naseljena mjesta su dobijala svoje naziva na osnovu dominantnog znatstva koji je dominirao na tom prostoru, takav je slučaj i sa tešanjskim naseljima.

Njazastupljeniji zanat u Tešnju su bili tabaci koji su se bavili obradom sirove kože i proizvodili prvenstveno odjevne predmete od kože. Veliki broj zanatlija koji se bave obradom kože rezultiralo je tim da se formirala jedna posebna mahala u Tešnju koja je dobila ime Tabaci i danas nosi taj naziv. Kao rezultat velikog broja zanatlija koji su se bavili obradom kože stvarao se poseban miris koji je bio prodoran, što je rezultiralo da zanatlije koje se bave obradom sirove kože formiraju zasebnu džamiju, Dibeghana. Sarači su se bavili izradom konjske opreme i drugih predmeta od kože a čizmadžije su pravili obuću za imućnije stanovništvo.

Slika 4.2.: Kožna obuća (autor)

Danas u Tešnju postoje velike porodice koje nose prezimena koja su vezana za obradu kože kao što su, Saračevići, Sarači, Čamdžići, Čizmići. Nakon tabaka najbrojniji su bili terzije, krojači koji su proizvodili odjevne predmete. S obzirom na veliki broj terzija što govori o kupovnoj moći tadašnjeg stanovništva Tešnja. A kao rezultat velikog broja terzija u Tešnju se pojavljuje prezime Terzić koje se i do danas zadržalo. Kao najbrojnije zanatlije tabaci i terzije su imali svoje esnafe, udruženja koja su formirali. Tabaci i terzije su imali svoju upravu koja je bila poveznica između zanatlija i vlasti kao i kalfa-paša koji je predstavljao inspektora radi koji je provodio politiku istog kavaliteta proizvoda i odnosa prema mušterijama. Sjedište kalajisanja u bakru je bilo Sarajevo što je i danas ostala tradicija, ali isto tako Tešanjski je imao svoje kalajdžije. Tešanjski kao sredina sa utvrdom i sa vojnom posadom imao je zanatlije koji su se bavili izradom sablji sabljari. U 17. stoljeću na prostoru Tešnja bilo je šest zanatlija koji su se bavili izradom sablji. Tešanjski kao sredina koja je imala uticajne i bogate ljude sa većim imetkom imala je i svoj kujundžiju, zlatara koji je izrađivao nakit. Rijeka Usora, Bosna, Tešanjska i druge manje rijeke i potoci sa svojim kapacitetima vode doprinjele su da se formira veći broj mlinova na kojim su se mljele žitarice prvenstveno pšenica, zob, ječam, kukuruz. Jedno naseljeno mjesto na prostoru Tešnja nosi naziv Miljanovci kao i zastupljenost prezimena Mlinarević. Povezanost mlinova i pekara je neizostavan, tako da je bio veći broj pekara. A kao prve zanatlije u Tešnju poznati su još i aščije, lončari, halvadžije.

U Tešnju se dosta rano pojavljuju prve kafane, prije 1639. godine zabilježeno je da Tešanjski ima nekoliko kafana u kojem se stanovništvo skupljalo i svoje vrijeme provodilo u društvu.

“ Da se u Tešnju kahva mnogo trošila, kazuje i podatak da je 1867. godine za nabavku kahve utrošeno 4.900 groša. Od nekoliko gradova u Bosni i Hercegovini samo je Banjaluka potrošila nešto više za ove potrebe. Uz kahvu je korišten i opium, kao burmut, ali u manjim količinama”, (Galijašević, 1996: 28).

Slika 4.3.: Obnovljeni ugostiteljski objekat KAHVA na čaršiji

Kao neizostavni popratni ćejf većine uz kahvu je duhan i uživanje u opijatima duhana i kahve. Kroz arheološka istraživanja na Gradini i drugim slučajnim nalazima pronađene su veće količine lula koje ukazuju na proizvodnju lula, zastupljenost zanatlija koji su se bavili izradom lula za pušenje duhana. Svaka sredina je imala svoje berbernice a početkom 17. stoljeća zabilježeno je u tešanjskom sidžilu da je Tešanj imao deset berbernica. Rezultat velikog broja zanatlija i centralizacije finansijskih sredstava je rezultat da se u Tešnju veoma rano pojavljuju vodovodi što je pokazatelj društvenog razvoja stanovništva Tešnja gdje u ostatku Evrope nije bilo pomena o nekom sličnom poduhvatu. Tešanj je imao više javnih česmi, javnih kupatila do kojih je voda dolazila putem drvenih ili glinenih cijevi. Drvene cijevi pronađene su ispod brda Paklenici iznad Tešnja kao i za vrijeme rekonstrukcije kaldrme tešanjske čaršije 2015. godine. Vodovodna mreža koja je postojala je pokazatelj da su u Tešnju radili vodoinstalateri na održavanju, popravkama vodovodne mreže. Kovači kao i diljem Bosne i Hercegovine zauzimali su značajnu ulogu urbane sredine pa tako i u Tešnju. Specifična bosanska arhitektura dominantno je prisutna u tešanjskom kraju sa bosanskim upečatljivim kućama sa krovom u četiri vode, primjer Eminagića konaka jedna od najljepših objekata porodičnog stanovanja u ovom dijelu Bosne i Hercegovine. Ta tradicija graditeljstva u Tešnju je zadržana i danas kao što je bilo u vijekovima iza nas. Da su tešanjski graditelji imali veliku reputaciju govori činjenica o rekonstrukciji tvrđave u Banjaluci.

“Prilikom rekonstrukcije tvrđave u Banjaluci, koja je porušena u ratu sa Austrijom 1737. godine, tešanjski kadiluk bio je obavezan da na mjesto gradnje pošalje 60.000 tovara kamena i trideset kola sa volovima za transport materijala. Slična manja obaveza ovog kadiluka bila je urađena i za gradnje tvrđave u Derventi isporukom kreča i pijeska. Jasno je na osnovu ovih podataka da je bila razvijena proizvodnja kreča i vađenje pijeska, pa i graditeljstvo u cjelini”, (Galijašević, 1996: 34).

Sa razvojem zanastva i poljoprivrede razvijala se i trgovina. Tako u jednoj dozvoli koju je izdao Mehmed-paša stoji da se dozvoljava jednom trgovcu iz Tešnja da može izvesti hiljadu oka suhe šljive i 100 oka oraha lađom u Beograd a da ga u tome ne ometa tešanjski kadija. A početkom 20. stoljeća spominje se da je tešanjski kraj bio bogat voćom i da je ogromne količine svježeg voća kao i proizvode od voća izvezio. Glavni trgovci za otkup poljoprivrednih proizvoda su bili Hasan i Alija Turalić.

“U više dokumenata navodi se izvoz suhe šljive u količini od 400 vagona u jednoj sezoni. Međutim, prema jednoj publikaciji Zavoda za zaštitu spomenika kulture u BiH, 1906. godine iz tešanjskog kraja izvezena su 734 vagona suhe šljive. Od šljive su se proizvodili pekmez i rakija. Pekmez je u Austriji imao veliku prođu. Iz Bosne je u period od 1904. do 1915. godine

izveženo ukupno 58.536 tona pekmeza, od čega dobar dio iz tešanjskog područja”, (Galijašević, 1996: 51).

Slika 4.4.: Jedan od prvih trgovina u Tešnju

Kao glavne trgovačke porodice Tešnja krajem 19. i početkom 20. stoljeća su Mešići, Ahmetagići, Smailbegovići, Turalići i drugi. Na samom kraj Osmanske vlasti a prije dolaska Austro-Ugarske izgrađena je pošta u Tešnju. Kao rezultat razvitka zanatstva, trgovine razvija se i saobraćaj gdje Tešanj svoju izgrađenu reputaciju i veliki značaj gubi. Izgradnjom novih saobraćajnica Tešanj gubi svoj značaj jer svi glavni saobraćajni putevi zaobilaze Tešanj.

Prvi hotel je otvoren 1897. godine sa pet ležaja a zvao se Angelus.

“U 1910. godini trafika je u kotaru Tešanj bilo 99, mesara 16, trgovina zemaljskim proizvodima 44, kafana 131, pekara 30, trgovina mješovitom robom 184, opančara 40, trgovaca stokom 75, češljara vune 16, gostionica 96, fijakerista 65”, (Galijašević, 1996: 48).

Prva muslimanska kreditna zadruga sa ograničenim jamstvom u Tešnju je osnovana 2. maja 1906. godine sa osnivačkim kapitalom do 500 hiljada kruna, 1911. godine posluje

Muslimanska trgovačka i poljodjelska banka a 1912. godine počela je sa djelovanjem Narodna kreditna banka-

Prva zemljoradnička zadruga u Bosni i Hercegovini je formirana u tešanjском naselju Šije 1911. godine. U period između Prvog svjetskog rata i Drugogo svjetskog rata tešanski zanatlije, trgovci su stagnirali, poušavali se oporaviti nakon ratnih dešavanja. U tom period Tešanj stagnira ne razvija se i svi važniji i značajniji procesi su zaobilazili Tešanj. Nakon Drugog svjeskog rata privreda Tešnja zanatlije, poljoprivrednici, trgovci su pretrpili velike štete. Izlazak iz Drugogo svjetskog rata i tendecija za obnavljanje, ponovo pokretanje zanatskih radnji, javlja se tendencija za formiranje zanatskih zadruga koje prije svega formiraju kovači, obučari, beriberi, klesari, tesari. Nepogodna privredna i društvena situacija koja je formirana nakon izlaska je kočila razvoj i prosperitet tešanskih zanatlija trgovaca, poljoprivrednika. Prva naznaka sigurnije i bolje egzistencije tešnjaka je formiranje krojačke radnje Napredak.

Slika 4.5.: Članak o Napretku u Oslobođenju (autor)

Nestabilna finansijska situacija zadržava se do sedemdesetih godina 20. stoljeća kada se formiraju fabrike koje su zaposlile veći broj radnika kao što je fabrika svjećica Enker. U periodu poslije Drugog svjetskog rata općina Tešanj spade u red siromšnijih i nerazvijenijih općina u Bosni i Hercegovini. Javlja se prve private trgovine i sve veća zastupljenost privatnih trgovina. Tešanjka privreda veći intenzitet razvoja, ekspanzije javlja se osamdesetih godina do pred početak agresije na Bosnu i Hercegovinu. Auto industrija javlja se kao nosilac procesa tešanjke privrede gdje biva zaposlen najveći broj radnika. Prije početka agresije na Bosnu i Hercegovinu u Tešnju je bilo zaposleno osam hiljada radnika i stvorena je bolja klima za rad i razvoj. Glavna sjedište privrednog razvoja, industrijska zona Bukva gdje se nalazi najveći broj kompanija.

Slika 4.6.: Poslovna zona Bukva (Ekapija)

Dolaskom rata, agresije na Bosnu i Hercegovinu razvoj tešanjke privrede biva zaustavljen a Tešanj biva okružen sa svih strana od strane agresora. Veliki doprinos odbrani od agresora dale su tešanjke kompanije koje su izrađivale određena sredstva za odbranu, a posebno značajna uloga tešanjke industrije bio je period od 268 dana opsade kada je cjelokupni teritorij općine Tešanj nalazio u potpunoj blokadi od strane agresora.

Poslije teških vremena za Bosnu i Hercegovinu kao i za Tešanj izlaskom iz rata kao prirodno namjetnuta je obnova, pronalazak posla, egzistencije. Stanovništvo Tešnja svjesno toga da ne smiju i ne trebaju čekati nekoga drugog nego da se moraju opredijeliti za neki vrstu posla i pokušati ostvari dobit i egzistenciju za sebe i svoju porodicu. Kao takav način promatranja, razmišljanja, mentalit pojavljuje se veći broj samostalnih privrednika. Koji su svoje poslovanje krenuli iz privatnih objekata a sa vremenom sa razvijali. Kao rezultat brze reakcije nakon agresije na Bosnu i Hercegovinu da je Tešanjaska privreda rasla svake godine konstantno i relativno brzo. Kao glavni nosilac privrede je Udruženje privrednika Biznis centar Jelah-Tešanj koji okuplja preko 220 kompanija, firmi iz Tešnja. Nazastupljeniji sektori tešanjске privrede su metaloprerada, proizvodnja auto dijelova, promet nafte i naftnih derivate, prehrambena industirija, prerada tekstila, prerada kože i trgovina. Promet privrede je preko 1,5 milijardi konvertibilnih maraka što Tešanj i njenu privredu svrstava u sami vrh bosanskohercegovačke privrede sa zaposlenih 14 hiljada radnika i sa konsantnom tendecijom rasta i razvoja.

5. ZNAMENITE LIČNOSTI TEŠNJA

Svaka lokalna sredina ima osobe, ličnosti koje su dale veliki kao i u ostatko Bosne i Hercegovine doprinos u razvoju svoje sredite. Tešanj kao sredina imala je veliki broj ličnosti koje su je formirali i na taj način kulturni, historijski proseci su se kretali u određenim pravcima. Kao sredina sa bogatom historijom kroz koju su živjeli veliki broj ličnosti koje su dali veliki doprinos Tešnju, podijelit ćemo u dvije skupine. Prva skupinu činit će ličnosti od krucijalne vrijednosti za Tešanj, koji su ostavili neizbrisiv trag. A drugu skupinu znamenitih ličnosti ne manje vrijednih činit će važne ličnosti za kulturnu historiju Tešnja.

5.1. Ličnosti od krucijalne važnosti za Tešanj

U skupinu najznačajnih, od krucijalne važnosti za Tešanj smatra se da spadaju sljedeće ličnosti:

5.1.1. Gazi Ferhad-beg

Gazi Ferhad-beg je bio sin Isakender-bega. Tačno porijeklo i korijeni Gazi Ferhad-bega ne zna se odakle tačno ali je imao neku čvrstu vezu sa Tešnjom da je tu proveo veliki dio svog života. Poznato je da je Gazi Ferhad-begov otac Iskender-beg po službenoj dužnosti bio neka vrsta vojno-administrativnog organa a obnašao je i druge značajne funkcije. Muhamed Ždralović autor mnogih naučnih radova iznosi svoje mišljenje o porijeklu Gazi Ferhad-bega. Ždralović smatra da je Gazi Ferhad-beg bio u krvnom srodstvu sa sultanom Sulejmanom II Veličanstvenim kao i sa Gazi Husrev-begom. Na osnovu ovih iznesenih tvrdnji Ždralovića zaključujemo da je Gazi Ferhad-beg bio sin od sestre sultana Sulejmana Veličanstvenog. To jeste da je sultan Sulejman Veličanstveni, gazi Ferhad-begu bio daidža(ujak). Što dovodi do činjenice da su Gazi Husrev-beg i Gazi Ferhad-beg tečiči. Rodbinska veza između sultana Sulejmana Veličanstvenog i Gazi Ferhad-bega potvrđuje se na vafunama Gazi Ferhad-bega. Što u svojoj knjizi navodi Aladin Husić u kojoj stoji:

“Pronalazak vakufname u jednoj medžmui značajno je obogatilo saznanje o porijeklu Ferhad-bega i njegovim zadužbinama. Na margini te vakufname stajala je bilješka tešanjskog kadije, prepisivača vakufname: “Sultan-Sulejman Gazi-han-padisahin uhti oglu idi”, “bio je sin sestre Sulejmana Gazi-hana”. Dakle, sestrić sultana Sulejmana i tetić Gazi Husrev-bega. Rodbinska povezanost sa Gazi Husrev-begom sigurno ga je dovela u Tešanj u kojem je vjerovatno obavljao neku funkciju na Gazi Husrev-begovom vakufu”, (Husić, 2017:82).

Slika 5.1.1.1.: Gazi Ferhad-beg (ZOS radio)

Gazi Ferhad- beg prvi put se pominje 1530. godine kao Gazi Husrev-begov vojvoda pod imenom Ferhad Čelebija sin Iskenderov što predstavlja Gazi Ferhad-bega. Gazi Ferhad-beg je obnašao vojno-administrativne dužnosti u tešanjskoj nahiji. Pored vojno-administrativnog organa Gazi Ferhad-beg je bio zadužen kao čuvar Gazi Husrev-begovim posjedima, vakufa koji se nalaze na području tešanskog područja. Gazi Ferhad-Beg se 1530. godine spominje kao subaša to jest jedna vrsta policijskoga organa i kao čehaja to jest zamjenik nekog od funkcionera ali se ne pominje kojeg funkcionera. U djelu Adema Handžića o Gazi Husrev-begovim vakufima u tešanjskoj nahiji navodi da je upravo Gazi Ferhad-beg naslijedio vojvodu Ahmeda, od kojeg je Gazi Ferhad-beg otkupio zemlju koja je bila u njegovom posjedu. Ujedno to potvrđuje da je Gazi Ferhad-beg bio i vojvoda tešanskoga kraja i imao značajnu ulogu i uticaj u tešanskom kraju pa i šire u pograničnim predjelima.

Gazi Ferhad-beg predstavlja za Tešanj najznačajniju ličnost, prvim vakifom i osnivačem urbanoga gradskog jezgra Tešnja ispod tešanske tvrđave. O vakufu koji je osnova Gazi Ferhad -beg najviše informacija imamo iz njegove vakufname.

“Najzaslužnije ime za razvitak samoga Tešnja bez sumnje je Ferhad-beg, ličnost poznata prvenstveno po izgradnji džamije. Džamija je, međutim, tek jedna u nizu značajnih objekata što ih je podigao ovaj vakif. Bilo je poznato da je “Ferhaf beg sin Iskenderov-subaše”, kako se u izvornom moglo susreti njegovo ime.

Slika 5.1.1.2.: Harem Gazi Ferhad-begove džamije (autor)

Uglavnom je bio poznat kao posjednik većeg broja čifluka u Bosanskom sandžaku. Službu je započeo 1516. kao timarnik sa 6.754 akče, a već 1530. godine taj iznos značajno je povećan – na 16.039 akči. Do 1540. godine Ferhad-beg je dospio u red zaima, sa zeametom od 23.199 akči. To je ono što se zna iz njegove vojne karijere. Ona je i dalje bila u usponu, jer mu je omogućila da u Tešnju ostavi vakuf koji ga svrstava u najznačajnije pojedince za urbani razvoj grada. Može se reći da je Tešanij uvjete za stjecanje statusa kasabe ispunio zahvaljujući njemu i zadužbinama koje je podigao” (Husić, 2017:82).

Gazi Ferhad-begov vakuf u Tešnju se sastojao iz više segmenata koje su činile nekretnike to jest objekti i zemljišta kao i gotovina koju je ostavio Gazi Ferhad-beg za funkcionisanje i održavanje njegovih vakufa. Pored navedene Gazi Ferhad-begove danas poznate kao i Čaršinska džamija uvakufio je i mekteb, hanov, mlinove sa dva žrvnja, 32 dućana na području Tešnja, dvije kuće sa dva komada zemlje u blizini rijeke Usore.

Zemlju koju je posjedovao uvakufio je parcelu u selu Tugavići, drugi komad zemlje pored hana uz Usoru. Gazi Ferhad-beg je uvakufio dva čifluka u mjestima Čaglići i Jablanica. Osnovna škola u Jablanici danas nosi ime po Gazi Ferhad begu. Pored navedenih nekretnina koje je Gazi Ferhad-beg uvakufio nalazila se i značajna količina gotovine u iznosu od 30 hiljada dirhema. Ova značajna količina dirhema je služila za plaćanje troškova imama, hatiba, mualima u džamiji i u ostale svrhe, održavanje funkcionalnosti vakufa.

Vakuf Gazi Ferhad-bega i nakon njegove smrti se uvećava, širio, pozitivno poslovao i na taj način pored svih rashoda na godišnjem nivou ostajala je određena količina novca to jest zarada od vakufa. Najveći razvoj vakufa se desio polovimo 17. stoljeća.

“Prva polovina 17. stoljeća predstavljala je zlatno doba Ferhad-begovog vakufa. Glavnica je 1640. godine dostigla iznos od 127.811 akči. Dakle uvećana je za više od dva puta. Prihode vakufa činili su dobiti od glavnice 18.131 (14%), zakupa dućana 3.660 i zakupa zemljišta 1.081. Vakuf je ostvario ukupan prihod od 22.872 akče. Pridodat uz glavnice, znači da je godišnji vafukska bruti-gotovina iznosila 150.683 akče” (Husić, 2017:84).

Ovo nam ukazuje na rentabilnost Gazi Ferhad-begovog vakufa koji je zadržao svoje prvobitne osnove i iz godine u godinu širio se, postajao jači i značajniji.

Tačno mjesto rođenja i tačna godina rođenja Gazi Ferhad-bega u potpunosti nije poznata ali znamo da je većinu svog životnog vijeka proveo u Tešnju u kojem je i preselio početkom 1568. godine. Mezar Gazi Ferhad-bega se nalazi u haremu njegove džamije nasuprot ulaza u džamiju. Na nišanu koji se nalazi na mezaru Gazi Ferhad-bega je epitaph koji je najstariji islamski natpis u širem okruženju Tešnja. Na nišanu koji se nalazi u sklopu harema njegove džamije piše da tu leži Ferhad sin Iskenderov koji je umro 29. redžeba 975. godine po hidžri što odgovara 29. januaru 1568. godine. U dva navrata mezar Gazi Ferhad-bega je bio

obnavljan od nadležnih zavoda za zaštitu nacionalnih spomenika it to 1958. godine i 1998. godine.

Slika 5.1.1.3.: Mezar Gazi Ferhad-bega (autor)

Na dan utemeljenja Gazi Ferhad-begovog vakufa 10. decembra 1559. godine, što predstavlja osnivanje Tešnja kao urbane sredine, 10. decembra obilježava se kao dan grada Tešnja i sjećanja na najznačajniju ličnost za razvoj Tešnja.

5.1.2. Musa Ćazim Ćatić

Musa Ćazim Ćatić spada u red najznačajnijih a neki ga i smatraju najznačajnijim bošnjačkim pjesnikom i književnikom. Musa Ćazim Ćatić je rođen u Odžaku 12. marta 1878. godine gdje je završio osnovno obrazovanje, mekteb kao i islamsku vjersku školu. Za vrijeme njegove

mladosti umro mu je otac i njegova majka je ostala udovica. Nakon nekog vremena majka Muse Ćazima Ćatića se preudaje za drugog čovjeka to jest lokalnog bricu u Tešanj. Sa preudajom njegove majke i Musa Ćazim Ćatić se seli još kao mlada osoba u Tešanj. Životni put Musu Ćazima Ćatića u Tešnju je krenuo od toga da je od svog očuha učio zanat, zanat brice. Nakon učenja zanata kod očuha odlučuje se da upiše medresu kod poznatog i uticajnog tešanjskog muftije Mesud efendije Smailegovića. Što će se kasnije ispostaviti da je veliki uticaj imao muftija Mesud efendija Smailbegović na razvoj Muse Ćazima Ćatića kao jedne od najznačajniji ličnosti u bosansko hercegovačkoj književnosti. Musa Ćazim Ćatić je kod uvaženog i cijenjenog muftije Mesud efendije Smailbegovića učio turski, arapski i perzijski jezik što će kasnije uticati na njegov književni razvoj.

Slika 5.1.2.1.: Musa Ćazim Ćatić (Most)

Zbog obaveznog vojnog roka i djelovanja u sklopu vojske Musa Ćazim Ćatić se 1898. godine odlučio na odlazak u Carigrad da bi izbjegao odlazak u vojsku. Zbog financijske situacije koja ga je zahvatila, manjka novca morao se vratiti u Tešanj. Na mnoge načine je pokušavao da izbjegne angažmanu i pristupu u vojsku ali mu nije pošlo za rukom. Njegov vojni angažman u vojsci od tri godine služio je u Tuzli i u Budimpešti. Nakon izlaska iz vojske ponovo se odlučuje na selidbu u Carigrad. U Carigradu Musa Ćazim Ćatić upisuje i završava četvrti razred gimnazije. Nakon avanture u Carigradu zbog financijske prirode seli se u Sarajevo i upisuje šerijatsku sudačku školu. Zbog njegovog boemskog načina života biva isključen iz šerijatske sudačke škole prije nego što je uspio da je završi. Za vrijeme svog školovanja već tada je bio urednik lista Behar. Behar je bio bošnjački list koji je ima za cilj da probudi bošnjačku čitalačku publiku u kojem su se nalazili tekstovi širokog spektra od poezije, razmatranja, pouke i drugih vidova zabave. List Behar prvi put biva objavljen 1900. godine a osnivači su bili Edhem Mulabdić, Safvet-beg Bašagić i Osman Nuri Hadžić. Pored Muse Ćazima Ćatića glavni urednici su bili intelektualci tog vremena kao što su Safvet-beg Bašagić, Edhem Mulabdić, Mehmed Džemaludin Čaušević, Ljudevit Dvorniković. List Behar je izlazilo dva puta mjesečno sve do 1910. godine. A treba napomenuti to da je istaknuti tešnjak

sa svojom burnom i kontraverznom prošlosti Ademaga Mešić finansirao štampanje lista Behar.

Nakon izbacivanja iz šerijatske sudačke škole Musa Ćazim Ćatić peti razred završava privatno po posebnoj dozvoli koje mu je izdala Zemaljska vlada ali pod uslovom nakon završenog školovanja da navedenu diploma neće moći koristiti u navedene svrhe.

Musu Ćazima Ćatića školovanje ovoga puta vodi i seli u Zagreb. U Zagrebu 1909. godine upisuju studij prava. Njegovo školovanje i avantura u Zagrebu nije prošla sjajno, u najboljem svjetlu. Za vrijeme života i boravka u Zagrebu u period od dvije godine Musa Ćazim Ćatić nije uspio ni jedan ispit da položi. U Zagrebu je nastavio svoj način života gdje su mu književnost i njegov boemski način života bili glavna okupacija, iz tih razloga njegovo studiranje je trpilo i na kraju doživjelo neuspjeh. Za vrijeme boravka u Zagrebu družio se sa uticajnim i važnim književnicima među kojim je između ostalog i poznati hrvatski književnik Tin Ujević. Nakon neuspješne epizode u Zagrebu u period od dvije godine Musa Ćazim Ćatić se vraća u Tešanj. Povratkom u Tešanj počeo je da radi u banci ali nakon određenog perioda otpušten zbog ponovo istog načina života, boemski pristup životu. Identična situacija mu se desila i u Bijeljini gdje je obavljao funkciju pisara u gruntovnici.

Za vrijeme rada u banci u Tešnju Ćatić je u više navrata razmatrao o samoubistvu koje na kraju nikada nije ni izvršio. Ali period kada je intenzivno razmišljao o dizanju ruke na samoga sebe bio je ujedno i najproduktivniji, najkvalitetniji dio njegovog života kada je pisao, stvarao najbolju književnu poeziju. Nakon neuspjelih epizoda u banci, u gruntovnici Ćatića život ovoga puta vodi u Mostar 1912. godine. Musa Ćazim Ćatić odlaskom u Mostar preuzima vođenje lista Biser. Prvi broj Bisera je proizvod mostarske Prve muslimanske nakladne knjižare i štamparije koju je kupio Muhamed Bekir Kalajdžić. Biser je predstavljao nastavak, kontinuitet bošnjakog lista nakon gašenja Behara u Sarajevu. U oba navedena lista Musa Ćazim Ćatić vodio je jednu od glavnih i najznačajnijih uloga gdje je bio urednik oba lista. Pored toga što je Ćatić bio urednik lista Biser objavio veliki, značajni broj svojih tekstova u Biseru. Najveći broj svojih književnih dijela, poezija, tekstova objavio je za vrijeme svog boravka u Mostaru kad se mogao u potpunosti posvetiti pisanju pored njegovog uredničkog posla u Biseru. Objavio je veliki broj svojih pjesama, ogromnu količinu prijevoda sa arapskog i turskog jezika, tri književna eseja kao i nepoznatu količinu tekstova koje je pripremio za štampu u listu Biser. Na čelu Bisera nalazio se u period od januara 1913. godine do izbijanja Prvog Svjetskog rata. Sarajevski atentat na Gavrila Principa 28. jula 1914. godine predstavljao je kraj uredničkog posla Muse Ćazima Ćatića za list Biser. Izbijanjem Prvog svjetskog rata Musa Ćazim Ćatić ponovo dobija poziv u vojsku. Nakon odlaska iz Mostara nikada više se nije vratio u Mostar u kojem je napisao neka od svojih najznačajnijih djela.

Preveo je i napisao dvanaest knjiga među koje se ubraja i jedina njegova knjiga koja je objavljena za njegovoga života a to je bila zbirka pjesama "Pjesme od godine 1900 do 1908". Njegova autorska knjiga je izašla za vrijeme Prvog svjetskog rata, krajem 1914. godine samo pola godine prije njegove smrti u Tešnju.

Slika 5.1.2.2.: Lik Muse Ćazima Ćatića na novčanici

Nakon odlaska iz Mostara Ćatić se odaziva pozivu u vojsku, prvobitno je služio u Tuzli a poslije na ratištima u Mađarskoj. Njegov život u službi odvijao se na njegov način, boemski gdje je nastavio da konzumira alkohol, opija se. Pošast zaraznih bolesti za vrijeme Prvog svjetskog rata zahvatila je i Ćatića koji se razbolio od tuberkuloze nakon što su ga kolege vojnici pronašli kako spava u snijegu promrzlog. Zbog svoje bolesti Musa Ćazim Ćatić biva pušten kući i vraća se u Tešanj. Uz sav uloženi trud tada vrhunskih stručnjaka ne uspijevaju da izliječe Ćatića. Musa Ćazim Ćatić umire u Tešnju 6. aprila 1915. godine i biva ukopan u Tešnju na parceli namijenjenoj za osobe koji su stranci, pobunjenici, pijanice, boemi zvanj Obješenica.

Nakon njegove smrti mnogi pjesnici, književnici su posmrtno objavili mnoge tekstove i zbirke pjesama koje je napisao Musa Ćazim Ćatić. Ogromni trag u bosanskohercegovačkoj književnosti je ostavio a kao rezultat njegove vrijednosti da veliki broj osnovnih i srednjih škola u Bosni i Hercegovini upravo nose naziv Musa Ćazim Ćatić. Njegov lik sa upečatljivim crvenim fesom na glavi krasi novčanicu od 50 konvertibilnih maraka.

Danas mezar Muse Ćatića je u sklopu turističke ponude Tešnja i veliki broj posjetioca žele da posjete mezar velikoga bošnjačkog i bosanskog pjesnika i da mu odaju počast. Mezar se nalazi u centru Tešnja u neposrednoj blizini glavne ceste u podnožju tešanjске bolnice.

Na mezaru, nišantešu Muse Ćazima Ćatića stoje sljedeći stihovi:

“Ovdje leži pjesnik odličnog dara,
koji nije tražio časti ni šićara,
već boemski živio i čuvenstveno pjevo,
dok ga smrt ne doprati do ovo mezara.”

Slika 5.1.2.3.: Mezar Muse Ćazima Ćatića

5.1.3. Adem Handžić

Adem Handžić je rođen u Tešnju 4. maja 1916. godine po službenim dokumentima i ako je sam Adem Handžić dovodio u sumnju tačnu godinu rođenja svojom izjavom da ga je otac prijavio tek kada je imao dvije godine. Adem Handžić je završio svoje osnovno obrazovanje u svom rodnom gradu, u Tešnju. Nakon završenog osnovnog obrazovanja seli se u Sarajevo gdje upisuje Gazi Husrev-begovu medresu. Nakon završene medrese upisuje višu islamsku šerijatsko-teološku školu u Sarajevu 1940. godine. Viša islamsko-teološka škola je

predstavljala prestižnu instituciju gdje su studenti sticali nova znanja ne isključivo o teološkim i pravnim znanostima nego i o orijentalnim jezicima, pri tome misleći na perzijski, turski, arapski jezik.

Nakon završenog studija u Sarajevu odlučuje se za povratak u rodni Tešanj gdje počinje raditi kao pripravnik u sklopu Šerijatskog suda u Tešnju. Njegova želja za istraživanje, učenjem, sticajem novog znanja prisiljava da napusti posao u Tešnju. Njegova molba za Humboltovu stipendiju je odobrena i odlazi u Beč na usavršavanje jezika u Orijentalnom institute u Beču. U period njegovog boravka u Beču od 1942. godine do 1945. godine usavršava svoja znanja na toj respektabilnoj naučnoj, znanstvenoj studij znanja iz arapskog i turskog jezika.

Slika 5.1.3.1.: Adem Handžić (Tešanj.net)

Nakon studiranja u Beču i povratka kući u Tešanj nije radio u struci primjenjivao usvojena znanja iz Beča iz razloga što u to vrijeme nije postojao Orijentalni institute ili neka slična institucija u kojoj bi mogao Adem Handžić da radi i svoja znanja primjenjuje. U nedostatku posla za koji se školovao Handžić radi određene vrste finansijskih i privrednih poslova u sklopu institucija, najviše se bavi računovodstvom. U Sarajevu 1950. godine osniva se Orijentalni institut a krajem 1951. godine Adem Handžić dobija poziv da se pridruži radu ovoj značajnoj instituciji. Od 1952. godine biva postavljen na poziciju asistenta na Orijentalnom institute. Već u prvim godina svog rada pokazao je ozbiljnost i zainteresovanost za naučni rad. Opredjeljuje se i usmjerava na istraživanje osmanskih izvora, deftera koji predstavljaju određenu vrstu statističkih podataka koji su upisivani od strane Osmanlija za korektno ubiranje poraze i razvoja zemlje. Njegov cjelokupni životni rad, istraživanja su u

osnovi bila oko deftera. Adem Handžić je u njima vidio ogromnu količinu upotrebljivih podataka koji nisu istraženi i koji predstavljaju jednu ogromnu niscrpu bazu podataka. U sklopu Orijentalnog instituta Adem Handžić je napredovao nakon prvobitnog zvanja asistenta promaknut je na poziciju stručnog saradnika. Odbranio je doktorsku disertaciju 28. januara 1970. godine na Filozofskom fakultetu u Sarajevu pod naslovom “Tuzla i njena okolina u XVI vijeku” i tada biva promaknut u zvanje više naučnog saradnika. Adem Handžić 1970. godine za vrijeme odbrane svoje doktorske disertacije ima je 54 godine što je relativno kasno. Amir Brka u djelu “O dr. Ademu Handžiću” navodi da ovo nije bila njegova prva doktorska disertacija nego da je sticajem okolnosti ona nikada nije odbranjena.

“S obzirom na činjenicu da je dr. Adem Handžić doktorsku disertaciju odbranio na Filozofskom fakultetu u Sarajevu početkom 1970. godine, dakle kad su mu bile već 54 godine, a objavljena je u izdanju sarajevske “Svjetlosti” 1975. godine sa naslovom Tuzla i njena okolina u XVI vijeku, nerijetko se opaža da je on relativno kasno ušao u nauku. Međutim, to je posljedica povijesnih i usudnih okolnosti, a ne toga da je Handžić ranije bio nespreman za ulazak u nauku. Svjedočim, naime, da mi je on kazivao kako je za svog studijskog boravka u Beču imao završenu doktorsku radnju na njemačkom jeziku – koja je već bila ušla u procedure verifikacije i odbrane, ali da su svi primjerci stradali u avionskom bombardovanju Beča 1945. godine. Dakle, 25 godina prije ove disertacije... Nažalost ne mogu se sjetiti šta je bilo temom tog bečkog Handžićevog doktorata o kojemu mi je govorio”, (Brka,2016:4).

Nakon odbrane doktorske disertacije mnogi rezultati višegodišnjeg rada Adema Handžića izlaze na vidjelo i bivaju objelodanjeni. Kroz svoj konstantni naučni rad 1975. godina biva postavljena u najviše naučno zvanje a to je naučni savjetnik. Hazim Šabanović, Branislav Đurđev, Nedim Filipović i Adem Handžić smatraju se osnivačima moderne osmanistike u Bosne i Hercegovini. Pored doktorske disertacije kojoj je pružio značajnu vrijeme, po mišljenju nekih naučnika da je period od 15. godine prevelik period. Ali kao rezultat njegovog dugogodišnjeg rada na monografiji Tuzle i njene okoline, mnoge njegove kolege tvrde da ni dan danas ni jedan grad nema takvu sveobuhvatnu monografiju kao Tuzla.

Kao najbolja referenca naučnog rada Adema Handžića kaže njegov kolega Fehim Nametak koji je radio sa njim.

“Adem Handžić nije bio zvijezda koja brzo zasja i onda se ugasi. Njegov je uspon bio za ocjenu nekih možda i spor, ali on je proistekao iz dugog, ustrajnog i temeljitog istraživanja i neishitrenog zaključivanja. Samu doktorsku disertaciju Handžić je radio 15 godina, al i danas se govori da ni jedan naš grad nije dobio takvu monografiju kakvu je dobila Tuzla. pored toga istraživajući izvore za sjeveroistočnu Bosnu, koje je koristio da ispituje povijest Tuzle i njene

okoline, istražio je i historiju Bijeljine, Srebrenice, Dervente, Šapca, Zvornika i drugih gradova u regiji. Uz izdanje popisa bosanskog i zvorničkog sandžaka, te nekoliko radova o razvoju gradova u ranoj fazi osmanske vlasti u Bosni, kao i radova koji se bave pitanjima širenja islama u sjeveroistočnoj Bosni, to su i njegovi naznačajniji doprinosi našoj osmanistici”, (Nametak,2008:12).

Prije početka nesretne agresije na Bosnu i Hercegovinu Adem Handžić odlazi u penziju. Svoj cjelokupni radni staž proveo je radeći, istražujući u sklopu Orijentalnog instituta u Sarajevu. U vrijeme početka agresije na Bosnu i Hercegovinu Adem Handžić odlazi u Istanbul. Upoznati sa njegovim radom u Orijentalnom institutu i naučnim istraživanjima dobija svoj dio u Centru za istraživanje islamske historije, umjetnosti i kulture (IRCICA). Sav predhodni naučni, istraživački radovi, materijali najvećim su dijelom upravo iz ovog istanbulskog centra i u poznim godinama njegovoga života nalazili su mu se na dohvat ruke. I ako se nalazio u zasluženoj penziji Adem Handžić za vrijeme boravka u Istanbulu maksimalno vremena, od jutra do kasno u noć provodio u arhivama ovog značajnog centra. Za vrijeme boravka u Centru za istraživanje islamske historije, umjetnosti i kulture Adem Handžić objavljuje 1994. godine knjigu “Studije o Bosni historijski prilozi iz osmansko-turskog perioda”. Na početku knjige stoji posveta koja glasi: “Ovu knjigu posvećujem Tešnju, mome rodnom kraju”.

Nakon okončanja agresije na Bosnu i Hercegovinu Adem Handžić se vraća u Sarajevo gdje zatiče institut devastiranim, i ako već duži period u penziji Handžić nastavlja svoj istraživački doprinos. Za svoj životni vijek objavio, priredio je dva sveska prijevoda Bosanskog deftera iz 1604. godine i još dva sveska deftera koje su objavljenje nakon njegove smrti, 2000. godine.

Velika želja Adema Handžića je bila da napiše studiju o Tešnju. Što je dugi niz godina radio, sakupljao relevantne materijale, naročito kada je bio u Istanbulu.

Određeni dijelovi njegove studije o Tešnju se napisani i danas postoje ali smrt je bila ta prekretnica koja je spriječila Adema Handžića da ispuni svoju dugogodišnju želju. U pismu koje je Adem Handžić posla Amiru Brki 31. januara 1995. godine spominje da radi na pisanju studije o Tešnju. Adem Handžić između ostaloga Amiru Brki piše:

“Ja radim moju studiju o Tešnju iz zasnovanog projekta. Mnogo mi je, nažalost, toga materijala propalo u Institutu. Ja sam svojevremeno jedan dio prekucao, oko 50. str., predao Rifatu Kantiću, dok je on bio sekretar. To je obrađena okolina Tešnja, naime sva naselja koja je obuhvatala tzv. tešanjaska nahija. Hoću sada da radim razvitak samog grada” , (Brka,2016:15).

Nažalost njegova bojaznost da neće uspjeti završiti svoju dugogodišnju želju za svoj Tešanj i da će ga u toj namjeri zaustaviti kako i sam u pismu Amiru Brki kaže “Samo da završim studiju o Tešnju, pa Azrail-aga može da dođe” obistinila se.

U sklopu obilježavanja Dana grada Tešnja 10. decembra 2019. godine u Centru za kulturu i obrazovanje Tešanj je promovirana knjiga Adema Handžića *Nahija Tešanj u 16. stoljeću* a knjigu je priredio profesor Aladin Husić.

Slika 5.1.3.2.: Mezar Adema Handžića (autor)

Adem Handžić umro je 28. novembra 1998. godine. Na osnovu njegovog zahtjeva, njegove želje dženaza namaz i ukop obavljani su u Tešnju dan poslije, 29. novembra 1998. godine. Mezar Adema Handžića se nalazi pored mezara majke i oca u haremu džamije Harman u Tešnju. Jedna ulica u Tešnju nosi ime Dr. Adem Handžić.

5.1.4. Mustafa Ćeman

Mustafa Ćeman rođen je 4. aprila 1925. godine u Tešnju, u naselju Miljanovci. Osnovno obrazovanje Mustafa Ćeman je završio u svom rodnom Tešnju. Nakon završene osnovne škole upisuje Behram-begovu medresu u Tuzli. U Tuzli provodi period od 4 godine za vrijeme školovanja u medresi u period od 1937. godine do 1941. godine. Za vrijeme školovanja u Behram-begovoj medresi već tada je pokazivao zanimanje za književnost, istraživanje, bibliografiju. Period njegove mladosti zahvata Drugi svjetski rat, a nakon završetka Drugog svjetskog rata Mustafa Ćeman krenuo je da radi u Tesliću, Doboju i Tešnju gdje je obavljao određene vidove finansijskih poslova. Život ga dalje vodi u Zagreb gdje biva zaposlen u Izdavačkom društvu "Zora" od 1957. godine.

Nažalost Bosna i Hercegovina nije imala razvijene institucije u sklopu kojih bi se neka pitanja, istraživanja provodile, ali je imala velike i značajne ličnosti koje su nadopunjavale taj jaz, i njihov značaj i doprinos je bio u rangu institucije. U red ličnosti sa nemjerljivim značajem spada i Mustafa Ćeman. Mustafu Ćeman nosi epitet bibliografa svjetskoga formata koji je pružio ogromne doprinose u oblasti kulture Bosne i Hercegovine. Njegov najznačajniji rad, koji je ostavio kao trag generacijama poslije sebe a to je Bibliografija bošnjačke književnosti. U sklopu Bibliografije bošnjačke književnosti Mustafa Ćeman je na jednom mjestu skupio cjelokupno bogatstvo pisane riječi duge pet stoljeća. Objedinio je sažetu najznačajniju historiju bošnjačke kulture kao i naše prisustvo u islamskom i kršćanskom svijetu.

"U svome opsežnom radu istražio je mnoge javne i privatne biblioteke u BiH i šire i kaže: „Pri izradi Bibliografije pored relevantnih bibliografija vršena su istraživanja knjižnih fondova Narodne biblioteke „Hamid Dizdar“ u Tešnju, Narodne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine u Sarajevu, Biblioteke Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine u Sarajevu, Sveučilišne biblioteke u Zagrebu, Biblioteke Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, Naučne biblioteke u Zadru, Naučne biblioteke u Splitu, Biblioteke Orijentalnog instituta u Sarajevu, Gazi Husrevbegove biblioteke u Sarajevu, Orijentalne zbirke HAZU u Zagrebu, privatne biblioteke Hadži Muharema Kruške u Miljanovcima kod Tešnja i Biblioteke Matice srpske u Novom Sadu", (Omerdić,2013:66).

Ogromni doprinos bibliotekarstvu koji je pružio Mustafa Ćeman, pored toga napisao je veliki broj tekstova o našoj kulturnoj historiji. Njegovi tekstovi su rado objavljeni u raznim listovima s kojim je Mustafa Ćeman surađivao.

Prvo značajnije bavljenje bibliografijom Mustafe Ćemana je 1972. godine kada katalogizira jednu biblioteku u Suhopolju kod Virovitice. Pri radu na katalogiziranju biblioteke pronašao je podatke o Albertu Fortisu, prvi ko je zapisao poznatu bosansku baladu Hasanaginicu. Pronalazak podataka o prvom zapisničaru Hasanaginice pridonijelo je tome da Mustafa

Ćeman stupid u kontakt sa Alijom Isakovićem i upozna ga sa novo otkrivenim podacima. Mustafa Ćeman informiše Aliju Isakovića, prenosi mu da je djelo Vaggio in Dalmazia objavljeno 1774. godine i da joj se bliži ljubilarna dvjestogodišnjica od objavljivanja. Zajednički odlučuju da rade na Bibliografiji literature o Hasanaginici i Zborniku radova. Da na taj način obilježe dvije stotine godina od zapisa o bosanskoj baladi Hasanaginici, knjiga je objavljena 1975. godine.

Slika 5.1.4.1.: Mustafa Ćeman (Tešanj.net)

O Ćemanovoj sposobnosti i snalažljivosti dovoljno govori to da su mnoga djela, knjige otkrivene a da mnogi nisu znali da postoje tako značajni dokumenti, knjige. Samo na njemu poznate načine, raznim kanalima uspijevaio je doći do značajnih knjiga koje je sa zadovoljstvom prezentirao i informisao širu masu o njima.

Ogromni žar za knjigom, radom i istraživanjem koštala ga je 1977. godine da biva osuđen kao bibliofil i bibliograf. Knjiga koju je objavio njegov prijatelj, kolega Smail Balić koja je nosila naziv Kultura Bošnjaka objavljena u Beču završava iza zatvorskih rešetaka. Navedena knjiga je pronađena u stanu Mustafe Ćemana prilikom pretresa od strane jugoslovenske tajne policije, nakon tog događaja Mustafa bude osuđen i primoran je da odsluži, odleži svoju “kaznu” zbog posjedovanja knjige Kultura Bošnjaka. Ovaj sramni postupak jugoslovenske vlasti okarakterisan je kao “suđenje knjizi” i ako ni jednim dijelom sadržaj knjige nije bio protiv tadašnjeg režima.

Nakon oslužene kazne i izlaska iz zatvora Mustafa Ćeman odlučuje da opet nabavi istu knjigu da bi je u cjelosti i u detalje pročitao. Nakon ponovnog čitanje knjige Kultura Bošnjaka zaključuje da apsolutno nema riječi protiv tadašnje vlasti, i tadašnjeg režima u sadržaju knjige. A kao jedini mogući zaključak donosi da samo naslov knjige je problematičan, da je naslov knjige glasilo Kultura muslimana ne bi došlo do hapšenja nego je režimu smetao naziv Bošnjak i na taj način identifikacija jedne skupine. Nakon analize, razloga zbog kojeg je

uhapšen javlja se još veći motiv za radom i umjesto da je tadašnji režim uplašio, zastrašio, kod Mustafe Ćemana se javlja još veći elan, motiv za radom. On nakon ovog događaja izjavljuje: “Ja sam se od tada posvetio samo Bosni i Bošnjacima. Rezultat toga su i sve moje objavljene i neobjavljene bibliografije!”

Svoj životni vijek proveo je u društvu, poznanstvu sa naučnim radnicima, istraživačima. Mustafa Ćeman je bio ličnost iz naroda i uvijek se rado odazivao svim dobronamjernim osobama za pomoć, sugestiju i pružao eventualne odgovore. Informacije koje je poznavao rado je dijelio sa drugima, nije ih krio što nažalost mnogi naučni radnici znaju kriti. A njegova bibliografska djela su na široko poznata i prešla su diljem kugle zemaljske.

“Njegove bibliografske kartice putovale su u daleku Maleziju, Maroko, Saudijsku Arabiju, Sudan, Veliku Britaniju, Pakistan, SAD i na univerzitete u mnogim drugim zemljama u kojima su se istraživači bavili naučnim istraživanjima vezanim za Bosnu i Hercegovinu, Bošnjake, islam, Osmansko carstvo, Austro-Ugarsku, historiju balkanskih zemalja, svjetske ratove i mnoge druge teme”, (Omerdić,2013:67).

Istraživanja koja je iza sebe ostavio Mustafa Ćeman od velikog značaja su za sve njegove kolege kao i za cjelokupnu historiju bibliotekarstva u Bosni i Hercegovini. Mustafa Ćeman prije svega bio je veliki zaljubljenik u knjigu i istraživanja, saznavanja novih činjenica. Mnoge materijale koje je on pripremao, napisao poklanjao je drugim a za uzvrat ništa nije dobio.

„Uvijek i iznova su se njegovi poštovaoci, a naučnici, divili tom skromnom čovjeku, gigantu bosanske kulturne povijesti, bibliografu svjetskog formata kakvog naš narod u svojoj povijesti nije imao zbog te njegove dobre namjere. Izlazio je iz kuće rijetko, živio je potpuno uronuo u more nauke, okrenut od materijalne dobiti i ljudskih pohvala i priznanja. U svoje istraživačke projekte bio se potpuno utopio i dosežao je do dubina u svojoj oblasti do kojih niko od njegovih savremenika kod nas nije stigao, zanemarujući plicake u kojima su početnici tek počeli praviti svoje prve zamahe. Svojim istraživanjem je zabilježio gotovo sve što je bošnjački genij ovdje i u svijetu napisao“ (Omerdić,2013:67).

Veliki broj radova koje je objavio u raznim listovima Mustafa Ćeman je objavio mnoge bibliografije, a to su:

- Bibliografija radova o Hasanaginici (1975.);
- Bibliografija radova o Musi Ćazimu Ćatiću i literatura (1979.);
- Bibliografija o pokretu Husein-bega Kapetanovića Gradašćevića;
- Bibliografija radova o Ahmedu Muradbegoviću;

- Bibliografija o ratu Austro-Ugarske protiv BiH;
- Bibliografija o Hamidu Dizdaru;
- Bibliografija o Kulinu Banu;
- Bibliografija o Miss Irby;
- Bibliografija o Kasimu Derakoviću;
- Bibliografija mevludskih spjevova;
- Bibliografija Ajše Zahirović (1985.);
- Bibliografija radova o Nasrudin Hodži (1989.);
- Bibliografija bošnjačke književnosti (1994.);
- Bibliografija djela Mustafe Ejjubovića- Šejh Juje i literatura (1997.);
- Bibliografija hadisa i hadiskih znanosti u Bošnjaka (1998.);
- Bibliografija radova o muslimanskom porodičnom životu (1998.);
- Bibliografija o vakufima i vakufskim institucijama u Bošnjaka (1998.);
- Bibliografija o muslimanskim prosvjetnim ustanovama i islamskoj prosvjeti u Bošnjaka (1999.)
- 25 bibliografija o raznim piscima koje je Enes Duraković uvrstio u ediciju Muslimanska književnost XX stoljeća i dr.

Sa sinom Mirzom Hasanom Ćemanom radio je do svoje smrti na dvije neobjavljene bibliografije: Srednjovjekovna Bosna i Hum, koja sadrži preko 10 hiljada bibliografskih jedina i Bosna i Hercegovina u kontekstu islamske civilizacije koja sadrži preko 25 hiljada bibliografskih jedina.

U svom posljednjem intervju pred smrt za list Gradina Mustafa Ćeman je poslao poruku Bošnjacima koja govori o tome ko, šta i kakav je bio Mustafa Ćeman.

U njegovom posljednjem razgovoru za list Gradina Ćeman je rekao:

„Uradio sam koliko sam znao i mogao. To je, međutim, tek početak, i morat će se nastaviti. Bosna ima kadrove. Nažalost, sve je ostalo na pojedincima(...). Nemam ja šta poručiti. Muslimanima je data Objava u kojoj je prva riječ: ‘Uči!’ Prema tome, geslo islama kojem pripadamo mi Bošnjaci jeste znanje, red, rad i ljubav prema Domovini. Normalno, ovo je poslije farzova. Bošnjaci moraju svoj merhamet okrenuti prema sebi i svome narodu, jer je taj merhamet rasipan i na druge, pa sada znamo kako nam je uzvraćeno. Umjesto našeg

merhameta ubijani smo i pljačkani od naših komšija koje od sada trebamo držati uvijek jednim otvorenim okom, i više ne smijemo dozvoliti sebi, niti svojoj djeci, da nam komšija bude preči od brata, a oružje više nikada iz ruke ne smijemo ispuštati. Na kraju ću navesti jedan hadis koji kaže da 'onaj koji ne vodi računa o problemima muslimana - nije naš.'

Do posljednjih dana svog života Mustafa Ćeman je radio, istraživao i uvijek bio na usluzi svima. Mustafa Ćeman je umro 28. jula 1999. godine u svojoj kući u Jelahu. Dženaza namaz je obavljena u petak u Tešnju kao i u rodnim Miljanovcima gdje je i pokopan.

JU Biblioteka Tešanj svake godine organizuje dodjelu nagrade istaknutim bibliotekarima i drugim djelatnicima za poseban doprinos i rad na razvoju bibliotekarstva koja nosi ime Mustafa Ćeman. Jedna ulica u Jelahu nosi naziv Mustafa Ćeman.

5.2. Važne ličnosti za kulturnu historiju Tešnja

Pored najznačajnijih, od krucijalne važnosti ličnosti za Tešanj, nalazi se i plejada drugih važnih ličnosti koje su uticale i koje utiču na kulturnu historiju Tešnja. U red važnih ličnosti za kulturu Tešnja spadaju:

Mesud efendija Smailbegović je posljednji tešanjski muftija i muderis. Često biva povezan sa pjesnikom Musom Ćazimom Ćatićem kojem je bio učitelj za vrijeme školovanja Ćatića u tešanjskoj medresi. Mesud efendija Smailbegović je rođen u Tešnju 1834. godine a školovao se kod svog oca Ali Rizi efendije Smailbegovića. Svoje znanje i bistroumnost je pokazao i u Carigradu gdje je spadao u red najinteligentnijih učenika sa najvećim ocjenama. Nakon školovanja u Carigradu svoj cijeli život provodi u Tešnju gdje je radio, podučavao i na kraju i ukopan u rodnome gradu. Jedna ulica u Tešnju nosi ime Muftije Mesuda ef. Smailbegovića.

Rudolf Zaplata je rođen u Tešnju 1901. godine. Njegov otac Antun bio je na funkciji u katoru Tešanj, gdje se i rodio Rudolf. Osnovnu školu kao i srednju Rudolf je završio u Sarajevu. Nakon osnovnog i srednjeg obrazovanja u Sarajevu studirao je prirodne nauke u Zagrebu i Beogradu gdje diplomira 1925. godine. Nakon studiranja vraća se u Sarajevo i u period od 1926. godine do 1929. godine rad u Prvoj muškoj gimnaziji u Sarajevu. Nakon Prve muške gimnazije u Sarajevu prelazi u Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine a u period od 1937. godine do 1941. godine obnašao je funkciju sekretara Zemaljskog muzeja. Dao je veliki doprinos Zemaljskom muzej Bosne i Hercegovine kao i osnivanje Umjetničke galerije Bosne i Hercegovine 1946. godine. Jedna ulica u Tešnju nosi ime Rudolfa Zaplate.

Hamdi-beg Ajanović je rođen u Tešnju 1845. godine. Potiče iz ugledne tešnjaške porodica koja je bila begovska. Porodica Ajanović je spadala u red velikih zemljoposjednika. Hamdi-beg Ajanović je bio u period od 1882. godine do 1909. godine gradonačelnik Tešnja, a za obavljanje svoje funkcije nije primao platu. Bio je lider Muslimanske narodne organizacije u Tešnju i kao takav je bio na strani osmanlije što mu je stvorilo problem nakon aneksije Bosne i Hercegovine 1908. godine od Austro-Ugarske. Kao prva osoba Tešnja u period od 27 godina donosio je mnoge i značajne odluke za Tešanj. Hamdi-beg Ajanović umro je u 64. godini života, 15. septembra 1909. godine.

Zija-beg Đonlagić je rođen u Tešnju 1872. godine. Krajem 19. stoljeća samo rijetka muslimanska djeca su se školovala a jedan od njih je bio Zija-beg Đonlagić. Završio je vojničku nižu Školu u Sarajevu. Bio je aktivan u kulturnom, ekonomskom i političkom životu muslimana u Tešnju. U Beču 1908. godine završio je kurs za knjigovodstvo da bih mogao preuzeti vođenje knjigovodstva u zavodu u Tešnju. U dva navrata bio je gradonačelnik Tešnja, u period od 1910. godine do 1918. godine i u periodu od 1918. godine do 1924. godine. Bio je jedan od osnivača i članova Muslimanske trgovačke i poljodjelske banke d.d.u Tešnju, a 1911. godine postaje i direktor. Bavio se trgovinom i imao svoje dućane. Zija-beg Đonlagić umro je 11. maja 1932. godine a njegov mezar se nalazi u mezarju Đonlagićka.

Abdurahman Mešić je rođen u Tešnju 2. januara 1902. godine. Kao dijete od devet godina, njegova porodica 1911. godine seli u Tursku u Adapazar. Abdurahman Mešić se odlučuje na povratak u rodni Tešanj gdje završava osnovnu školu a poslije u Sarajevu završava trgovačku akademiju. Krajem Prvoj svjetskog rata odlučuje se na odlazak u Adapazar gdje sa mlađim bratom osniva štampariju koja se zvala Istikbal. Nakon određenog perioda vraća se u Bosnu ali sada u Sarajevo gdje preuzima mjesto direktora Islamske dioničke štamparije. Pored uspješnog vođenja štamparije osnovao je i fabriku za papirne vrećice. Abdurahman Mešić 1. juna 1932. godine postaje glavni urednik lista Novi behar. Abdurahman Mešić umro je 12. septembra 1943 godine u Sarajevu i ukopan je u groblju na Hambinoj carini. Jedna ulica u Tešnju nosi ime Abdurahmana Mešića.

Nisam Albahari je rođen u Tešnju 28. januara 1916. godine, potiče iz jevrejske porodice Avrama Albaharija. Školovao se u Sarajevu. Postao je član Komunističke partije Jugoslavije 1935. godine. Za vrijeme Okupacije Krsljevine Jugoslavije Nisam Albahari bio je aktivan u otporu i formiranju ustanaka u Sarajevu i njenoj okolini. Za vrijeme organizovanje ustanaka

oko Sarajeva biva uhašen ali uspijeva dan prije zakazanog strijeljana da pobjegne. Obnašao je za vrijeme rata mnoge dužnosti kao i poslije Drugog svjetsko rata. Nisam Albahari više puta je biran za poslanika Republike, bio je ministar rada u vladi Bosne i Hercegovine, sekretar izvršnog vijeća, sekretar skupštine Bosne i Hercegovine, član Savjeta federacija. Za ratne zasluge za vrijeme rata nagrađen je: partizanskom spomenicom 1941. godine, orednom zasluge za narod sa srebrenim zrakama, orden partizanske zvijezde sa srebrenim vijencem, orden za hrabrost, orden bratstva i jedinstva sa zlatnim vijencem kao i ordenom narodnog heroja koji je odlikovan 27. novembra 1953. godine. Nisam Albahari umro je 1991. godine u Sarajevu. Ulica u Tešnju nosi ime po narodnom heroju Nisam Albahari.

Husejn Huso Hodžić je rođen u Tešnju 10. otopra 1913. godine. Osnovno obrazovanje je završio u Tešnju a 1927. godine upisao je Šerijatsku gimnaziju u Sarajevu koju završava 1935. godine. U zemunu 1936. godine je upisao Poljoprivredno-šumarski fakultet. Boravak u Srbiji je imao veliki značaj u formiranju Husejna Huse Hodžića kao komunističkog aktivistu. Na fakultetu u Zemunu je odslušao i položio sve ispite, ali kao apsolvanta rat ga je spriječio da diplomira. Kao pripadnik Komunističke partije Jugoslavije bio je zadužen za Tešanj i formiranje partijske organizacije kao i odbrane od agresora. Za vrijeme rata obnašao je niz funkcija za vrijeme dejstovanja prema neprijatelju. Husejn Huso Hodžić je poginuo na Kozari 29. oktobra 1942. godine. Odlikovan je poshumno narodnim herojom 27. novembra 1953. godine, na isti dan kada i Nisam Albahari. Centralna i ujedno najveća osnovna škola u Tešnju nosi naziv po narodnom heroju Husi Hodžiću.

Rešad Kadić je rođen u Sarajevu 1911. godine kako navodi Alija Nametak. Povezanost Rešada Kadića i Tešnja je u tome da mu je majka bila iz Tešnja Halida Galijašević. Rešad Kadić je u Sarajevu završio osnovnu školu, pet razreda gimnazije i dva razreda srednje tehničke škole. Radio je novinarski posao u Jugoslovenskom listu u period od 1932. godine do 1941. godine, kao i urednik sedmičnog lista Naša pravda a od 1953. godine službenik u građevinskim preduzećima Konstruktor i Bosna. Objavio je veliki broj tekstova u novinama za koje je radio.

“ A ustinu, najbolje što je Rešad Kadić napisao jesu njegovi romani Bešeskijin posljednji zapis, Ilhamijin put u smrt i Hadži Lojo, kao i pripovjetke sabrane u knjizi Pripovjedaње o ljudskim sudbinama i paši Latasu. Naravno, veoma su značajni i Kadićevi vjerski spjevovi-Mevlud, objavljen prvi put 1963. godine”, (Brka,2002:71).

Povezanost Tešnja i Kadića je bila ogromna, često je boravio u Tešnju i svoje vrijeme tu trošio pronalazeći inspiraciju u Tešnju o kojem je mnoge stihove napisao. O povezanosti

Rešada Kadića i Tešnja kazuje njegova posljednja želja da bude ukopan u Tešnju što je i ispunjena njegova želja kada je 1988. godine umro. Osnovna škola u gradskom naselju Krndija nosi ime Rešad Kadić.

Edhem Pabrić je rođen u Tešnju 1921. godine. Najmlađi vijećnik ZAVNOBIH-a u sva tri navrata kao i najmađi vijećnik u drugom zasjedanju AVNOJA-a. Bio je jedan od organizatora otpora agresorskim snagama putem formiranja partizanskih jedinica na prostoru Tešnja. Dobitnik je Partizanske spomenice 1941. godine. Bio je poslanik prvog saziva Skupštine Jugoslavije 1945. godine kao i član Savjeta Bosne i Hercegovine. Za svoj životni vijek obnašao je mnoge značajne i visoko pozicionirane funkcije u politici. Općina Tešanj ga je odlikovala najvećim priznanje, nositelj visokih državnih odlikovanja kao i nagrade ZAVNOBIH-a. Edhem Pabrić umro je 6. oktobra 1991. godine u Sarajevu a po njegovoj želji ukopan je u Tešnju.

Kemal Korajlić je rođen u Tešnju 1928. godine. Spadao je u red najmađih sudionika Narodno oslobodilačkog rata u priodu od 1941. godine do 1945. godine. Dostigao je najveći čin u sklopu Jugoslovenske narodne armije, čin generala. General Kemal Korajlić bio je diplomata kao i stručnjak na polju telekomunikacija. Društveno je bio angažiran, želio je pomoći svom društvu, kao i pojedincima na razne načine u koliko je u njegovim mogućnostima. Povezanos i ljubav prema Tešnju uvijek je rado isticao i pokazivao. Veliki uticaj i značaj imao je na razvoj tešanjске privrede i proizvodnjom vojnih programa tešanjskih firmi. Bio je o veliko pomoći i značaja za vrijeme agresije na Bosnu i Hercegovinu u području svog rodnog Tešnja. General Kemal Korajlić umro je 2000. godine u Beogradu. Jedna ulica u Tešnju nosi ime Kemala Korajlića.

Hamzalija Ajanović je rođen u Tešnju 1892. godine. Osnovnu školu je završio u Tešnju a srednju školu završava jednim dijelom u Banjaluci a jednim u Sarajevu koju završava 1914. godine. Studirao je slavistiku i romanistiku u Beču, Zagreb i Gracu. Nakon vojnog angažmana od dvije godine 1918. godine diplomira u Zagrebu. Djelovao je u sklopu Mlade Hrvatske još kao srednjoškolac a kasnije je postao tajnikom i predsjednikom iste organizacije. Hamzalija Ajanović je imao smisao za pisanje, nauku istraživanje ali to napušta i počinje se baviti politikom. Ajanović kao kandidat Jugoslovenske muslimanske organizacije 28. novembra 1920. godine biva izabran za poslanika u Ustavotvornu skupštinu Kraljevine Srba Hrvata i Slovenaca. Kao rezultat njegovo zalaganja za položaj Bošnjaka, biva još dva puta izabran na istu poziciju. Veliku plotičku karijeru prekida pogibija Hamzalije Ajanovića između 3. i 4. jula

1925. godine u saobraćajnoj nesreći. Hamzalija Ajanović je umro u 32. godini života a njegov mezar se nalazio u sklopu harema Ferhadije džamije sve do 1993. godine kad je uništen rušenjem džamije. Jedna ulica u Tešnju nosi ime Hamzalije Ajanovića.

Omer Pobrić je rođen u Tešnju 6. septembra 1945. godine. Osnovnu školu je završio u Tešnju a srednju na Ilidži. U Sarajevu upisuje Prirodno-matematički fakultet na odsjeku biologija-hemija gdje je postao apsolvent. Spada u red najznačajnijih kompozitora bosanske sevdalinke. Želju i strast prema muzici, posebno prema sevdalinci naslijedio je od svoje porodice. Prvi sinonim za Omera Pobrića je harmonika s kojom je stvarao velika djela. Zabilježio je oko hiljadu bosanskih sevdalinki. Osnivač je Instituta sevdaha u Visokom koji danas nosi njegovo ime. Omer Pobrić je umro 20. januara 2010. godine za vrijeme vožnje u automobilu.

Smail Terzić je rođen u Tešnju 1940. godine. Osnovnu školu završava u Tešnju a poslije pohađao je molerski zanat, učiteljski školu da bi na kraju završio Srednju poljoprivrednu školu u Maglaju. Kao mlada osoba igrao je odbojku kao i započeo svoje prve zapise gdje dolazi u kontakt sa ličnostima iz kulture. Odlazi u Sarajevu završava Višu pedagošku školu, a u Beogradu Filozofski fakultet. Bavljenje novinarstvom je počeo još za vrijeme srednje škole i to je ostao njegov cijeloživotni poziv. Pored bavljenja novinarstvom i pisanjem, režirao je u Amaterskom pozorištu Tešanj. Smail Terzić je bio poznat pod nadimkom Penjak, izvještavao je za mnoge listove, radio stanice, tv stanice. Najveća okupacija Smaila Terzića Penjka su bila kulturna dešavanja Tešnja, razvoj tešanjске privrede, sport, rad Bošnjaka u Bosni i Hercegovini kao i van nje. Pored velikog niza tekstova objavljenim u mnogim listovima Samil Terzić, Penjak autor je knjiga: Musa Ćatić, Istina u revoltu, Sto godina pozorišta u Tešnju, 25 godina amaterskog pozorišta u Tešnju. Umro je 1999. godine u Tešnju.

Alija Galijašević je rođen u Tešnju 1932. godine. Osnovnu školu je završio u Tešnju gdje je i od svog oca učio limarski zanat. Nižu gimnaziju u Doboju i Srednju ekonomsku školu u Tuzli. Fakultetsku diploma stiče u Beogradu na Ekonomskom fakultetu. Alija Galijašević je obnašao mnoge bitne funkcije u Tešnju, načelnik odjeljenja za privredu, predsjednik Skupštine općine, pomoćnik direktora Doma zdravlja kao i druge bitne društvene funkcije. Veliki značaj i doprinos pružio je razvoju tešanjске privrede za što je više puta nagrađivan priznanjima za svoj rad. Auto je knjiga: Tešanjске zanatlije i trgovci, Ekonomske prilike i bankarstvo u tešanjskom kraju kroz historiju, General Kemal Korajić, Turizan na tešanjски način, Na tragovima tešanjске prošlosti, Edhem Pobrić, vijećnik AVNOJ-a i ZAVNOH-a,

poslanik i privrednik, Vatrogastvo u Tešnju 1905-2005., Stara tešanjaska čaršija danas, 77 tešnjaka. Alija Galijašević umro je 25. maja 2016. godine u 85. godini života, ukupan je na mezarju Đonlagička.

Mirza Hasan Ćeman je rođen Tešnju 14. jula 1949. godine. Na Filozofskom fakultetu u Zadru završio je studij historije, historijske umjetnosti i arheologije. Magistarski studij iz arheologije i historijske umjetnosti završio je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu a doktorske studije u Ljubljani gdje je odbranio doktorat. Mirza Hasan Ćeman je radio u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine a od 2007. godine radi na Filozofskom fakultetu i Arhitektonskom fakultetu u Sarajevu. Glavno polje njegovih istraživanja je urbana antropologija, historija umjetnosti i arheologija osmanskog razdoblja. Veliki doprinos je dao na polju kulture, istraživanja što je naslijedio od svog oca Mustafe Ćemana. Autor je knjiga: Ilidža, Urbana antropologija Tešnja 1461-1878, Ferhad begova džamija u Tešnju, Abdullah-pašina džamija u Tešnju u Bosni i Hercegovini, Ahmed-paša, vakif džamija u selima Kalošević i Kruštica kraj Tešnja u Bosni i Hercegovini, Muzeji i grad, Matrački Ibrahim, čauš Visoke porte iz Tešnja. Mirza Hasan Ćeman radi i živi u Sarajevu.

Amir Brka je rođen u Tešnju 25. oktobra 1963. godine. U Tešnju je završio osnovnu školu i Gimnaziju "Musa Ćazim Ćatić" Fakultetsku diploma je stekao na Filozofskom fakultetu u Sarajevu na studiju južnoslavenskih književnosti i maternjih jezika, diplomirao 1987. godine. Objavio je značajan broj knjiga od velike značaja za Tešanj i njenu kulturnu historiju Veliki zaljubljenik knjige, istraživanja, pisanja. Poslije agresije na Bosnu i Hercegovinu na čelu je Centra za kulturu i obrazovanje u Tešnju na čijem se čeku i danas nalazi.

6. USTANOVE

One ustanove koje doprinose očuvanju, sistematskom čuvanju, prezentaciji, publikaciji, istraživanjima kulturnih svojina Tešnja obavljaju važnu kulturnu ulogu. U prvi red za Tešanj najbitnije ustanove koje su zaslužne za očuvanje kulturne historije Tešnja su JU Centar za kulturu i obrazovanje, JU Biblioteka i JU Muzej Tešanj. O svakoj od javnih ustanova ćemo po nešto reći i na koji način su pridonijele i pridonose danas očuvanju kulturne historije Tešanja.

6.1. JU Centar za kulturu i obrazovanje

JU Centar za kulturu i obrazovanje je ustanova koja je centralna kulturna ustanova Tešnja koja je kroz svoj dugi vijek rada i djelovanja doprinijela mnogim izlozbama knjiga, edukacija, panel diskusija, likovnih izložbi, održavanje okruglih stolova, naučnih skupova, književnim večerima kao i jedan od inicijatora očuvanja kulturnih, historijskih objekata, djela kao što su tešnjaške ikone gdje je glavnu ulogu odigrao Amir Brka i pronašao zajedničku riječ sa svim akterima da bi ova vrijedna zbirka ikona bila sačuvana. Pored izdavačke djelatnosti koja je u sklopu Centra za kulturu i obrazovanje i niza organizovanih manifestacija i događaja, u sklopu centra djeluje i tešnjaško kino. Zgrada koja predstavlja Centar za kulturu i obrazovanje ima veoma zanimljivu historiju postojanja. Safet Hadžihasić krojač iz Tešnja bavio se svojim poslom i za vrijeme svog rada u period od 35 godina zaradio je 31 kilogram zlata. Svjesno prolaska ovog života i nas kao pojedinaca Safet Hadžihasić je odlučio u dogovoru sa predsjednikom općine Salihom Srićem da se izgradi dom kulture. Za izgradnju doma kulture Safet je 1975. godine donirao 27,840 kilograma zlata. Dom kulture, danas zgrada JU centar za kulturu i obrazovanje je otvorio Safet Hadžihasić maja 1980. godine. A zgrada sa svojim velikim kapacitetom dom je mnogih kulturnih i značajnih udruženja građana kao što je Amatersko pozorište Tešanj, Radio Tešanj i drugi.

6.2. JU Biblioteka

Biblioteka pripada u red najvažnijih organizacija, institucija koja daje svoj značaj kulturnoj historiji Tešanja. Povijest bibliotekarstva u Tešnju seže u daleko prošlost do vakufa i utemeljitelja Tešnja Gazi Ferhad-bega koji je formirao svoju medresu, obrazovanje mladih osoba i na taj način doprinio razvoju pismenosti i prepisivačkih centara. Mnoge privatne biblioteke doprinjele su razvoju bibliotekarstva u Tešnju i na taj način razvile ovu granu kulture.

“Kada je riječ o nastanku i razvoju privatnih biblioteka na tešnjaškom kraju, onda treba u prvom redu spomenuti biblioteke: Mula Mustafa Ševki Užičanin, muftije Mesud ef. Samilbegovića, hafiza Saliha ef. Kahvića, hadži Abdulaha Brke odošaše-Zade, Nedžib ef. Smailbegovića, Seid ef. Samilbegovića, Mehmed ef. Smailbegovića, Adem-age Mešića, Dragutina Tanasića, hadži Mustafe Ćemana, Arif ef. Omerbašića, Hamzalije Ajanovića, Nikifora Dučića, hadži Sulejman ef. Smailbegović, hadži Fehim-bega Smailbegovića i biblioteka Hasana ibn Osmana Čulić Čelebić”, (Bašić,2016,13).

Kroz svoju prošlost na prostoru Tešnja postojalo je veći broj čitaonica: Franjevačka čitaonica u Sivši osnovana 1842. godine, Muslimanska kiraethana osnovana 1870. godine, Opća čitaonica sa bibliotekom osnovana 1891. godine, Muslimanska kiraethana u Tešnju osnovana 1906. godine, Čitaonica društva Napredak osnovana 1911. godine, Gajretova čitaonica osnovana 1913. godine, Knjižnica Muslimansko hrvatske čitaonica osnovana 1918. godine. Nakon završetka Drugog svjetskog rata 1946. godine donosi se odluka o formiranju Sreske narodne biblioteke Tešanj sa skromnim brojem knjiga. Biblioteka 1970. godine formira područna odjeljenja u Jelahu, Tešanjci, Omanjskoj, Miljanovcima, Mrkotiću, Kaloševiću, Šijama, Jablanici i u Vitkovcima da bi se pružila prilika i mogućnost što širem broju stanovništva za čitanjem i pristupačnosti knjiga. Posebno značajna je 1968. godina za rad i razvoj Biblioteke kada je otkupljena biblioteka Hamida Dizdara. Na inicijativu općine Tešanj koja je tada prepoznala važnost da jedan tako značajan fond knjiga dođe u Tešanj. Općina Tešanj na čijem se čelu tada nalazio Salih Sarić je usvojila prijedlog Mustafe Čemana da se otkupi biblioteka Hamida Dizdara. Fond Hamida Dizdara čini 17.237 knjiga od kojih je većina iz oblasti humanitarnih znanosti i umjetnosti, 898 naslova listova i časopisa od kojih je veliki broj iz 19. stoljeća, a posebno značajan broj zbirki rarijeta, rijetki primjerci knjiga kojih broji 1.218. Biblioteka u svom vlasništvu posjeduje dvije knjige koje su štampane u 17. stoljeću, tačnije 1603. godine i 1605. godine kao i najstariji rukopis koji je iz 1417. godine. Biblioteka Tešanj je 1986. godine dobila nagradu od strane Društva bibliotekara SR Bosne i Hercegovine "Najbolja Biblioteka u Bosni i Hercegovini" za 1986. godinu. Danas JU Biblioteka Tešanj spada u vodeće biblioteke u Bosni i Hercegovini sa svojim fondom više od 70 hiljada knjiga, oko 7 hiljada bibliotečkih jedinica, drugih publikacija koje se nalaze na raspolaganju građanima Tešnja.

Biblioteka Tešanj je često mijenjala svoju lokaciju na kojoj se nalazila i nije imala stalno sjedište, što je rezultiralo čestim selidbama. Na inicijativu rukovodstva Biblioteke općina Tešanj je u Strategiju razvoja općine Tešanj 2008-2015 uvrstila između ostaloga i novi objekat Biblioteke. Nova zgrada Biblioteke Tešanj je otvorena na općinski praznik 9. septembra-Dan pobjeden nad fašizmom 2015. godine i tako postala prva novoizgrađena zgrada za potrebe biblioteke u Bosni i Hercegovini u posljednjih 40 godina.

6.3. JU Muzej

Muzej Tešanj je najmlađa formirana ustanova kojoj je prvobitni zadatak očuvanje kulturne historije Tešnja. Javna ustanova Muzej Tešanj je osnovana 30. jula 2009. godine odlukom

općinskog vijeća Tešanj i ako je mnogo ranije postojala potreba za formiranje ovakve ustanove. Muzej je krenuo djelovati i raditi 2011. godine nakon rješenja resornog ministarstva. Kao glavni zadatak Muzeja Tešanj je zaštita kulturne i prirodne baštine tešanjskog kraja kao i prikupljanje, čuvanje, obrada, zaštita muzejske građe te je približiti i prezentirati javnosti. Muzej Tešanj ne posjeduje svoju vlastitu zgradu ali sve svoje aktivnosti obavlja na tri lokacije kojim upravlja, stari grad Tešanj-Gradina, Eminagića konak i nekropola stećaka na Vukovu. Sav prikupljeni materijal raspoređen je po zbirkama: arheološka zbirka, historijska zbirka, etnološka zbirka i numizmatička zbirka koji su prikupljeni ili potiču sa prostora Tešnja. Od 2017. godine pokrenuta su probna istraživanja lokaliteta koja daju značajne rezultate što je konkretan dokaz da Muzej ispunjava svrhu svog postojanja. JU Muzej Tešanj daje veliki doprinos očuvanju kulture, historije i obogaćuje turističku ponudu Tešnja.

7. ZAKLJUČAK

Generalna hipoteza, Tešanj je značajno gradsko, historijsko jezgro sjeveroistočne Bosne koje nije dovoljno istraženo, valorizirano. Na osnovu postavljene glavne, generalne hipoteze možemo zaključiti da Tešanj, prostor općine Tešanj ima bogatu kulturnu historiju koja je nedovoljno istražena.

Arheološki lokaliteti ukazuju na život, djelovanje, rad čovjeka na prostoru Tešnja prije nove ere.

Konstanta života i djelovanja na prostoru Tešnja je neupitna jer arheološki nalazi koji su pronađeni a potiču iz perioda prije nove ere govore o kontinuitetu života na ovom prostoru. Kao takav prostor, gdje su ljudi boravili, živjeli, radili ostavljali iza sebe tragovi, kulture načine života i preživljavanja. Cijeli kontinuitet je zadržan do danas a dokazi koji potvrđuju život na prostoru Tešnja izlaze na vidjelo zahvaljujući arheološkim istraživanja koja su u posljednje vrijeme pokrenuta sa mrtve tačke. Kroz ovaj rad je iznešeno niz podataka, dokumenta, dokaza, knjiga, vakufnama, historijskih dokumenata, fragmenata koji govori o važnosti Tešnja sa njegovom bogatom kulturnom historijom. Tešanj je bio poprište veoma značajnih historijskih događaja za Bosnu i Hercegovinu koje mi poznajemo.

Arhitektura daje poseban identitet, karakteristike Tešnju

Kroz ovaj rad je prezentirano da je Tešanj jedna značajna urbana sredina u poljima arhitekture, umjetnosti, načinu obezbjeđivanja sredstava za život sa značajnim ličnostima koje su dale značajan doprinos razvoju kako Tešnja tako i Bosne i Hercegovine. Na osnovu svih prezentiranih podataka u ovom radu koje smo iznijeli došli smo do zaključka pored svih poznatih podataka koji su vezani za kulturnu historiju Tešnja da je Tešanj i tešanjski prostor nedovoljan istražen i da postoje jazi u istraživanju. Bogatstvo kulturnih i historijskih dešavanja se neupitna ali dostupnost informacijama i publikacija istraživanja su nedovoljna da bi imali upotpunjenu sliku svih dešavanja značajnih za razvoj Tešnja. Osvajačke imperije i neprijateljske vojske koje su zauzimale Tešanj i određeni period vladale prije svega Osmansko carstvo i Austro- Ugarsaka imperija su eksplatisali kako prirodna dobra tako i mnoga druga dobra i značajne dokumente, predmete, bogatstva, knjige koje su završili u drugim državama i koji se nalaze u nepristupačnim prostorijama a koje bi mnogo toga mogle otkriti i reći o Tešnju i društvenim, kulturnim, političkim promjenama koje su obilježile Tešanj a mi nažalost nemamo informacija o tim dešavanjima. Zbog nepristupačnosti

podacima i različitim tumačenjima historijskih činjenica dolazi do nesuglasica i razilaženja mišljenja oko određenih događaja. Kako je prije 1461. godine prije samog pomena pod imenom Tešanj dešavali se razni kulturni procesi kako za vrijeme Srednjovjekovne Bosne što potvrđuju stećci u okolini Tešnja kao i u prahistoriji što dokazuju fragmenti koji pronađeni prilikom istraživanja a potiču iz kamenog doba. Tako i poslije 1461. godine pod imenom Tešanj desili su se mnogi kulturni, historijski, politički događaji koji su ostavili tragove u razvoju Tešnja i njene okoline. Tešanjaska tvrđava je odigrala značajnu ulogu kroz vijekove kako srednjovjekovnoj Bosanskoj državi tako i za vrijeme vladavine Osmanskog carstva. Kao arhitektonska sredina u sklopu koje je bilo privremeno sjedište bosanskog kralja, vojna utvrda za odbranu grada, politički i kulturni centar Gradina je jedan od glavnih kulturnih simbola Tešnja.

Mnogi objekti kao što su Gradina, Rimski most, Eminagića konak, Gazi Ferhad-begov vakuf, Musala, džamije i mnogi drugi objekti koji pamte, čuvaju, održavaju sjećanja na razne kulturne procese koji su kroz historiju desili se u Tešnju.

Zahvaljujući umjetnosti postoje relevantni tragovi o kulturnoj historiji Tešnja.

Umjetnost je ostavila iza sebe značajne tragove kulturne historije Tešnja. Prva javna pozorišna predstava 23. maja, 1865. godine je odigrana u Tešnju što je značajno za cjelokupnu Bosnu i Hercegovinu. Tešanjaska ikone koje su ponos i pokazatelj bez obzira na religijsku pripadnost da su tešnjaci i u najtežim, najburnijim vremenima ratova znali sačuvati ovako vrijednu, skupocijenu zbirku. To je pokazatelj da je Tešanj i njihovi stanovnici znali čuvati svoje kulturno bogatstvo bez obzira na današnju situaciju u Bosni i Hercegovini pune nacionalizma i fašizma. Arhitektonska privlačnost, kulturno bogatstvo koje posjeduje Tešanj privuklo je režisere da snimaju serije i filmove u Tešnju i tešanjskom kraju i na taj način doprinjeli obogaćivanju umjetničko bogatstvo Tešnja.

Kulturna historija Tešnja je inspirisala mnoge umjetnike i pronašli svoju inspiraciju u Tešnju i pisali sevdalinke, pjesme koje opisuju kulturne ljepote, događaje zbivanja iz Tešnja.

Gazi Ferhad-beg, Musa Ćazim Ćatić, Adem Handžić, Mustafa Ćeman i mnoge druge ličnosti dale su ogroman doprinos kulturnoj historiji Tešnju, posvetili svoj životni put i na razne načine doprinjeli Tešnju.

Oblici privređivanja su uticali na razvoj kulturne historije Tešnja

Privređivanje ljudi od prahistorijskih perioda je zastupljen kroz razne vidove poslova koji su se razvijali i stvarali svoju okolinu, svoje Tešanj. Od primarnih zanimanja lova, ribolova,

poljoprivrede, preko zanatskih poslova pa do globalnog poslovanja dokaz da se stanovništvo tešanjskog prostora borio za svoj život i razvitak svog kraja. I bez obzira na tešku situaciju za vrijeme agresiju na Bosnu i Hercegovinu krajem 20. stoljeća tešanjska privreda sa svojim stanovništvom je izrasla u jednu od najvećih i najbrže rastućih privreda Bosne i Hercegovine. Kulturna historija Tešnja je inspirisala mnoge umjetnike i pronašli svoju inspiraciju u Tešnju i pisali sevdalinke, pjesme koje opisuju kulturne ljepote, događaje zbivanja iz Tešnja.

Gazi Ferhad-beg najznačajnija ličnost Tešnja

Gazi Ferhad-beg, Musa Ćazim Ćatić, Adem Handžić, Mustafa Ćeman i mnoge druge ličnosti dale su ogroman doprinos kulturnoj historiji Tešnju, posvetili svoj životni put i na razne načine doprinjeli Tešnju. A najveći početni uticaj i doprinos razvoju urbanoga Tešanj dao je vakif Gazi Ferhad-beg.

Javne ustanove čuvari kulturne historije

Javne kulturne ustanove, Biblioteka, Muzej, Centar za kulturu i obrazovanje su nosioci očuvanja, prezentacije približavanje bogate kulturne historije stanovništvu Tešnja. Kao nosio i čuvari kulturne historije Tešnja svojim radom pokušavaju približiti poznate podatke i informacije stanovništvu kao i turistima.

Zbog trenutne finansijske situacije, nestabilne političke situacije, manjka senzibiliteta prema kulturnim bogatstvom Bosne i Hercegovine nedovoljna su istraživanja i spoznaje o kulturnoj historiji cijele Bosne i Hercegovine. Manjak sredstava kojim bi se financirala naučna istraživanja su glavna prepreka da bi se približilo kulturno bogatstvo Tešnja svima nama .

Neosporivo je da Tešanj ima šta ponuditi svojom bogatom kulturnom historijem ali isto tako mnogi podatci, dokumenti, saznanja nalaze se pod velom tajne koje je potrebno otkriti i predstaviti svima nama. Učvrstiti poziciju, kao turističku ponudu Bosne i Hercegovine da bi privukli veći broj kako stanovnika u Bosni i Hercegovini tako i turista koji dolaze iz mnogih krajeva da bi upoznali našu kulturnu historiju. Na taj način širiti turističku ponudu i prezentirati kulturnu historiju. Tešanj je značajno gradsko jezgro Bosne i Hercegovine koje nije dovoljno istraženo. Potrebno je osmišljeno planski pristupiti istraživanju Tešnja i tešanjskog kraja da bi pojedine nesuglasice ili manjak informacija bile otklonjene kao i spoznaja novih informacija koje bi uobličile sliku kulturne historije Tešnja.

8. LITERATURA

Knjige:

1. Alić, Adil i Brkić, Ramiz 1999, *Tešanj grade kome se rado vraćam*, Planjax, Tešanj
2. Bašić, Esmir 2016, *Biblioteka Tešanj*, Opća biblioteka Tešanj, Tešanj
3. Belić, Branko 1988, *Arheološki leksikon BiH*, Sarajevo
4. Brka, Amir 2002, *Svjetlost kasabe, iz kulturne povijesti tešanjskog kraja*, Zenica
5. Brka, Amir 2003, *Teatar u tešanjskom teatru*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Tešanj
6. Brka, Amir 2016, *Jerej*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Tešanj
7. Brka, Amir 2016, *O dr. Ademu Handžiću*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Tešanj
8. Bujak, Edin 2018, *Stećkopedija*, Mladinska knjiga, Sarajevo
9. Ćeman, Mirza Hasan 2006, *Urbana antropologija Tešnja 1461-1878.*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Tešanj
10. Ćeman, Mirza Hasan 2012, *Ferhad-Begova džamija u Tešnju: prilog antropologiji arhitekture i historijskoj urbanoj antropologiji Tešnja*, Sarajevo
11. Galijašević, Alija 1996, *Tešanjске zanatlije i trgovci 1642-1992*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Tešanj
12. Galijašević, Alija 1999, *Ekonomске prilike i bankarstvo u tešanjskom kraju kroz historiju*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Tešanj
13. Galijašević, Alija 1999, *Tešanjски prostor na pragu 21. milenija*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Tešanj
14. Galijašević, Alija 2003, *Na tragovima tešanjске prošlosti*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Tešanj
15. Galijašević, Alija 2004, *Edhem Pabrić, vijećnik ZAVNOBiH-a i AVNOJ-a, poslanik i privrednik*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Tešanj
16. Galijašević, Alija 2012, *77 tešnjaka*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Tešanj
17. Husić, Aladin 2017, *Prilozi za historiju grada Tešnja*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Tešanj
18. Institut za jezik i književnost, 1980, *Zbornik radova o Musi Ćazimu Ćatiću*, Sarajevo
19. Jašarević, Aleksandar i Prnjavorac Ernad 2018, *Grad u bronzi*, JU Muzej Tešanj, Tešanj
20. Kantić, Rifat 2000, *Talija 135 godina u Tešnju*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Tešanj
21. Kantić, Rifet 2008, *Ponešto o Tešnju i njegovim ljudima*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Tešanj
22. Klaić, Bogoljub 1987, *Rječnik stranih riječi*, Zakladni zavod MH, Zagreb
23. Kulenović, Salih, 1995, *Etnologija Sjeveroistočne Bosne*, Muzej Istočne Bosne, Tuzla
24. Mandžukić, Jasmin 2017, *Lokalna uprava u Tešnju 1878-1941.*, JU Muzej Tešanj, Tešanj
25. Mandžukić, Jasmin i Mujkanović, Mensura, 2016, *Stećci iz okoline Tešnja*, JU Muzej Tešanj, Tešanj
26. Spasojević, Momčilo 1985, *Školstvo tešanjskog kraja*, Samoupravna interesna zajednica osnovnog obrazovanja i vaspitanja Tešanj, Tešanj
27. Terzić, Smail 1965, *Sto godina pozorišta u Tešnju, 15 godina Amaterskog pozorišta Tešanj, Amatersko pozorište Tešanj*, Tešanj
28. *Tešnjak – kulturno privredni informator 1989.*; Razvoj projekt, Tešanj

29. Zbornik radova sa znanstvenog simpozija (Tešanj, 15. i 16. 12. 2006. godine), 2008, *Djelo dr. Adema Handžića*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Tešanj
30. Zemaljski muzej BiH 1983, *Izveštaj o etnološko-folklorističkim rekognosciranjima Tešnja s okolinom*, Sarajevo
31. Zemaljski muzej BiH 1987, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine u Sarajevu, Etnologija tešanjskog kraja*, Sarajevo

Stranice sa interneta:

1. BOSNIACA Journal of National an University Library of Bosnia and Herzegovina, (datum pristupa: 24.11.2019.)
<http://bosniaca.nub.ba/index.php/bosniaca/article/view/37>
2. JU Biblioteka Tešanj, (datum pristupa 27.10.2019.), <http://www.bibte.com/>
3. JU Muzej Tešanj, (datum pristupa 02.12.2019.), <http://muzejtesanj.org/>
4. Općina Tešanj, (datum pristupa, 11.12.2019.), <http://www.opcina-tesanj.ba/index.php>

9. PRILOZI

9.1. Prilog broj 1

Intervju sa direktoricom JU Muzej Tešanj, Mensurom Mujkanović

1. Po Vašem mišljenju koje su danas glavne prepreke i izazove na koje nailaze kulturni radnici i kompletna kultura kako Bosne i Hercegovine tako i Tešnja?

Postoji više prepreka, a takođe i izazova s kojima se susreću kulturni radnici u našoj državi. Na prvom mjestu je nedovoljna uvezanost i koordinacija između baštinskih ustanova. U našoj državi postoji organizacija BAM (biblioteke, arhivi i muzeji), koja je zamišljena da okupi sve ustanove baštine u našoj državi. Međutim, sve tri baštinske profesije nemaju iste prepreke i izazove. Bibliotečka profesija je najizgrađenija od ove tri profesije, postoji katedra za bibliotekarstvo (informacione nauke), te je ova profesija daleko bolje uvezana i na svjetskom planu, sve biblioteke su obavezne provoditi IFLA manifeste. Arhivistička i muzejska struka nisu ni približno dobro razvijene kao bibliotekarska, ne postoje studiji koji bi školovali arhiviste i muzealce. Druga prepreka jeste i sam kadar koji radi u tri navedene baštinske ustanove koji želi postaviti oštre granice između ove tri baštinske ustanove, što je veliki problem u očuvaju sveukupne baštine, jer se baština posmatra kao nešto trodijelno i s različitih stanovišta. Same baštinske ustanove danas neselektivno organiziraju razne promocije (ne provjeravaju kvalitet knjiga, izložbi i onog što se nudi u njima), izložbe i razne druge manifestacije koje nemaju veze s misijom određene baštinske ustanove. Ovim načinom se urušavaju baštinske ustanove. Takođe, i sami kulturni radnici izbjegavaju da rade prave istraživačke projekte koji će dovesti do napretka određene baštinske profesije ali i znanja uopće.

2. Da li ste zadovoljni odnosom strukture vlasti, krenuvši od najnižeg nivoa, prema JU Muzej Tešanj?

Općina Tešanj daje veliku podršku JU Muzej Tešanj. Baštinske ustanove uopće imaju problem s finansiranjem, a veliki problem je i letargija samih baštinskih ustanova. Nažalost niko na višim nivoima ne selektira ustanove koje rade na unapređenju baštinske profesije i onih koji gotovo da uopće to ne rade (nalaze se u stanju hibernacije). Tako da imamo slučaj da se u istom statusu nalaze, po pitanju finansiranja, ustanove koje nemaju svojih matičnih istraživanja, već organiziraju izložbe i promocije koje nemaju doticaja s određenim krajem, profesijom ili interesima publike koja posjećuje ovakve manifestacije, s ustanovama koje rade prave istraživačke projekte od interesa za lokalnu zajednicu i profesiju. Na ovakav neselektivan način dolazi do stagnacije istraživanja i nazadovanja baštinskih struka.

3. Da li su ekonomski razvoj, brza globalizacija, ubrzani razvoj, masovni mediji, kulturna (ne)osvještenost mladih protivnik kulturnih dešavanja?

Svaka nova pojava kroz historiju većinom je posmatrana kroz negativnu vizuru, ali s druge strane velike su prednosti koje donose nove tehnologije (digitalizacija, lakša pristupačnost, lakše pretraživanje, online uvezivanje itd.). Baštinske ustanove moraju ići u korak s vremenom i potrebama korisnika. Na ovom polju JU Muzej Tešanj je uradio online izložbu i online arheološku kartu općine Tešanj. S druge strane ubrzan ekonomski razvoj dovodi do širenja naselja i poslovnih objekata, tako da se sve češće dešava oštećivanje lokaliteta, neophodno je imati dobre podatke i konstantno vršiti nadzor kako bi se lokalitet spasio (arheološki istražio hitnim zaštitnim istraživanjima). Svaki kraj bi morao provesti rekognosciranja terena s ciljem utvrđivanja tačnog stanja na terenu i otkrivanja novih potencijalnih arheoloških lokaliteta i drugih značajnih objekta kulturne baštine (zgrade, spomenici).

4. Da li ste zadovoljni trenutnim položajem, stanjem u JU Muzej Tešanj?

Ne u potpunosti, muzej je i dalje korisnik prostora JU Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, nema riješen stalni smještaj u prepoznatljivoj muzejskoj zgradi. Također, muzej nema svojih vlastitih izložbenih prostora što predstavlja veliki problem u razvoju ove baštinske ustanove.

5. Da li JU Muzej Tešanj ima posebne ciljeve i planove za budućnost ?

Muzej planira u budućnosti provesti arheološka istraživanja preostalog dijela obrušenog bedema na tešanjskoj tvrđavi, povećati izložbeni prostor na tvrđavi i izložiti prikupljeni materijal – finalizacija zaštite tešanje tvrđave, postaviti stalnu numizmatičku postavku, izvršiti zaštitu kaldrmisanog prostora ispred Eminagića konaka, urediti nekropole stećaka na području općine, nastaviti arheološka istraživanja, prikupljanje natpisa iz serijskih publikacija 1879-1939. – hemeroteka tešanje kraja, digitalizacija negativa starih fotografija tešanje kraja, istraživanje značajnih ličnosti tešanje kraja – u pripremi je izložba o Smailu Terziću Penjku, te različitih događaja (Tešanje buna, Prodor austrougarskih trupa kroz tešanje kraj 1878. itd.)

6. U kojem pravcu treba da se kreće kultura i očuvanje lokalne historije Tešnje?

Treba da se kreće u pravcu istraživanja, prezentacije i očuvanja. Postoji mnoštvo stvari koje su ostale nedovoljno istražene i nikada nisu prezentovane, to se odrazilo i na činjenicu da je Tešanj uprkos svom jakom ekonomskom razvoju do dan danas ostao neobrađen u vidu jedne monografije. Također neophodno je dobro zaštititi i obilježiti materijalne spomenike kulture, koji su ugroženi ubrzanom urbanizacijom.

9.2. Prilog broj 2

Intervju sa predsjednikom skupštine Bosanskog pozorišta Tešanj, Harisom Agićem

1. Na koji način iz trenutne perspektive posmatrate prvu predstavu koja je odigrana u Tešnju a ujedno i u Bosni i Hercegovini?

Sa ove vremenske distance, 1865. godinu nije jednostavno posmatrati i analizirati. U tim analizama nastojim prvu pozorišnu predstavu smjestiti u određeni historijski kontekst, razmišljati afirmativno i prihvatati je kao nespornu historijsku činjenicu. Kao takva, treba se uvažavati kao značajna prekretnica u razvoju intelektualne svijesti naših sugrađana jer je zapalila iskru pozorišne tradicije koja se gaji i danas. Od 1865. godine, u Tešnju su kontinuirano djelovale različite pozorišne grupe, o čemu nam svjedoče brojni zapisni i

historijski materijali, kojih ima dovoljno da se u Tešnju formira jedan čitav muzej pozorišne djelatnosti, što bi imalo i značajan turistički potencijal.

2. Po Vašem mišljenju koje su danas glavne prepreke i izazove na koje nailazi pozorište, pozorišne predstave pa i kompletna kultura kako Bosne i Hercegovine tako i Tešnja?

Osnovni izazov sa kojim se pozorište u BiH suočava je "autocenzura", pri čemu se biraju tekstovi koji neće značajno apstrahirati političku svijest svoje publike. S tim u vezi, rade se predstave koje će zadovoljiti prizemne potrebe publike, koja je pomalo politički letargična, indiferentna i uveliko umorna od realnosti. Pozorištima je nekada bio potreban samo forum ili trg da bi se izrazili i prenijeli poruku, dok je danas značajno usložnjeno to stanje. Socijalizam je BiH donio zamah u razvoju pozorišne infrastrukture, a pozorišta su imala značajnu podršku institucija i privrede. Danas su pozorišni djelatnici ujedno i menadžeri koji nastoje da sa ograničenim finansijskim sredstvima održavaju dostignuti nivo kvaliteta sadržaja koji se daje publici dok infrastruktura propada i zaostaje. Evidentna su gašenja kulturnih institucija koja probleme imaju sa neplaćenim računima za grijanje, struju i druge usluge. Stare i dotrajale objekte je teže zagrijavati, zastarjela tehnologija rasvjete troši ogromne količine električne energije dok je nova LED tehnologija još uvijek skupa i većini pozorišta - finansijski nedostupna. U konačnici, da bi se osigurala finansijska sredstva, pozorišta će pribjegavati ublažavanju političkih poruka u određenim tekstovima ili određene tekstove neće uopće raditi.

3. Na koji način se strukture vlasti krenuvši od najnižeg nivou odnese prema pozorištu? Da li vas podržavaju u finansijskom smislu?

Konkretno "Bosansko pozorište" - Tešanj djeluje kao udruženje građana i kao takvo ima prostorije u sastavu JU "Centar za kulturu i obrazovanje" Tešanj. Za te prostorije ne plaćamo nikakvu naknadu niti izdvajamo sredstva za komunalne usluge. Na godišnjem nivou apliciramo sa projektima kod Općine Tešanj, koja nam sve kvalitetne projekte odobri i finansijski podrži. S tim u vezi, možemo reći da imamo značajnu podršku lokalne vlasti da, bez brige o finansijama, radimo predstave koje mi želimo. Od ostalih nivoa vlasti, do sada nismo imali nikakav vid podrške u radu.

4. Da li su brzi ekonomski razvoj, brza globalizacija, ubrzani život, masovni mediji, kulturna (ne)osvještenost, pogotovo mlade populacije protivnici pozorišta i guranja postrani?

Ne bih se složio da su navedeni izazovi razlog za marginalizaciju uloge pozorišta u društvu. Po mom mišljenju, to čini poremećen sistem vrijednosti uvjetovan lošim obrazovnim sistemom. Kultura počinje od obrazovanja, a obrazovanje od knjige. U situaciji kada je značajno degradiran položaj prosvjetnih radnika, dolazi do značajne devalvacije vrijednosti a cijeni se ambalaža umjesto sadržaja. S obzirom da kultura zavisi od obrazovanja i knjige, jasno je šta je razlog za degradaciju uloge pozorišta u BiH danas. Osim toga, ne mogu se složiti sa time da su mladi protivnici pozorišta, čak naprotiv, mladi se sve više uključuju u rad pozorišta (pogotovo amaterskih) upravo iz razloga koje sam prethodno naveo a odnose se na potrebu mlade osobe da širi horizonte, da uči i da se razvija kao individua.

5. Kakvo je trenutno stanje, situacija u Bosanskom pozorištu Tešanj? Koji su vaši planovi za budućnost?

Primarno, krenuli smo sa razvojem naših platformi na društvenim mrežama kako bismo mladim osobama približili rad pozorišta i učinili ga dostupnijim. Pošto smo ustanovili da JU "Centar za kulturu i obrazovanje" Tešanj ima problem sa promovisanjem sadržaja koji se pružaju u njihovom domenu rada, nastojimo naše platforme iskoristiti za promociju takvih događaja. Osim toga, krenuli smo u nabavku i modernizaciju opreme koja je potrebna za realizaciju predstava ali i tribina, okruglih stolova i promocija knjiga. S tim u vezi, nabavili smo savremen razglasni sistem ali su značajnija sredstva potrebna za realizaciju projekta osavremenjivanja sistema rasvjete. Trenutni fokus nam je na radu sa učenicima osnovnih i srednjih škola a u godišnjem planu za 2020. godinu imamo realizaciju dvije nove predstave, kao i repriziranje predstave za djecu koju smo pripremali u drugom dijelu 2019. godine.

6. Po Vašem mišljenju glavni faktori koji su potrebni da bi se popravila trenutna situacija u Bosni i Hercegovini po pitanju kulture?

Da bi se popravila trenutna situacija, potrebno je izvršiti reformu obrazovnog sistema, unaprijediti položaj prosvjetnih radnika i povećati ulaganja u institucije koje se bave kulturom. Ako znamo da na mladima svijet ostaje, svi bismo trebali uložiti dodatne napore kako bi mladi dobili što kvalitetnije obrazovanje. Ako našim sugrađanima možemo omogućiti da redovno idu u pozorište i da redovno imaju priliku pogledati predstavu, to će značajno podići standard života u našem društvu, što je generalno potrebno ukoliko želimo sačuvati našu publiku ne samo u Tešnju, nego u BiH. U suprotnom, naši sugrađani će sve što nemaju ovdje, potražiti u drugim državama što i onako predstavlja veliki problem u našem društvu.

10. BIOGRAFIJA

Harun Prnjavorac rođen 29. januara 1995. godine u Tešnju. Osnovnu školu Huso Hodžić završio u Tešnju kao i Srednje obrazovanje u Srednjoj tehničkoj školi u Tešnju. Fakultet političkih nauka u Sarajevu upisao 2014. godine, odsjek sociologija. Dodiplomski studij završava 2017. godine i stiče zvanje Bachelor/Bakalaureat Sociologije. Iste godine upisuje Master studij sociologije također na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu.

FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA

Obrazac AR

UNIVERZITET U SARAJEVU – FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
IZJAVA o autentičnosti radova

Stranica 93 od 96

Naziv odsjeka i/ili katedre: Sociologija

Predmet: Etnologija

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Harun Prnjavorac

Naslov rada: Kulturna historija Tešnja

Vrsta rada: Završni magistarski rad

Broj stranica: _____

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Potpis

